ΕΡΕΥΝΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΤΕΧΝΗ

ΙΛΙΣΟΣ

ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΕΚΡΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ
Ἄρθρον Ν. Ι. Λούβαρι

Ἀποσπάσματα ἔργων
Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ
Π. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ποιήματα
ΠΑΛΑΜΑ - ΟΥΡΑΝΗ

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΠΥΡΟΒΑΣΙΑΣ

Ψυχανάλυσις - Θεοσοφία
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Καὶ 10 ἄλλα θέματα

ΕΤΟΣ 1ον = ΑΘΗΝΑΙ, ΙΟΥΛΙΟΣ 1956 = ΤΕΥΧΟΣ 2ον

Ἔτος 1ον = ΙΟΥΛΙΟΣ 1956 = Τεῦχος 2ον

ΙΛΙΣΟΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ Ν. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» εἶναι περιοδικὸν ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ. Συνεπῶς, τὰ δημοσιευόμενα ἄρθρα ἀπηχοῦν τὰς γνώμας τῶν συγγραφέων των ΜΟΝΟΝ. Αἱ ἀπόψεις τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἐκφράζονται εἰς τὰς ἑκάστοτε δημοσιευομένας ἐπισήμους ἀνακοινώσεις αὐτῆς.

Συνδρομὴ ἔτους 1956 Δραχ. 30
Ἐξωτερικοῦ Δολλ. 2
Ταχ. Δ)οις: Κ. Μελισσαρόπουλος
Φιλοθέη — Ἀθῆναι

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧΜΑΙ 7.50

Τὸ 3ον τεῦχος θὰ κυκλοφορήση τὸν Ὀκτώβριον

Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 6 § 1 Α. Ν. 1092)38 Ἐκδότης, διευθυντὴς συντάξεως καὶ τυπογραφείου: Κωστῆς Ν. Μελισσαρόπουλος, πλατεῖα Ἐθν. Τραπέζης 3, Φιλοθέη.

ΙΛΙΣΟΣ

Ἔτος 1ον = ΙΟΥΛΙΟΣ 1956 = Τεῦχος 2ον

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Ὑπὸ Dr K. P. MUKERJI
τοῦ Πανεπιστημίου Βομβάης

Ζοῦμε στὴν ἀτομικὴ ἐποχή. Τὸ μέγιστον τῶν καθηκόντων ποὺ οἱ ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῆς γενεᾶς μας ὀφείλουν νὰ ἐπιτελέσουν εἶναι ἡ μεταστροφὴ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴ χρησιμοποίησι σὲ σκοποὺς οἰκοδομητικούς, γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν εὐημερία τοῦ Κόσμου. Εἶναι τὸ ἐπιτακτικὸ καθῆκον, τὸ dharma τῆς ἐποχῆς μας, καὶ ἡ παράλειψίς του θὰ ὁδηγοῦσε στὸν παγκόσμιο ἀφανισμό.

Κάθε σκεπτόμενος ἄνθρωπος εὔκολα θὰ παραδεχθῆ ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ἐπιβάλλει τὴν οἰκουμενικὴ συνεννόησι. Μὲ μιὰ ματιὰ στὶς ἀπαραίτητες ὑπηρεσίες τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν ὅπως τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας, τὴν Παγκόσμια Ὀργάνωσι Ὑγείας, τὸ Διεθνὲς Νομισματικὸν Ταμεῖον κ.λ.π. πείθεται καθένας ὅτι εἶναι πιὰ παράλογη ἡ χωριστὴ ὕπαρξις τῶν ἐθνῶν μὲ τὴν παληὰ βάσι Κρατικῆς κυριαρχίας. Ἡ Παγκόσμιος Κυβέρνησις δὲν εἶναι πλέον οὐτοπία· εἶναι ζωτικὴ ἀνάγκη. Ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία εἶναι στὴν ἐποχή μας, μιὰ παραγεγραμμένη ὀπτικὴ ἀπάτη. Δὲν ἀρέσει σὲ ὅλους αὐτὴ ἡ ἐξέλιξις, ἐνῶ ἄλλοι τὴν εὔχονται. Εἴτε ὅμως μᾶς ἱκανοποιῆ εἴτε ὄχι, ἐὰν δὲν θέλουμε νὰ χαθοῦμε, ὀφείλομε νὰ ζήσουμε κάτω ἀπὸ μιὰ Παγκόσμιο Κυβέρνησι, διότι, ἀσυναίσθητα μὰ ἀναπόφευκτα, ἐγίναμε μέτοχοι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ὅλου τοῦ κόσμου.

Πρὶν ἀπὸ μερικὲς δεκαετηρίδες, οἱ σκωπτικοὶ ἄνθρωποι ἀπεφαίνοντο ὅτι ἡ ἰδέα τῆς Παγκοσμίου Ἀδελφότητος ἦταν ἕνα νόσημα εἰδικῶς θεοσοφικό. Σήμερα, χάρις στὶς κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τὶς φρικαλεότητες τῶν παγκοσμίων πολέμων, λαοὶ ἀπὸ τὶς τέσσαρες γωνιὲς τοῦ κόσμου προσήγγισαν οἱ μὲν τοὺς δὲ καὶ ἀναγκάσθηκαν νὰ ἐνδιαφερθοῦν—κι' ἄς μὴ συμπαθοῦνται— γιὰ τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ προβλήματα τῶν ἄλλων σὲ παγκόσμιο κλίμακα.

Ἡ ἠθικὴ συνείδησις τοῦ σκεπτομένου κλάσματος τῆς ἀνθρωπότητος ἀπασχολεῖται μὲ τὴν ἀδικία τῆς χλιδῆς ἑνὸς μέρους τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀθλιότητα τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἄλλου μέρους τῆς ἀνθρωπότητος. Σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο, οἱ εὐαίσθητοι ἄνθρωποι συναισθάνονται τὴν ἀδικία ν' ἀπολαμβάνουν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου (ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ ἀπόλαυσις αὐτὴ ὀφείλεται στὴν ἐργασία τους), ἐνῶ τόσοι συνάνθρωποι γύρω τους ἀδυνατοῦν νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς πιὸ στοιχειώδεις ἀνάγκες. Καὶ πιστεύω ὅτι ἀρχίζουν νὰ «θεοσοφοποιοῦνται», ἔστω καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνωνται. Φαίνεται ὅτι ὁ ὀρρὸς τῆς ἀδελφότητος μεταδίδεται στὸν κόσμο καὶ ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία μπορεῖ δικαίως νὰ ὑπερηφανεύεται γιὰ τὴν συμβολή της σ' αὐτὴν τὴν μεταβολὴ τοῦ σύγχρονου κόσμου.

Αὐτὸ βεβαίως εἶναι καλό, ἀλλὰ ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ ἱκανοποιητικό, διότι τὸ νὰ αἰσθάνεται κανεις ἁπλῶς τὴν ἠθικὴ ἀνάγκη καὶ τὴν ὠφελιμότητα ὡρισμένων πραγμάτων δὲν εἶναι παρὰ ἡ πολυτέλεια ἑνὸς παθητικοῦ καὶ ἄμορφου πνεύματος καὶ φέρει ὅλους τοὺς κινδύνους μιᾶς ἀρνητικῆς στάσεως ἀπέναντι στὴ ζωή. Ἰδοὺ ὁ κίνδυνος :

Εἴτε μᾶς ἀρέσει εἴτε ὄχι, δεδομένου ὅτι ἡ Παγκόσμιος Κυβέρνησις κατέστη ἀνάγκη, θὰ προκύψῃ κάποια μορφὴ Παγκοσμίου Κυβερνήσεως, ἀλλὰ ἡ π ο ι ό τ η ς αὐτῆς τῆς Παγκοσμίου Κυβερνήσεως θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸν τ ρ ό π ο ποὺ θὰ προκύψη καὶ ὁ τρόπος θὰ ποικίλλη κατὰ τὸ ἐ ν δ ι α φ έ ρ ο ν ποὺ θὰ ἔχουμε δείξει καὶ τὶς π ρ ο σ π ά θ ε ι ε ς ποὺ θὰ ἀναπτύξουμε γιὰ νὰ τὴν κάνωμε νὰ λειτουργήση. Μιὰ Παγκόσμιος Κυβέρνησις μπορεῖ νὰ σχηματισθῇ κατὰ τέσσαρες τρόπους:

1ον. Ὡς ἑκούσιο καὶ δημοκρατικὸ σχέδιο τῶν Εἰρηνόφιλων καὶ καλοπροαίρετων Ἐθνῶν. 2ον. Ὡς ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα ἑνὸς νέου παγκοσμίου πολέμου. 3ον. Ὕστερα ἀπὸ ὁλοκληρωτικὴ δικτακτορία. 4ον. Διὰ συνδυασμοῦ τῶν προηγουμένων τρόπων. Γιὰ κάθε σκεπτόμενο ἄτομον, εἶναι φανερὸ ὅτι μιὰ Παγκόσμιος Κυβέρνησις ποὺ θ' ἀνέκυπτε κατόπιν παγκοσμίου πολέμου ἢ ὁλοκληρωτικῆς δικτακτορίας θὰ ἦταν ὄργανο ἀμφισβητούμενης χρησιμότητος, καὶ σὲ ἀμφότερες τὶς περιπτώσεις θὰ ἐξαπέλυε δυνάμεις ζήλειας, μίσους, σκλαβιᾶς, καταπιέσεως ποὺ θὰ ἦταν μιὰ τραγωδία γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Θὰ μεταφραζόταν, δίχως ἀμφιβολία, σὲ διοικητικὴ ὁμοιομορφία τῶν λαῶν τοῦ

κόσμου, ἀλλὰ ἡ πάση θυσίᾳ ὁμοιομορφία δὲν εἶναι τὸ ποθητὸ ἀνθρώπινο ἰδανικό. Ἔτσι λοιπόν, ὁ μόνος ἐπιθυμητὸς τρόπος νὰ φθάσουμε σὲ Παγκόσμιο Κυβέρνησι εἶναι τὰ εἰρηνικὰ καὶ δημοκρατικὰ μέσα. Γι' αὐτὸ ἡ παθητικὴ στάσις σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν ἐγκατάστασι Παγκοσμίου Κυβερνήσεως εἶναι ἐπικίνδυνη. Ὀφείλομε νὰ καταβάλλωμε δραστήριες καὶ ἀποφασιστικὲς προσπάθειες γιὰ νὰ δημιουργήσωμε π α γ κ ό σ μ ι ο γ ν ώ μ η ὑπὲρ μιᾶς Παγκοσμίου Κυβερνήσεως· τότε μόνον ἡ Παγκόσμιος Κυβέρνησις θὰ θεμελιωθῆ σὲ καλὲς βάσεις.

Γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε αὐτὸν τὸν σκοπό, πρέπει οἱ προσπάθειές μας νὰ στραφοῦν ταυτόχρονα σὲ δύο κατευθύνσεις: 1ον. νὰ προετοιμάσωμε τὸν π λ ο ύ σ ι ο νὰ θυσιάση τὸ πολυτελὲς ἐπίπεδο ζωῆς. 2ον. Νὰ παρασκευάσωμε τὸν φ τ ω χ ὸ νὰ ἀξίζῃ ἕνα ὑψηλότερο βιωτικὸ ἐπίπεδο. Σκοπὸς τῆς διπλῆς προσπάθειας θὰ εἶναι νὰ ἐπιτευχθῆ στὸν κόσμο μιὰ λογικὴ ἰσορροπία ἀνάμεσα στὴν κατανομὴ τῆς τ ρ ο φ ῆ ς, τοῦ παγκόσμιου π λ η θ υ σ μ ο ῦ, τῆς παγκόσμιας ὑγείας, τῆς παγκόσμιας παραγωγικότητος.

Θὰ χρειασθῆ ἀπαραιτήτως ἡ τ ρ ο φ ὴ καὶ ἡ σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ὴ ἰσχὺς τοῦ κόσμου νὰ ὑπαχθοῦν σὲ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἔλεγχο. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο καθῆκον. Ἡ κίνησις τῶν ν ο μ ι σ μ ά τ ω ν, καθὼς καὶ τοῦ π λ η θ υ σ μ ο ῦ, πρέπει νὰ ἐλέγχωνται ἀπὸ παγκόσμιο ὀργανισμό. Αὐτὸ σημαίνει κατάργησι τῶν ἐθνικῶν στρατῶν, κατάργησι τῶν σημερινῶν πιστωτικῶν συστημάτων καὶ ἀντικατάστασί τους μὲ παγκόσμιο στρατὸ καὶ παγκόσμιο πιστωτικὸ καὶ νομισματικὸ σύστημα, οἰκουμενικὴ πολιτικὴ μεταναστεύσεως, παγκόσμια πολιτικὴ κατανομῆς τῶν εἰδῶν διατροφῆς. Αὐτὲς εἶναι οἱ τέσσαρες προκαταρκτικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυσι Παγκοσμίου Κυβερνήσεως. Ἐὰν ἐξασφαλισθοῦν κατὰ ἱκανοποιητικὸν τρόπο, θὰ εἶναι εὔκολο νὰ κατασκευασθοῦν κατάλληλα πλαίσια γιὰ τὴν λειτουργία τέτοιας Κυβερνήσεως.

Ἕνα ἐνδιαφέρον δοκίμιο συνετάχθη ἀπὸ Ἀμερικανοὺς εἰδικοὺς κοινωνιολόγους μὲ τὸν πρύτανι τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου, R.M. Hutchins, ἐπὶ κεφαλῆς. Ἐδημοσίευσαν ἕνα «Προκαταρκτικὸν σχέδιον Παγκοσμίου Συντάγματος». Τὸ σχέδιο αὐτὸ προέβλεπε τοὺς ἑπόμενους Ὀργανισμοὺς μιᾶς Παγκοσμίου Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας: 1ον. Παγκόσμια Συνέλευσι, εἶδος συντακτικῆς Βουλῆς. 2ον. Παγκόσμιο Συμβούλιο, δηλ. παγκόσμιο νομοθετικὸ σῶμα. 3ον. Πρόεδρον Παγκόσμιο. 4ον. Μέγα δικαστήριον γιὰ τὴν παγκόσμιο δικαιοσύνη. 5ον. Σῶμα τῶν Φρουρῶν ἢ Παγκόσμιο δύναμι ἀμύνης.

Θὰ παρατηρήση κανεὶς ὅτι ὄργανα καὶ θεσμοὶ παρόμοιοι βρίσκονται στὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ὑπάρχει ὅμως ἡ σημαντικὴ καὶ θεμελιώδης διαφορὰ ὅτι οἱ ὀργανισμοὶ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἀπαρτίζονται ἀπὸ ἀντιπροσώπους

Κρατῶν - Ἐθνῶν, ποὺ ἡ χωριστή τους κυρίαρχος ὕπαρξις εἶναι ἀνεγνωρισμένη σὰν βάσις τοῦ Ο.Η.Ε. Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ στέλλονται ἐκεῖ κυρίως γιὰ νὰ περιφρουροῦν τὰ συμφέροντα τῶν ἀντιστοίχων Κυβερνήσεων καὶ ὄχι γιὰ νὰ θεωροῦν τὸν παγκόσμιο ὀργανισμὸ σὰν δική τους Κυβέρνησι. Κατὰ τὸ «Σχέδιον», τὰ Ἔθνη - Κράτη δὲν ἀναγνωρίζονται πλέον καὶ τὰ μέλη τῶν ὀργανισμῶν τοῦ Παγκοσμίου Κράτους ἐκλέγονται ἕνα γιὰ κάθε ἑκατομμύριο πληθυσμοῦ τοῦ κόσμου, διατηρουμένης, βέβαια, τῆς περιφερειακῆς ἀντιπροσωπεύσεως. Ἑπομένως, τὸ συνταγμα εἶναι ὁ μ ο σ π ο ν δ ι α κ ὸ, ποὺ δέν εἶναι ὁ ὀργανισμὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

Δὲν ἀγνοῶ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθοῦν πολλὰ ἐλαττώματα σ᾽ αὐτὸ τὸ «Σχέδιον», διότι κανένα Σύνταγμα δὲν εἶναι ἀλάθητο. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐπιτυχία ἑνὸς Συντάγματος ἐξαρτᾶται λιγώτερο ἀπὸ τὸ κείμενό του καὶ περισσότερο ἀπὸ τὴν εἰλικρίνεια μὲ τὴν ὁποία ὁ ἐνδιαφερόμενος λαὸς εἶναι ἀποφασισμένος νὰ τὸ ἐφαρμόση.

Οὔτε αὐταπατῶμαι γιὰ τὶς δυσκολίες ποὺ θ᾽ ἀνακύψουν· εἶναι ἀναρίθμητες. Ἡ πιὸ μεγάλη δυσκολία, ὡστόσο, θὰ εἶναι ἡ ἀνύψωσις πάνω ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια, τὶς προλήψεις καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ στενοῦ πατριωτισμοῦ, μὲ ἄλλα λόγια ἡ δυσκολία ἔγκειται στὴν κατάκτησι τῶν κατωτέρων ἑαυτῶν μας. Ὁπωσδήποτε, πρέπει νὰ ἐπιτελεσθῇ τὸ ἔργον αὐτὸ γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος. Καμμιὰ θυσία, καμμιὰ στέρησις, καμμιὰ δοκιμασια στὴν πορεία πρὸς τὸ Παγκόσμιο Κράτος δέν θὰ ἦσαν τόσο μεγάλες ὅσο ἐκεῖνες ποὺ θὰ μᾶς ἐπέβαλλε ἕνας ἄλλος Παγκόσμιος πόλεμος, ὁ ὁποῖος θὰ ἦταν μοιραῖος ἂν δὲν ἐγκαθιδρύαμε τὴν Παγκόσμιο Κυβέρνησι. Τώρα πιά, ἡ ἐκλογὴ δὲν εἶναι ἀνάμεσα στὰ χωριστὰ κράτη καὶ στὴν παγκόσμι ο συνεργασία. Εἶναι ἀνάμεσα στὸν β ί α ι ο οἰκουμενισμὸ καὶ στὸν οἰκουμενισμὸ τὸν αὐθόρμητο καὶ ἐ θ ε λ ο ύ σ ι ο. Ἂν θέλουμε ν᾽ ἀποτρέψουμε τὸν πρῶτο, ἔχομε χρέος νὰ ἐργαζόμαστε γιὰ τὸν δεύτερο.

Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σοφία εἶναι ὑπέροχα πράγματα, ἂν ὅμως δημιουργοῦν ὑπερηφάνεια καὶ συνείδησι χωριστικότητος ἀπὸ τὴ λοιπὴ ἀνθρωπότητα, τότε δὲν εἶναι παρὰ τὰ φίδια τοῦ ἐγωϊσμοῦ σὲ λεπτότερη μορφή.

H P Blavatsky

ΣΟΦΙΑ - ΔΥΝΑΜΗ - ΟΜΟΡΦΙΑ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗ

Σοφία καὶ Δύναμη καὶ ᾿Αγάπη καὶ ᾿Ομορφιά,
σὲ κάποιαν ἄλλη γῆ, στὸ ἀπάνου ἀπ᾿ ὅλα ἀστέρι,
θὰ ζῆτε ἀδιάλυτη ὑπερούσια συντροφιά,
στοιχεῖα, ριζώματ᾿ ἀξεχώριστ᾿ ἀπὸ χέρι.

Τὸ ὑπέρτατο ἄστρο θὰ γιομίζετε — ὢ χαρά ! —
καθὼς ὁ ἀέρας μᾶς γιομίζει ἐδῶ, ποιὸς ξέρει !
καὶ θὰ σᾶς πίνη ἐκεῖ ἡ ψυχὴ κάθε φορὰ
ποὺ θὰ διψᾷ, καθὼς τὸ στόμα τὸ κρυονέρι.

Πάντα βλέπω σ᾿ ἐσᾶς, μ᾿ ἐσᾶς ἐρωτεμένος
κι ὅλο στριφογυρνῶ μακρυά σας κολασμένος
μέσ᾿ στὸ θαμπὸ τῆς ἀπὸ σάρκα ζωῆς δρολάπι.

Γιὰ νὰ ὑψωθῶ σ᾿ ἐσᾶς — ὢ πλήρωμα τοῦ χρόνου ! —
στιγμὲς οἱ αἰῶνες τοῦ χοϊκοῦ δαρμοῦ καὶ πόνου
θὰ μοῦ εἶναι, Δύναμη, ᾿Ομορφιά, Σοφία κι ᾿Αγάπη !

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

(᾿Απὸ τὰ «Δεκατετράστιχα»)

ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ

ΝΟΙΩΘΩ ΠΩΣ ΕΖΗΣΑ ΑΛΛΟΤΕΣ...

Νοιώθω πὼς ἔζησα ἄλλοτες, στὴ χαραυγὴ τῶν Κόσμων,
σ' ἕνα νησὶ ποὺ τὸ 'λουζεν ὁ μέγας 'Ωκεανὸς —
οἱ ἀνθρῶποι δὲν τὸν εἴχανε ἀκόμα ταξιδέψει
κι' ἁπλώνονταν περήφανος, γαλήνιος, γαλανός.

Καὶ τὸ νησὶ τὸ σκέπαζε μιὰ βλάστηση παρθένα:
στὶς φυλλωσὲς ποὺ ἐγέρνανε βαρειὲς ἀπὸ τὶς σκιὲς
λαὸς πουλιὰ κελάϊδαγαν, φίδια χοντρὰ ἐγλιστροῦσαν
καὶ σκόρπιζαν ναρκωτικὲς τὰ λούλουδα εὐωδιές.

'Ολόγυμνοι, παρθενικοὶ καὶ δυνατοί, ὅλη μέρα
παλεύαμε μὲ τ' ἄγρια θηρία δίχως τρόμο,
λουζόμαστε στὰ ἠχερὰ κρυστάλλινα ποτάμια
κι ἀργὰ τὰ δάση ἀφήναμε μὲ τὰ σφαχτὰ στὸν ὦμο.

Τὰ βράδυα ἀνάβαμε φωτιὲς μεγάλες στ' ἀκρογιάλι
καί, μαζωμένοι γύρω τους, μέσ' στὴ βαθειὰ ἡσυχία, —
τρώγοντας εἴτε σφίγγοντας κάτου μας τὶς γυναῖκες, —
ἀκούγαμε μέσ' στὴ νυχτιὰ νὰ οὐρλιάζουν τὰ θηρία.

Κι ὅταν ἀπὸ τὸν ἄπειρον 'Ωκεανό ἡ Σελήνη
ἐπρόβαινε κι ἀργύρωνε νερά, βουνὰ καὶ δάση,
τότες, γιομάτοι ἀπ' ἄγνωστο καὶ μυστηριώδη τρόμο,
κοιτάζαμεν ἀμίλητοι τὴ μαγεμένη πλάση.

Σὰν τοὺς «Ἀναστενάρηδες»
τῆς Μακεδονίας ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι

Η ΠΥΡΟΒΑΣΙΑ ΠΩΣ ΕΞΗΓΕΙΤΑΙ;

Τοῦ Καθηγητοῦ D. D. KANGA
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βομβάης

Καὶ φέτος, τὴν ἑορτὴ τῶν Ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, ἔγινε στὰ εἰδικὰ χωριὰ τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας, ἡ ἐπίδειξις τῶν «Ἀναστενάρηδων», που χορεύουν πάνω σὲ ἀναμμένα κάρβουνα χωρὶς τὰ γυμνὰ πόδια τους νὰ παθαίνουν τὸ παραμικρὸ ἔγκαυμα. Για τὸ φαινόμενο αὐτό, που συντελεῖται σὲ ἔκστασι καὶ μὲ τὴν «εἰκονοφορία» τῶν τιμημένων ἁγίων, ἔχουν δοθῆ πολλὲς ἑρμηνεῖες. Ἴσως θεωρηθῆ ἐνδιαφέρουσα ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ἰνδοῦ καθηγητοῦ Κάγκα, ὁ ὁποῖος, μαζὶ μὲ ἐπιτροπὴ ἄλλων ἐπιστημόνων, παρηκολούθησε τὴν ἐπίδειξι ἑνὸς φημισμένου πυροβάτου ἀπὸ τὸ Κασμίρ.

Η ἐπίδειξις τῆς πυροβασίας, ἀπὸ τὸν Kuda Bux, ἕνα μουσουλμᾶνο τοῦ Κασμίρ, ἔγινε στὸ Σάρρεϋ τῆς Ἀγγλίας, παρουσίᾳ μελῶν τοῦ Συμβουλίου ψυχικῶν ἐρευνῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων. Ἡ ἐπίδειξις ἔγινε ὑπὸ αὐστηροὺς ἐπιστημονικοὺς ὅρους. Ὅλοι οἱ παρόντες ἐπιστήμονες ἦσαν ἱκανοποιημένοι, διότι ἀπεκλείσθη κάθε ἀπάτη. Ὁ Kuda Bux ὑπεβλήθη σὲ ἰατρικὴ ἐξέτασι πρὶν ἀρχίση τὴν ἐπίδειξι. Τὰ πόδια του ἐξετάσθησαν τελείως. Τὸ δέρμα τῶν πελμάτων του ἦταν μαλακὸ καὶ στεγνό. Τὰ πόδια του πλύθηκαν καὶ τὸ ἀπόπλυμα ἐξετάσθηκε· ὅλες οἱ ἐξετάσεις ἔδωσαν ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα, δείχνοντας ὅτι δὲν εἶχαν ἐμποτισθῆ τὰ πόδια σὲ χημικὰ ὑγρά. Τὰ πόδια φωτογραφήθηκαν πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἐπίδειξι. Ἡ θερμοκρασία τῶν πελμάτων διεπιστώθη ὅτι ἦταν σχεδὸν ἡ ἴδια πρὶν καὶ μετὰ τὸ πείραμα. Τὰ πόδια ἐξετάσθηκαν ἀμέσως

μετὰ τὸ πείραμα καὶ μετὰ 40΄ λεπτά, χωρὶς νὰ φανοῦν σημεῖα ὑπεραιμίας ἢ φουσκάλες. Στὸ πέλμα τοῦ δεξιοῦ ποδιοῦ του, προσκολλήθηκε ἔμπλαστρο ὀξειδίου τοῦ ψευδαργύρου μεγέθους 2 τετραγωνικῶν πόντων. Ἡ ραφὴ τοῦ ἔμπλαστρου παρέμεινε τελείως ἀπείραχτη, ἐξαιρέσει τοῦ ἄκρου τοῦ μπαμπακιοῦ, ποὺ φαινόταν ἐλαφρὰ καμμένο. Ὑπελογίσθη ὅτι οἱ ἶνες τοῦ μπαμπακιοῦ δέχθηκαν θερμοκρασία 120° Κ.

Ὁ κ. Digby Moynagh, ἀρχισυντάκτης τῆς «Ἐφημερίδος τοῦ Νοσοκομείου Ἁγ. Βαρθολομαίου» θέλησε νὰ ἐπιχειρήσῃ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐπιστήμης τὸ ἴδιο βάδισμα, τὴν ἴδια ὥρα, στὴν ἴδια φωτιά. Ὑπέστη φοβερὰ ἐγκαύματα καὶ μέσα σὲ 30΄ λεπτὰ τὰ πόδια του εἶχαν γεμίσει φουσκάλες. Ὁ κ. Maurice Sheepen ἐπίσης ἔκαμε δύο βήματα πάνω στὰ κοκκινόμαυρα κάρβουνα. Κι᾽ αὐτὸς ἐκάηκε. Τοὺς ἀξίζει κάθε τιμὴ γιὰ τὴν πρᾶξι τῆς αὐτοθυσίας.

Ἔγινε καὶ ἕνα «τέστ» μὲ βαμβακερὸ ὕφασμα. Ἀμέσως μόλις βγῆκε ἀπὸ τὴ φωτιὰ ὁ Kuda Bux, περάσαμε πάνω ἀπὸ τὴ φωτιὰ ἕνα ξύλινο καλαπόδι τυλιγμένο μὲ τσιτι. Σ᾽ ἕνα δευτερολεπτο, τὸ τσίτι εἶχε ζεσταθῆ· σὲ δυόμιση δευτερόλεπτα εἶχε καῆ σὲ διάφορα σημεῖα. Ἡ φωτιὰ εἶχε τοποθετηθεῖ σὲ δύο λάκκους μήκους 30 ἑκατοστῶν καὶ πλάτους 15. Ὁ Kuda Bux πέρασε ξυπόλητος δυὸ φορὲς καὶ τὰ πόδια του ἦλθαν σ᾽ ἐπαφὴ μὲ τὰ κάρβουνα ἐπὶ πέντε δευτερόλεπτα κάθε φορά. Δὲν ἔτρεξε. Βάδισε κανονικά. Καὶ δὲν ἐκάηκε. Τὸ πείραμα διεξήχθη μὲ αὐστηρότητα. Ἡ στάχτη εἶχε ἀπομακρυνθῆ, ὥστε δὲν ἔπαιξε κανένα ρόλο ἀπομονωτικοῦ ἀνάμεσα στὰ πόδια καὶ στὴ φωτιά. Ὁ Kuda Bux δὲν εἶχε νηστέψει πρὶν ἀπὸ το ἱστορικὸ πείραμά του, ἀντιθέτως ἔφαγε ἐλαφρά. Οὔτε ἄρχισε τὴν ἐπίδειξί του σὲ ἔκστασι ἢ ἔξαρσι. Ἦταν ἕνα τελείως ἁπλὸ πείραμα.

Τί ἐξήγησις μπορεῖ νὰ δοθῆ σ᾽ αὐτὸ το θαυμαστὸ βάδισμα πάνω στὴ φωτιά; Πολλὲς ἐξηγήσεις ὑποστηρίχθηκαν.

Ὁ Καθηγητὴς Ch. R. Darling, εἰδικὸς φυσιολόγος, διετύπωσε τὴν γνώμη ὅτι τὰ πόδια «ἦσαν ἐντελῶς γυμνασμένα». Ἀνέφερε τὸ σχετικό, κατὰ τὴν γνώμη του, κατόρθωμα τῶν ἀνθρώπων ποὺ πιάνουν ἀναμμένα κάρβουνα, χωρὶς νὰ καίγωνται τὰ δάκτυλά τους. Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν ὑπάρχει παραλληλισμὸς ἀνάμεσα στὶς δύο ἐπιδείξεις. Ὅταν βγάζῃ κανεὶς ἀπὸ τὴ φωτιὰ κάρβουνα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ ἐπιχειρεῖ πολὺ γρήγορα, δὲν τὰ πιέζει μὲ τὸ χέρι ἢ τὰ δάκτυλά του, ἐνῶ στὴν πυροβασία τὸ βάρος τοῦ σώματος τοῦ πυροβάτου πέφτει πάνω στὴ φωτιὰ καὶ αὐτὸ εἶναι διαφορετικό, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἐπαφὴ τῶν ποδιῶν μὲ τὴ φωτιὰ εἶναι λιγώτερο ἀπὸ πέντε δευτερόλεπτα. Ὕστερα, ἂν εἶναι ζήτημα γυμναστικῆς, πῶς συμβαίνει, ὄχι ἕνας γυμνασμένος πυροβάτης, ἀλλὰ ὁλόκληρος στρατὸς πιστῶν νὰ μπαίνουν στὴ φωτιά, ἀκολουθώντας τὸν ἀρχηγό τους καὶ νὰ βγαίνουν ἄθικτοι; Τέτοιες ἐπιδείξεις εἶναι συχνὲς στὶς Ἰνδίες καὶ τὶς εἶδαν ἑκατοντάδες ἄνθρωποι. Λοιπόν, ἡ ἐξήγησις αὐτὴ

φαίνεται βιαστική καὶ μὴ ἱκανοποιητική.

Ὁ κ. Harry Price, στὸ περιοδικὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ ραδιοφωνικοῦ συστήματος The Listener, ὑπεστήριξε ὅτι γιὰ τὴν στιγμιαία ἐπαφὴ τῶν ποδιῶν μὲ τὰ κάρβουνα χωρὶς κάψιμο ἢ πόνο «εὐθύνεται ἡ σκληρότης τοῦ δέρματος». Ἀλλὰ οἱ γιατροὶ βρῆκαν τελείως φυσικὰ τὰ πόδια τοῦ Kuda Bux. Πιὸ σκληρὰ ἦσαν τοῦ D. Moynagh, ὁ ὁποῖος ἐκάηκε.

Ὁ ἴδιος ὁ Kuda Bux εἶπε ὅτι τὸ φαινόμενο ὀφείλεται στὴν «Πίστι». Ἄλλοι μίλησαν γιὰ φάρμακα ποὺ πίνει πρὶν ἀπὸ κάθε ἐπίδειξι, γιὰ ἔκστασι ἐπίσης πρὶν ἀπὸ τὸ πείραμα, γιὰ ὑλοποίησι, ἐκτόπλασμα κ. ἄ. Αὐτὲς οἱ ἀπόψεις θέτουν ζητήματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ψυχολογικὰ καὶ ἀνοίγουν τὸ δρόμο σὲ πλατειὲς ἔρευνες γιὰ τὴν σχέσι τοῦ νοητικοῦ σώματος μὲ τὸ φυσικό. Πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ πειραματισθεὶς δὲν αἰσθάνθηκε κανένα πόνο καὶ ὅτι βγῆκε ἀπὸ τὴ φωτιὰ ἀνέπαφος. Μπορεῖ ἴσως νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς διὰ τῆς αὐθυποβολῆς ἀναισθησία ἐκ μέρους τοῦ σώματος τὴν ὥρα τῆς ἐπιδείξεως, ἀλλὰ εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀπουσία τῆς φυσικῆς χημικῆς ἀντιδράσεως στὸ δέρμα, ἐνῶ τὸ μπαμπάκι τοῦ ἐμπλάστρου φαίνεται ἐλαφρῶς ἀναμμένο.

Ἡ πυροβασία, ἑπομένως, εἶναι ψυχολογικὸ φαινόμενον καί, καθὼς εἶπε ὁ William McDougall, «ἡ σχέσις τοῦ νοητικοῦ μὲ τὸ φυσικὸ σῶμα εἶναι τὸ σκληρότερο ἀπὸ ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ βασανίζουν τὸν ἀνθρώπινο νοῦ». Καὶ ἀκόμη, καθὼς ἔγραψε ὁ John Dewey στὸν «Ἡμερήσιο Κήρυκα» τοῦ Σίδνεϋ, τὸ πιὸ πρακτικὸ ἀπὸ ὅλα τὰ ἐρωτήματα ποὺ μποροῦμε νὰ θέσωμε στὸν πολιτισμό μας εἶναι ὁ συσχετισμὸς δράσεως τοῦ νοῦ καὶ τοῦ σώματος. «Καὶ σὲ τέτοια ψυχοφυσικὰ φαινόμενα, καθὼς τὰ στίγματα, οἱ ὑλοποιήσεις, τὰ ἐκτοπλάσματα καὶ πολλὰ ἄλλα, ὅπου ἡ ψυχολογία μας, ἡ βιοχημεία καὶ οἱ ἄλλες ἐπιστῆμες μας βρίσκονται ἀκόμη στὰ κράσπεδα τῆς γνώσεως, ἡ ἐπιστήμη τῆς Δύσεως ἔχει πολλὰ νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τὴν σοφία τῆς Ἀνατολῆς».

Ὑπάρχουν, γιὰ τὸ φαινόμενο τῆς πυροβασίας, καὶ δύο ἐξηγήσεις καθαρῶς ἀποκρυφιστικές. Ὁ ἐπίσκοπος Λεντμπῆτερ, στὸ βιβλίο του «Ἡ ἄλλη ὄχθη τοῦ θανάτου», ἀφηγεῖται κάτι ἀπὸ τὴν προσωπική του πεῖρα, στὸ Λονδῖνο, κατὰ τὴν διάρκεια πνευματιστικῆς συνεδριάσεως, ὅταν μιὰ ὑλοποιημένη μορφὴ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ τζάκι ἕνα κόκκινο κάρβουνο, μεγάλο σὰν μπάλλα τοῦ τέννις καὶ τὸν παρώτρυνε νὰ τὸ πάρῃ στὸ χέρι του.

«Ἐδίστασα — γράφει — πρὸς στιγμήν, καὶ ἦταν φυσικό, ἀλλὰ μιὰ κίνησις ἀνυπομονησίας ἐκ μέρους τοῦ ὑλοποιημένου πνεύματος μ' ἔκαμε νὰ τολμήσω. Ἔτεινα τὸ χέρι μου καὶ τὸ κάρβουνο ἀφέθηκε στὴν παλάμη μου. Βεβαιώνω πὼς δὲν ἔνοιωσα οὔτε ζέστη κἂν, ἂν καὶ ὅταν τὸ ὑλοποιημένον πνεῦμα ἐπῆρε ἀπὸ τὸ γραφεῖο ἕνα φῦλλο χαρτιοῦ καὶ τὸ ἄγγιξε στὸ κάρβουνο, τὸ χαρτὶ ἄναψε ἀμέσως. Ἐκράτησα τὸ κάρβουνο ἑνάμισυ λεπτὸ καὶ ὅταν φάνηκε νὰ σβήνῃ, ἐκεῖνος μοῦ συνέστησε νὰ τὸ ρίξω πάλι στὴ

φωτιά. Ἔμεινε στὴν παλάμη μου λίγη στάχτη, ἀλλὰ οὔτε τὸ ἐλαφρότερο σημάδι καψίματος, οὔτε κἂν μυρωδιά».

Κατὰ τὸν Λεντμπῆτερ, σύμφωνα μὲ τὶς μεταγενέστερες ἀποκρυφιστικές του ἔρευνες, ἡ ἀδυναμία τῆς φωτιᾶς νὰ ἐπιδράση στὸ δέρμα ὀφείλεται στὴν παρεμβολὴ αἰθερικῆς οὐσίας, προσκοσκομιζόμενης ἀπὸ ἀστρικὲς ὀντότητες. Καὶ κατὰ τὴν Μπλαβάτσκυ στὸ διβλίο της «Ἶσις ἀποκεκαλυμμένη», εἶναι ἔργον χθονίων πνευμάτων, ποὺ ἐνεργοῦν κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ μεταβάλλουν τὰ πόδια σὲ «πυρίμαχα».

Οἱ τελευταῖες αὐτὲς ἐξηγήσεις στηρίζονται στὸν ἀποκρυφισμὸ καὶ ἀπαιτοῦν προσεκτικὴ μελέτη καὶ ἔρευνα ἀπὸ μέρους τῶν σπουδαστῶν.

— **Εὐκολώτερο εἶναι νὰ χωρέση ἕνα μοσχάρι σὲ αὐγοθήκη, παρὰ νὰ δεχθῆ μιὰ ἀκτίνα σοφίας ὁ ἰσχυρογνώμων.**

— **Κι ἕνα σαλιγκάρι μπορεῖ νὰ πετάξη στὸν ἀέρα, σὰν κολλήση στὴν οὐρὰ ἑνὸς πουλιοῦ.**

— **Μιὰ μονάχα πρᾶξι πάνω στὴν ὥρα της ἀξίζει πιὸ πολὺ ἀπὸ χίλια εὐφραδῆ λόγια.**

— **Μιὰ μονάχα στιγμὴ φθάνει νὰ λερώση φήμη χίλιων χρόνων.**

Ἀπὸ τὰ ρητὰ τοῦ Κάϊ—Λούγκ

Δίνε σὲ κάθε ἄνθρωπο τὸ αὐτί σου, ἀλλὰ σὲ λίγους τὴ φωνή σου. Δέξου ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο τὴ μομφή, ἀλλὰ κράτα τὴ δική σου.

ΣΑΙΞΠΗΡ

Ἀποτυχημένοι εἶναι μονάχα ὅσοι δὲν ἀγωνίστηκαν.

THOMAS ALDRICH

Στὰ ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴν γέννησι τοῦ Φρόϋδ

ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΘΕΟΣΟΦΙΑ

Τοῦ Dr A. G. VREEDE

Περιφερ. Ἐπισκόπου τῆς Ἐλευθέρας Καθολικῆς Ἐκκλησίας στὴν Ὁλλανδία

(Ἀπὸ τὸ THE THEOSOPHIST)

Ὅταν ἱδρύθη ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία (17 Νοεμβρίου 1875), ὁ κόσμος παράδερνε ἀνάμεσα στὸν ξηρὸ ὑλισμὸ καὶ τὸν στενὸ θρησκευτικὸ δογματισμό. Οἱ ἄκροι ὑλισταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκήρυτταν ὅτι ἡ ψυχὴ ἦταν ἀνύπαρκτη καὶ ὅτι ἡ σκέψις ἦταν προϊὸν τοῦ ἐγκεφάλου, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀντίθετη πλευρὰ ἡ πλειοψηφία ἐπίστευε ὅτι στὸν Παράδεισο εἶχε μιλήσει στὴν Εὔα ὁ Ὄφις.

Ἀνάμεσα στὴν ὑλιστικὴ ἐπιστήμη καὶ τὸν θρησκευτικὸ δογματισμὸ δὲν ὑπῆρχε χῶρος γιὰ ἀληθινὴ πνευματικότητα. Ὁ Πνευματισμὸς καὶ ὁ Μεσμερισμὸς ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, οἱ ἀρχαιολογικὲς ἀνακαλύψεις καὶ τὰ πρῶτα ἐπιτεύγματα τοῦ θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ ἀπὸ ἄλλο, ἦσαν οἱ μόνοι

παράγοντες γιά μιά άλλαγή πνευμάτων, άλλά οί άδύναμες φωνές των έχάνοντο μέσα στή διπλῆ ἔρημο τοῦ ματεριαλισμοῦ καί τοῦ δογματισμοῦ!

Πόσο διαφορετικά εἶναι σήμερα τά πράγματα! Ἡ μεταβολή όφείλεται στήν εἴσοδο έπί σκηνῆς τῆς Θεοσοφίας, καθώς καί τῆς Ψυχαναλύσεως, ή όποία παρουσιάζει πολλές συγγενεῖς άπόψεις.

Ψυχανάλυσις ἤ Ἀναλυτική Ψυχολογία, ὅπως προτιμοῦν μερικοί, εἶναι μιά νέα καί έπιστημονική μέθοδος άναλύσεως τοῦ, ὅπως τόν άποκαλοῦμε στή Θεοσοφία, Ἐσωτερικοῦ Ἀνθρώπου.

Ἡ καταγωγή τῆς Ψυχαναλύσεως περιεγράφη άπό τόν Φρόϋδ, στή διάλεξί του πρός τό Πανεπιστήμιο Κλάρκ, τό 1909. Ὁ δρ. Μπρόυερ, γιατρός στή Βιέννη, στά 1880—1882, έθεράπευε ἕνα κορίτσι πού παρουσίαζε τρομερά ύστερικά συμπτώματα, παράλυσι, όμιλητικές διαταραχές καί τά παρόμοια. Σκέφθηκε ὅτι μερικές λέξεις πού μουρμούριζε μπορεῖ νά άπέβαιναν τό νῆμα τῆς Ἀριάδνης καί τίς έπανέλαβε μετά τήν ὕπνωσι τῆς ἄρρωστης. Τό ύποσυνείδητό της άνταπεκρίθη σ' έκεῖνες τίς λέξεις καί ή ἄρρωστη διηγήθηκε μερικές άπό τίς λησμονημένες φαντασίες της, καί ὕστερα αίσθανόταν καλύτερα. Τό νέο εἶδος θεραπείας ή ἄρρωστη τό ώνόμασε «όμιλητική θεραπεία» ἤ «καθάρισμα καπνοδόχου». Ὁ Μπρόυερ τῆς ἔδωσε ὄνομα περισσότερο έπιστημονικό— «καθαρτική (δηλ. έξαγνιστική) μέθοδος».

Ὁ Σαρκώ στό Παρίσι άπέδειξε ὅτι οί ύστερικές άνωμαλίες, ὅπως ή παράλυσις, εἶχαν νά κάμουν μέ ψυχικές ίδέες καί ό Ζανέ, τοῦ όποίου ό Φρόϋδ ύπῆρξε μαθητής (1885—1886), βρῆκε ὅτι τά ύστερικά ἄτομα ἦσαν άνίκανα νά διατηρήσουν σέ ένότητα τίς πολλαπλές ψυχικές έπεξεργασίες, ύφίσταντο έπομένως «νοητικόν άποχωρισμό», σχίσιν τοῦ πνεύματος, όπότε μερικές ίδέες ξεχώριζαν καί άνελάμβοναν άνεξάρτητη νοητική ὕπαρξι.

Ὅταν ό Φρόϋδ άνέλαβε τήν διερεύνησι αύτῶν τῶν ύστερικῶν άποχωρισμῶν, συνέπεσε νά τοῦ τύχουν μερικοί άσθενεῖς πού δέν μπόρεσε νά τούς ύπνωτίση. Σ' αύτούς, κατά τήν τακτική τοῦ Μπρόϋερ, δοκίμασε μιά μέθοδο πού εἶχε δῆ νά έφορμόζη ό καθηγητής Μπερνχάϊμ, προσπαθώντας νά έξαγάγη λησμονημένες άναμνήσεις άπό τούς άσθενεῖς μέ έρωτηματολόγιο έν έγρηγόρσει. Καί βρῆκε ὅτι οί άναμνήσεις, ἄν καί φαινομενικά τελείως ξεχασμένες, ύφίσταντο σέ μιά ἤ ἄλλη μορφή καί ὅτι συχνά αύτές ἦσαν ύπεύθυνες γιά τά ύστερικά συμπτώματα. Τά γεγονότα έπί τῶν όποίων εἶχαν στηριχθῆ τά ύστερικά συμπτώματα εἶχαν λησμονηθεῖ, άλλά ή μνήμη τους δέν ἦταν νεκρή. Ἄν καί λησμονημένες, οί άναμνήσεις ἦσαν έν ένεργείᾳ. Ὁ Φρόϋδ κατέφυγε σ' αύτήν τήν ένέργεια, βάζοντας τούς άσθενεῖς νά τοῦ λένε ὅ,τι άκριβῶς τούς κατέβαινε. Καί ώνόμασε τήν μέθοδό του «μέθοδο τῶν έλευθέρων συνειρμῶν». Οί κρυμμένες καί είσέτι ένεργές σκέψεις στό ύποσυνείδητο έπηρέαζαν τόν άσθενῆ νά έκκολάψη άκριβῶς έκεῖνες τίς σκέψεις καί άναμνήσεις πού έσχετίζοντο μέ τό νόσημα.

Μιά δεύτερη παρατήρησις τοῦ μεγάλου έρευνητοῦ ἦταν ὅτι κάποια δύναμι στό νοῦ τοῦ άσθενοῦς προσπαθοῦσε νά κρατήση πίσω τίς άναμνήσεις ὥστε νά μή γίνουν συνειδητές. Ὑπῆρχε μιά «άντίστασις» καί ό Φρόϋδ συνεπέρανε πώς αύτή ἦταν ή κυρία δύναμις πού κρατοῦσε μακριά τήν μνήμη, πού «καταπίεζε» τήν μνήμη. Ὑπῆρχε λοιπόν μιά «σύγκρουσις» μέσα στό άσυνείδητο τμῆμα τοῦ νοῦ τοῦ άσθενοῦς—μιά σύγκρουσις άνάμεσα σέ μέρος τοῦ νοῦ άπό τήν μιά πλευρά καί ώρισμένων τάσεων άπό τήν ἄλλη— παρορμήσεων στρεφομένων κατά τοῦ ήθικοῦ καί κοινωνικοῦ έπιπέδου τοῦ ένδιαφερομένου άτόμου. Ὁ Φρόϋδ άνεκάλυψε πώς αύτό ἦταν φαινόμενον ὄχι μόνον τῶν νευρωτικῶν, άλλά ὅλων γενικῶς τῶν άνθρώπων. Καί αύτή άκριβῶς ή διαπίστωσίς του εἶναι πού μετέ-

φερε τὶς ἰδέες του ἔξω ἀπὸ τὸ ὠχρὸ εἰδικὸ ἰατρικὸ ἐνδιαφέρον, στὸ μεγάλο πεδίον τῆς γενικῆς ψυχολογίας καὶ στερέωσε τὴν θεωρία γιὰ τὴν σύστασι τοῦ ἐσωτερικοῦ, τοῦ ψυχολογικοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἐνδιαφέρει εἰδικῶς κάθε θεοσοφιστήν.

Τί ὑποστηρίζουν οἱ ψυχαναλυταὶ γιὰ τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπο; Στὴν πραγματεία του «Τὸ Ἐγὼ καὶ τὸ Ἐκεῖνο» (1923), ὁ Φρόϋδ ὑποστηρίζει τρία εἴδη ἐσωτερικῆς ἐπεξεργασίας: Τὴν «κανονικὴ συνείδησι», ποὺ περιέχει ὅ,τι σκεφτόμαστε καὶ αἰσθανόμαστε σὲ δεδομένη στιγμή· τὴν «προσυνείδησι», ποὺ δὲν εἶναι παροῦσα στὸ πνεῦμα μας, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἀχθῆ σὲ κάθε στιγμή, εἴτε δι' ἀναμνήσεως, εἴτε διὰ συνταυτισμοῦ μὲ εὐχάριστες ἰδέες παροῦσες στὸ πνεῦμα μας· καί, τρίτον, σὲ «ἀσυνείδητον». Τὸ ἀσυνείδητον οὐδέποτε εἰσέρχεται στὴν συνείδησι, ἐκτὸς ἂν ἀναγκασθῆ μὲ πολύπλοκη διαδικασία, γνωστὴ ὡς ψυχανάλυσι καὶ τότε, φυσικά, παύει νὰ εἶναι ἀσυνείδητον. Μιλῶντας ἁπλᾶ, μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε τὴν συνείδησι τοῦ ἀνθρώπου σὰν ἕνα σπίτι. Στὸ λίβιγκ—ρούμ πηγαινοέρχεται κόσμος, δηλ. σκέψεις, ἐνῶ στὸν προθάλαμο περιμένουν πολλοί. Ἀπὸ αὐτούς, μερικοὶ θὰ εἰσέλθουν ὅταν οἱ ἄνθρωποι ποὺ τοὺς γνωρίζουν τύχη νὰ βρεθοῦν στὸ λίβιγκ—ρούμ, οἱ ἄλλοι κρατιοῦνται μακριὰ ἀπὸ ἕναν φρουρὸ καὶ θὰ τοὺς ἐπιτραπῆ νὰ εἰσέλθουν μόνον κατόπιν ἐκφρασθείσης ἐπιθυμίας καὶ μάλιστα ἐπιμονῆς τῶν ἀνθρώπων τοῦ λίβιγκ—ρούμ. Μποροῦμε νὰ ἀποκαλέσουμε τὸν φρουρὸ ἐσωτερικὸ φύλακα. Ἡ θύρα μεταξὺ τοῦ προθαλάμου καὶ τῆς γενικῆς οἰκοδομῆς φρουρεῖται ἀπὸ ἄλλον ἐλεγκτή, ἕναν αὐστηρὸ καὶ ἀσυμβίβαστο ἐξωτερικὸ φρουρό. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀπασχολεῖται μὲ τὸν ἐξωτερικὸ χύδην ὄχλο, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ κρατηθῆ μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι ποὺ φρουρεῖ. Αὐτοὶ οἱ φρουροί, ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοί, συνίστανται ἐπίσης ἀπὸ ψυχικὸ ὑλικό, ἀλλὰ ἐπιτελοῦν τὴν «καταπίεσι», τὴν διατήρησι εἰς ἀπόστασιν τῶν σκέψεων καὶ αἰσθημάτων ποὺ δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀποκλεισμένους αὐτοὺς ἀνθρώπους ὑπῆρξαν πρὶν στὸ λίβιγκ—ρούμ καὶ γλύστρησαν στὸν προθάλαμο, ἄλλοι οὐδέποτε ὑπῆρξαν ὅλως διόλου μέσα στὸ σπίτι καὶ κρατιοῦνται μακριὰ στὸ ἐξωτερικὸ σκοτάδι. Αὐτὸ τὸ ἐξωτερικὸ σκοτάδι εἶναι τὸ «ἀσυνείδητον», δὲν θὰ εἶναι ὅμως σωστὸ νὰ τὸ ὑποθέσουμε σὲ λανθάνουσα ἢ παθητικὴ κατάστασι, ἀλλὰ σὲ μορφὴ ἀποφασιστικὰ δυναμική.

Κατὰ τὸν Φρόϋδ αὐτὸ τὸ ἀδιαφοροποίητο ἢ πρωτόγονο «Ἐκεῖνο» ἀποτελεῖ μέρος τοῦ «Ἐγὼ» κατόπιν ἐπαφῆς μὲ τὸν ἔξω κόσμο. (Ὁ Φροϋδικὸς ὅρος «Ἐγὼ» εἶναι τελείως διάφορος τοῦ Θεοσοφικοῦ «Ἐγὼ»). Αὐτὸ τὸ Φροϋδικὸ ἐγὼ καταπιέζει ἐκεῖνες τὶς ἐπιθυμίες, σκέψεις καὶ λέξεις, ποὺ εἶναι ἀσυμβίβαστες μὲ τὰ ἐπίπεδα τοῦ ἐγώ, ἐνῶ μέρος τοῦ ἐγὼ μεταβάλλεται σὲ χωριστὸ «ὑπὲρ ἐγώ», τὸ ὁποῖο κρατάει μακριὰ τὶς ἰσχυρὲς πιέσεις ἀπὸ τὸ ἀσυνείδητο ποὺ προσπαθοῦν πάντα ν' ἀνέβουν στὸ συνειδητὸν μέρος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Αὐτοὶ οἱ λογοκριταί, τὸ «ἐγὼ» καὶ τὸ «ὑπὲρ ἐγὼ» (ἢ «ἰδεῶδες ἐγὼ») ἀποκτοῦν ὕπαρξι μέσω τῆς πεῖρας τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὶς πρώτιστες ὧρες τῆς ὑπάρξεώς του μέχρι περίπου τοῦ ἕκτου ἔτους. Τὸ παιδὶ ἀναγκάζεται ἀπὸ τὸ περιβάλλον του νὰ καταπιέζει ὅλα τὰ αἰσθήματα καὶ τὶς ἐπιθυμίες ποὺ δὲν ταιριάζουν μὲ τὸν κύκλο του, μὲ τὴν δρᾶσι τῶν γονέων του, μὲ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τῆς οἰκογενείας. Ἡ καταπίεσις γίνεται ἐνδοψυχικῶς καὶ δὲν παρατηρεῖται ἀπὸ τὴν ἐν ἐγρηγόρσει συνείδησιν. Ἡ καταπίεσις εἶναι μιὰ φυσικὴ καὶ ἐπιθυμητὴ λειτουργία, εἶναι ὁ τρόπος λειτουργίας τοῦ συστήματος ἰσοζυγίου τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς νοοτροπίας του, ἀκόμη καὶ τῆς συνειδήσεώς του. «Ἡ συνείδησις—λέγει ὁ Φρόϋδ—εἶναι ἡ ἐνσωμάτωσις πρῶτα τῆς

κριτικῆς τῶν γονέων καὶ ὕστερα τῆς κριτικῆς τῆς κοινωνίας».

Στό σχετικό μέ τή θρησκεία βιβλίο του «Τό μέλλον μιᾶς αὐταπάτης», λέγει ὅτι τό ἠθικό ἐπίπεδο τῶν μελῶν ἑνός πολιτισμοῦ εἶναι ταυτόσημο μέ τήν ἔκτασι μέ τήν ὁποίαν κανόνες ἀγωγῆς «ἐνσωματώθηκαν» διά καταπιέσεως τῶν ἐνστικτωδῶν ἐπιθυμιῶν κατά τήν διάρκεια γενεῶν. Αὐτές οἱ ἐνστικτώδεις ἐπιθυμίες—αἱμομιξία, καννιβαλισμός καί φόνος, γιά νά πάρουμε τίς χειρότερες—ξαναγεννιοῦνται σέ κάθε παιδί, ἀλλά πάραυτα ἐκμηδενίζονται, ἀπαγορεύονται ἀπό τό ἐξωτερικό περιβάλλον, αὐτή δέ ἡ ἐξωτερική πίεσις βαθμηδόν ἐσωτερικοποιεῖται σέ εἰδική νοητική λειτουργία, πού περιέρχεται στήν δικαιοδοσία τοῦ «ὑπέρ ἐγώ» τοῦ ἀνθρώπου. «Κάθε παιδί—λέγει ὁ Φρόϋδ—μᾶς παρουσιάζει τό πρότυπον αὐτῆς τῆς μεταμορφώσεως καί μόνον κατ' αὐτόν τόν τρόπο γίνεται ἠθικό καί κοινωνικό ὄν. Ἡ κραταίωσις τοῦ ὑπέρ—ἐγώ εἶναι ὑψίστης ἀξίας ψυχολογικός παράγων γιά τήν ἀγωγή».

Ὥστε, ἡ διαδικασία τῆς ἀπωθήσεως τῶν πρωτογόνων ὁρμῶν εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου φυσική διαδικασία. Ἀλλά ὅταν περισπᾶται ἡ βαθμιαία ἐπεξεργασία, λόγῳ ἀσθενείας, συγκινητικῶν κλονισμῶν ἤ ἄλλων διαταραχῶν, τότε συμβαίνει ἕνα φαινόμενο πού ὁ Φρόϋδ τό ἀποκαλεῖ «προσήλωσιν». Τό ἄτομον παραμένει δεμένο πρός τήν ἀπόλαυσι πού τοῦ ἔδωσε μιά ὡρισμένη φᾶσις τῆς παιδικῆς αἰσθήσεως. Ὁ Φρόϋδ ὠνόμασε ὅλες αὐτές τίς φάσεις τῆς ἀπωθημένης κανονικῆς ἤ ἀντικανονικῆς σεξουαλικότητος, «Λιβιδώ», ὑποστηρίζοντας ὅτι αὐτή εἶναι ἡ μία καί μεγάλη ψυχική δύναμις. Ἄλλοι ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ τέτοια παρουσίασις τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας ἦταν κάπως μονόπλευρη καί ὁ Ἄντλερ μέ τήν «δυναμικήν βούλησιν» καί ὁ Γιούγκ μέ τό «ὁμαδικόν ἀσυνείδητον» προσπάθησαν νά θεραπεύσουν τό μονόπλευρον.

Πάντως, αὐτές οἱ «προσηλώσεις» μποροῦν νά παίξουν ρόλον «πέδης» εἰς τήν φυσική ἀνάπτυξι τῆς ψυχῆς, μποροῦν ν' ἀποβοῦν πηγή νευρωτικῶν συμπτωμάτων ἤ καί νά προκαλέσουν σοβαρώτερα παθολογικά φαινόμενα. Ὑπό τό βάρος τῶν δυσχερειῶν ἕνα ἄτομον μπορεῖ νά βαδίσῃ ὄπισθεν ἀντί ἐμπρός. Παραδείγματος χάριν, ἐάν ἕνα παιδί ἔχῃ ὑποστῆ «προσήλω-

Ὁ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ὅπως τὸν βλέπει ὁ Ἀποκρυφισμός, συμβολιζόμενον ἀπὸ τὴν Σφίγγα. Τὰ μέρη τοῦ λέοντος καὶ ταύρου ἀντιστοιχοῦν στὸ χονδροειδὲς ὑλικὸ σῶμα, ὁ ἀετὸς στὴν πνευματικὴ ἀνάτασι καὶ ὁ ἄγγελος τὴν Θεία προέλευσι καὶ τὴν νοσταλγία ἐπανόδου.

(Ἑρμηνεία τοῦ Ἐδουάρδου Συρέ)

σιν μητρικὴν», ἐπειδὴ δὲν ἀνεπτύχθη ἱκανοποιητικὰ σὲ ὅλες τὶς φυσικὲς φάσεις τῶν σχέσεων μὲ τὴν μητέρα του, ὅταν στὴν ἑπόμενη ζωή του δὲν βρίσκει τὴν πλήρη εὐτυχία, μπορεῖ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ πρὸς τὰ παιδικὰ γιὰ τὴν μητέρα του αἰσθήματα ἢ ὁποιον ἄλλον ποὺ τοῦ ἐκπροσωπεῖ τὴν εἰκόνα τῆς μητέρας. Καὶ μπορεῖ νὰ νυμφευθῇ μιὰ μᾶλλον ἀταίριαστη ἡλικιωμένη γυναῖκα καὶ ν' ἀγαπᾷ σ' αὐτὴν περισσότερο τὴν «μητέρα» παρὰ τὴν σύζυγο.

Ἐπίσης τὰ «συμπλέγματα», ὅρος χρησιμοποιηθεὶς πρῶτα ἀπὸ τὸν Γιοὺγκ καὶ υἱοθετηθεὶς ἀπὸ τὸν Φρόϋδ, εἶναι ἐνδείξεις ἔνοχης ἀπωθήσεως. Καὶ σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις παρατηρεῖται δυνατὴ ἀντίδρασις ἀπὸ τὶς ἀπωθημένες αἰσθήσεις.

Κατὰ τὴν συνεχῆ πάλη μεταξὺ τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ ἀπωθημένου τμήματος προκαλοῦνται ἀνωμαλίες. Εἶναι τὰ ὑστερικὰ καὶ τὰ ἄλλα νευρωτικὰ φαινόμενα. Συμβαίνουν ὅμως καὶ συμβιβασμοὶ μεταξυ τοῦ ἀσυνειδήτου τοῦ ἀτόμου, δηλ. συγκεκριμένως τῶν σεξουαλικῶν ὁρμῶν καὶ τῆς ἀπωθητικῆς δυνάμεως. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης μεταξὺ τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ τοῦ λογοκριτοῦ εἶναι ἡ «διαμόρφωσις χαρακτῆρος».

Ἕνα ἄλλο ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ «ἐξιδανίκευσις». Συμβαίνει ν' ἀλλάξουν μορφὴ οἱ ἀπωθούμενες δυνάμεις καὶ ἀπὸ τὴν Λιβιδὼ νὰ ὑψωθοῦν σὲ μὴ σεξουαλικὲς ὁρμές. Ἕνα τυπικὸ σύμπτωμα εἶναι τὸ γράψιμο ποιημάτων ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ εἶναι ἐρωτευμένοι. Ὁ Ἔρνεστ Τζόουνς γράφει ἐπὶ τοῦ προκειμένου: «Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖον ἀντετάχθη ταμπού (ἀπαγόρευσις) ἀπωθήθη, ἀλλά, ἡ ἀρχικὴ φόρτισις ἐνεργείας ποὺ περιεῖχε, μετεστράφη πάνω ἀκριβῶς στὴν ψυχολογικὴ στιγμὴ σὲ κάτι ἄλλο ποὺ δὲν εἶναι ταμποὺ καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ δεχθῇ τὴν φόρτισι τῆς ἐνεργείας». Ὁ ἀθλητισμός, ὁ ἡ θρησκοληψία, ὁ ἀλτρουϊσμός, ἡ καλλιτεχνικὴ ἐργασία, ἀκόμη καὶ ἡ ἐκλογὴ ἐπαγγέλματος—ὅλα αὐτὰ ἀποδίδονται ἀπὸ τὴν ψυχαναλυτικὴ σχολὴ εὐρύτατα σὲ ἐξιδανίκευσι τῆς ὁρμῆς τοῦ ἀσυνειδήτου ἀπὸ σεξουαλικὰ σὲ μὴ σεξουαλικὰ αὐλάκια.

«Διαμόρφωσις ἀντιδράσεως» εἶναι ἕνας ἄλλος τρόπος. Τότε ἡ Λιβιδὼ πιέζεται ὀπισθεν στὸ ἀσυνείδητο, ἀλλὰ ἐνεργεῖ μιὰ συνειδητὴ ἀντίδρασις γιὰ νὰ τὴν συγκρατῇ ἐκεῖ. Συνήθειες, καλὲς καὶ κακές, καὶ ἐρασιτεχνικὲς ἀπασχολήσεις ἐπακολουθοῦν.

Ὁ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ὅπως τὸν βλέπει ἡ Ψυχανάλυσις, κυριαρχούμενον ἀπὸ τὴν αἰσθησιακὴ ὑπόστασι.

(Σκίτσο τοῦ Γάλλου Ἀκαδημαϊκοῦ Ζὰν Κοκτώ)

Ἐπραγματεύθηκα ἴσως διά μακρῶν τό θέμα τῶν διαφόρων παραγόντων πού ἡ ψυχανάλυσις θεωρεῖ ὡς μέρος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καί ἄφησα κατά μέρος τίς ἀπόψεις τοῦ Φρόϋδ γιά τήν κανονική ἤ ἀνώμαλη παιδική ἀνάπτυξι, τά ὄνειρα, τά λάθη στήν νοητική λειτουργία, τούς ψυχολογικούς τύπους, τόν συμβολισμό, τήν σχέσι τῆς ψυχαναλύσεως μέ τήν κοινωνιολογία, τήν πολιτική, τήν ἐκπαίδευσι καί τήν ἐγκληματολογία. Πῆρα μόνον τό θέμα τῆς συστάσεως τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς σύμφωνα μέ τήν σχολή Φρόϋδ.

Μποροῦμε λοιπόν νά συνοψίσουμε ὡς ἀκολούθως, ἀρχίζοντας ἀπό τό ἄτομον:

Τό σῶμα, ὅταν γεννιέται, πιέζεται ἀπό τόν ἐξωτερικό κόσμο, ἐνῶ ταυτοχρόνως ὑφίσταται καί ἔσωθεν πιέσεις τυφλῶν ἀσυνειδήτων ὁρμῶν. Ἀπό τήν ἀντίδρασι τοῦ σώματος στό περιβάλλον του καί ἀπό τόν συσχετισμό μεταξύ τῆς ἀντιδράσεως καί τοῦ ἀσυνειδήτου, διαμορφώνονται οἱ ἔννοιες, ἀναπτύσσονται λογοκριταί πού κλείνουν ἔξω τό ἀσυνείδητο καί ἐξωτερικά ἐμπόδια μεταβάλλονται σέ ἐσωτερικές πιέσεις καί ἐσωτερικούς νόμους. Ὥστε, κατ' αὐτήν τήν σχολή, τά θεμέλια καί τοῦ χαρακτῆρος καί τῆς συνειδήσεως ἔγκεινται στήν πρώϊμη παιδική ζωή, ἡ δέ πεῖρα τοῦ παιδιοῦ καθώς καί ὁ εἰδικός χαρακτῆρας τοῦ περιβάλλοντός του θεωροῦνται ὡς καθοριστικοί παράγοντες. Ὁ Φρόϋδ, αὐστηρά ἐπιστημονικός, προσέχει πάντα τήν ἐμπειρική πλευρά. Δέν συνάγει ποτέ τίποτε ἀπό θεωρίες πού δέν ἔχει προηγουμένως ἐρευνήσει, ἑπομένως στό ἐρώτημα τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος δέν ἀρχίζει ποτέ ἀπό τήν πλευρά τοῦ ἀσυνείδητου. «Ψυχολογία χωρίς ψυχή» —ὅρος ἀποδοθείς ἀπό τόν Γιούγκ στήν παλιά ψυχολογία— κατά τήν γνώμη μου ταιριάζει ἐπίσης καί στό σύστημα τοῦ Φρόϋδ.

Ἄλλες σχολές ξεκινοῦν ἀπό τό ἀσυνείδητο καί λένε: Ὑπάρχει ἕνας ὠκεανός ψυχικῆς ἐνεργείας, ὁρμῆς, Λιβιδώ, ὅπως καί νά τήν ποῦμε, πού κατά πρῶτον δέν ἔχει μέρος στήν συνείδησι τοῦ ἀνθρώπου, ἑπομένως εἶναι τό ἀσυνείδητο, τό ὁποῖον, ὅμως, ἔχει μιά ρευστότητα καί μιά ἀόριστη τάσι— μιά τυφλή παρόρμησι. Τό παιδί ἀποκτᾶ μέρος αὐτῆς τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας καί τήν μετασχηματίζει σέ μέρος τῆς συνειδητότητός του, ἐνῶ κρατᾶ τό ἄλλο στόν ὠκεανό τοῦ ἀσυνειδήτου. Ἕνα μέρος τῆς ἐνεργείας παραμένει ἀποθηκευμένο καθώς ἦταν καί πρίν, ἐνῶ ἕνα ἄλλο μέρος μετασχηματίσθηκε σέ ἐπιδιώξεις περισσότερο ἰδεαλιστικῆς φύσεως. Αὐτή ἡ διαδικασία, ἐξαρτώμενη ἀπό τήν κατάστασι τοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου, καθορίζει τόν χαρακτῆρα του, ἐνῶ ἀναγνωρίζονται ἐπίσης ὡς παράγοντες στήν ἀνάπτυξι τοῦ παιδιοῦ ἡ κληρονομικότης καί ἄλλες προγονικές αἰτίες.

Αὐτή, σέ γενικές γραμμές εἶναι ἡ θεμελιώδης θέσις τῆς ψυχαναλύσεως. Ἡ κύρια διαφορά ἀπό τήν Θεοσοφική ἀντίληψι γιά τήν σύστασι τοῦ ἀνθρώπου ἔγκειται στό ὅτι ἡ Ψυχανάλυσις ἀρχίζει ἀ π ό κ ά τ ω καί ἡ Θεοσοφία ἀ π ό π ά ν ω. Οἱ ψυχαναλυταί παίρνουν τό σῶμα τοῦ βρέφους, εἴτε κατά τήν γέννησι εἴτε ἀκόμη στήν ἐμβρυώδη κατάστασι ὡς σημεῖον ἀφετηρίας, ἐνῶ ἡ Θεοσοφία διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιά θεία σπίθα, πού ἀντανακλᾶται στό ὑψηλότερο νοητικό ἐπίπεδο ὡς ἡ ἀθάνατη ψυχή. Αὐτό τό Ἐγώ, κατά τήν Θεοσοφική ἔννοια τοῦ ὅρου, κατέρχεται στίς θάλασσες τῆς ἀστρικῆς καί νοητικῆς στοιχειώδους οὐσίας, ζωογονώντας ἐκ νέου τό φυσικό διαρκές ἄτομο μέσα στό ὑπό γέννησιν βρέφος.

Δέν πρέπει, βέβαια, νά ποῦμε ὅτι ἡ Ψυχανάλυσις εἶναι ὅλη στραβή. Ὄχι. Πλεῖστα ἀπό τά εὑρήματά της εἶναι ἀληθινά καί πραγματικά, μεγίστης δέ σημασίας. Τά μεγάλα μυστικά, τά μυστήρια τοῦ φύλου, τῆς ψυχοκατασκευῆς, τῶν νευρωτικῶν διαμορφώσεων, τοῦ σχηματισμοῦ τῆς προσωπικότητος, ἀνεκαλύφθησαν ἀπό τούς ἐπιστήμονες αὐτούς. Με-

ρικές άπό τίς περαιτέρω ύποθέσεις των μπορεῖ νά εἶναι λανθασμένες, τά εὑρήματά τους ἀτελῆ, ἀλλά ἐργάζονται μέ βάσι τό πείραμα, ἀκολουθοῦν μέθοδο ἐπιστημονική. Ἡ Θεοσοφία στηρίζεται στίς διδασκαλίες τῶν Διδασκάλων, ἐπεξεργασμένες δι' ἀποκρυφιστικῆς ἐρεύνης, συνεπῶς κεῖται πέραν τῆς ἐπιστήμης. Οἱ ἐπιστήμονες προτιμοῦν νά πατοῦν σέ στέρεο ἔδαφος, ἄν καί θά μποροῦσαν, ὅπως ὑπεστήριξε ἡ Μπέζαντ, νά χρησιμοποιήσουν τίς διδασκαλίες μας ὡς ἐποικοδομητικές ὑποθέσεις.

Πρῶτα ἀπό ὅλα, οἱ ψυχαναλυταί δέν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τήν ὕπαρξι τοῦ Ὑψηλοτέρου Ἑαυτοῦ, τοῦ Κυρίου τοῦ οἴκου, ὁ ὁποῖος στήν ἀρχή τῆς σταδιοδρομίας τῶν πολλῶν του ζωῶν εἶναι νεαρός καί ἀδύνατος, ἀλλά βαθμηδόν ἀναλαμβάνει τήν ἡγεσία στό λίβιγκ—ρούμ τοῦ ψυχικοῦ οἴκου. Ὁλοένα καί περισσότερο καί σέ σημαντικές στιγμές ἐκλογῆς γίνεται αἰσθητή ἡ ἐπιρροή τοῦ Ὑψηλοτέρου Ἑαυτοῦ, ὡς ἀποφασιστικοῦ παράγοντος. Δέν μπορεῖ ν' ἀγνοηθῆ. Βαθμηδόν ἀναπτύσσεται σέ σταθερά ὁδηγητικό καί ἐμπνευστικό στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Περαιτέρω, οἱ ψυχαναλυταί δέν εἶναι ἐνήμεροι τοῦ ὅτι ὁ Κύριος τοῦ οἴκου δέν κατοικεῖ μόνον στό ἰσόγειο, ἀλλά ὅτι τό σπίτι του ἔχει πολλά διαμερίσματα καί ὅτι ἡ ἱστορία τῶν λίβιγκ—ρούμ, τῶν προθαλάμων καί τῶν ἐξωθυρῶν, ἐπαναλαμβάνεται τοὐλάχιστον δίς. Ὀνομάζουν κάθε τί πού δέν εἶναι στό λίβιγκ—ρούμ καί τόν προθάλαμο, ἀσυνείδητον. Ἀσυνείδητον πράγματι ἀπό τήν ἄποψι τῆς ἀφυπνισμένης συνειδήσεως. Ἀλλά στό ἀστρικό σῶμα ἑνός πολύ ἐξελιγμένου ἀνθρώπου, καθώς καί στό νοητικό σῶμα, ἡ ὅλη διαδικασία πιθανῶς ἐπαναλαμβάνεται. Καί ἐκεῖ θά βρεθῆ συνειδητό μέρος καί ἀπωθημένο ἀσυνείδητο. Ἡ «Καρμική μήτρα», ἡ κληρονομικότης ὄχι ἀπό τούς γονεῖς μας, ἀλλά ἀπό τίς δικές μας περασμένες ζωές, ἀγνοεῖται ἀπό τούς ψυχαναλυτάς. Σ' αὐτό τό αἰθερικό μοδέλο, σχηματισμένο ἀπό τούς Κυρίους τοῦ Κάρμα, ὁ πιό ἐνδιαφέρων παράγων ἐπίσης παραβλέπεται.

Ὅλοι οἱ εἰδικοί ἐπιστήμονες βεβαιοῦν ὅτι τό ἀσυνείδητον ἔχει πολλές τάσεις, ὅπως νά ψηλαφῆ, νά ὁρμᾶ, νά αἰσθάνεται μέ τόν τρόπο του. Τό δεύτερο, λοιπόν, πρόβλημα εἶναι νά δοῦμε, στό φῶς τῆς Θεοσοφίας, τί μπορεῖ νά εἶναι πραγματικά αὐτό τό «ἀσυνείδητον». Ὁ Φρόϋδ, καθώς ἀναλύει ὁ Σ. Χέρμπερτ, ἀποδίδει στό ἀσυνείδητον αὐτές τίς διαφορές ἐν συγκρίσει μέ τό συνειδητόν: Εἶναι παιδικό, πρωτόγονο, ὑποκείμενον μόνον στήν ἀρχή τῆς ἡδονῆς—ὀδύνης καί ἐκφράζεται κατά ἀρχαϊκόν συμβολικό τρόπο. Περιέχει ὅλους τούς τύπους σκέψεων καί αἰσθημάτων πού ἀπωθήθηκαν. Ἦσαν ἀρχικά αἰσθήματα ἡδονῆς, ἀλλά ἔγιναν αἰσθήματα ὀδύνης μετά τήν ἀπώθησί τους λόγῳ τοῦ ἀσυμβιβάστου μέ τήν ἠθική καί κοινωνική συνείδησι τοῦ ἀτόμου.

Ὁ Τζόουνς προχωρεῖ λέγοντας ὅτι τό ἀσυνείδητον σχετίζεται στενά μέ ἔνστικτα καί τήν παιδική ζωή καί δεσπόζει σ' αὐτό ὁ σεξουαλισμός, ἡ τελεία ἀπουσία ἰδεῶν χρόνου καί ἀρνήσεως. Οἱ παροῦσες στό ἀσυνείδητον ἰδέες εἶναι ἀνέκφραστες ἐκπροσωπήσεις ἀντικειμένων ἤ πράξεων, λέξεων περιφραγμένων στίς συνειδητές ἤ προσυνειδητές ἐπεξεργασίες. Ἡ ἐνέργειά τους εἶναι πολύ κινητή καί μπορεῖ νά μεταπηδᾶ κατά τρόπον τελείως ξένον στή συνειδητή νοητική ζωή.

Ἔχομε τίποτε στό Θεοσοφικό σύστημα πού ν' ἀνταποκρίνεται σέ τέτοια περιγραφή; Νομίζω ναί: Ἔχομε τίς θάλασσες τῆς στοιχειακῆς οὐσίας, τήν μεγάλη κατώτερη κίνησι τῆς Μεγάλης Ἐκροῆς. Εἶναι αὐτό πού καλοῦμε αἰθερικό, ἀστρικό καί νοητικό ὑλικό, ἀπό τό ὁποῖον εἶναι φτιασμένα τά πρόσκαιρα σώματά μας, καθώς καί ἀπό τό ζωοποιόν Πράνα.

Ὁ Γιούγκ προχωρεῖ καί διακρίνει τό ἀσυνείδητον σέ προσωπικό καί ἀπρόσωπο ἤ ὁμαδικό. Τό προσωπικό ἀσυνείδητον εἶναι οἱ ψυχι-

κές εἰκόνες (σκέψεις καὶ αἰσθήματα) τοῦ παρελθόντος τοῦ ἀνθρώπου, πού ξεχάσθηκαν ἤ πιέσθηκαν, ἐνῶ τό ὁμαδικό εἶναι οἱ πρωταρχικές εἰκόνες, ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ οἰκουμενική αἴσθησις, κοινή κληρονομία ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἐδῶ πρόκειται γιά τήν Ἀκάσα, τήν μυστηριώδη δύναμι ἀποθηκεύσεως εἰκόνων καὶ ἀναπαραγωγῆς των μέ ειδικό τρόπο ὅταν ἀνακαλοῦνται ἀπό τήν λανθάνουσα κατάστασί τους.

Ἕνας ἄλλος γνωστός ψυχαναλυτής συγγραφεύς, ὁ Δρ. Γκόντεκ, στό βιβλίο του «Τό Ἄγνωστον Αὐτό», περιγράφει τό «Ἐκεῖνο» ὡς τόν ἄγνωστο κυβερνήτη τοῦ ἀνθρώπου καὶ γράφει, μέ ἄλλη ὁρολογία, ἀλλά μέ ἔννοιες συναφεῖς πρός τίς δικές μας: «Ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «ἐγώ» μᾶς ἀποκλείει ἀπό οὐσιαστικά ἐδάφη ζωῆς. Γιά νά τά καταστήσωμε προσιτά, πρέπει νά παραμερίσωμε τή λέξι καὶ τήν ἰδέα τοῦ «ἐγώ» καὶ νά προσπαθήσουμε νά προχωρήσουμε χωρὶς αὐτή. Θά ἔλεγα νά βάλωμε στή θέσι της «Τό Σύμπαν», ἤ «Ἡ Φύσις», ἤ τό ἁπλούστερο ὅλων, «Ὁ Θεός». Αὐτό ὅμως δέν εἶναι δυνατόν ἐφόσον μποροῦμε νά σκεφτόμαστε μόνον ὡς ἄνθρωποι. Ἀντὶ νά χρησιμοποιῶ τήν λέξι «Ἐγώ ζῶ», προσεπάθησα στόν ἑαυτό μου νά σκέφτομαι: «Ζωοποιοῦμαι ἀπό Αὐτό». Ἀντελήφθην ὅτι τό ἕνα δέν εἶναι περισσότερο ἀληθινό ἀπό τό ἄλλο».

Χρησιμοποιεῖ, ἐπομένως, τήν λέξι «Ἐγώ» γιά αὐτό πού ἐ μ ε ῖ ς ὀνομάζομε προσωπικότητα: «Δέν ἔχω ἀνάγκη νά μιλήσω γιά τό Ἐγώ, ἀφοῦ εἶναι μιά μάσκα πού χρησιμοποιεῖ τό Ἐκεῖνο γιά νά κρυφτῆ ἀπό τήν περιέργεια τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

Ἐδῶ βλέπομε τήν σημαντική στιγμή ὅπου ἡ ἀναλυτική ψυχολογία εἰσέρχεται στήν περιοχή τῆς ἀπόκρυφης ψυχολογίας. Τό Ἀνώτερον Ἑαυτό ἀνεκαλύφθη, ἄν καὶ ἀπό ἐλαφρῶς διάφορη σκοπιά, πού ὡστόσο καθιστᾶ τήν ἀνακάλυψι πιό ἐνδιαφέρουσα. Ἐν τούτοις οἱ ψυχαναλυταὶ δέν ἔχουν πλήρη ἰδέα τοῦ τὶ εἶναι τό ἀσυνείδητον, τό Ἐκεῖνο. Αὐτό φαίνεται καθαρά σέ μερικές παραπομπές σέ βιβλία τοῦ Γιοῦγκ, τοῦ πιό τολμηροῦ προσκόπου στὶς ἄγνωστες αὐτές περιοχές. Ὁ Γιοῦγκ θέτει πάρα πολλά ἀπό τά εὑρήματά του ὑπό τήν μιά καὶ μόνη ἡγεσία τοῦ ἀσυνειδήτου, πού κάνει δύσκολη τήν παρακολούθησί του, ὅπως ὅταν λέγη: «Τό ἀσυνείδητον τοῦ ἀνθρώπου περιέχει ὅλα τά σχεδιαγράμματα ζωῆς καὶ συμπεριφορᾶς, τά κληρονομημένα ἀπό τούς προγόνους του, ὥστε κάθε παιδὶ προηγουμένως ἀπό τήν συνειδητότητα κατέχεται ἀπό ἕνα ἰσχυρό σύστημα προσαρμοσμένης ψυχικῆς λειτουργίας». Πιό ἐκπληκτική εἶναι ἡ ἑξῆς περιγραφή τοῦ ἀσυνειδήτου: «Ἐάν ἐπετρέπετο νά προσωποποιήσουμε τό ἀσυνείδητον, θά μπορούσαμε νά τό ἀποκαλέσουμε συλλογικό ἀνθρώπινο ὄν, συνδυάζον τά χαρακτηριστικά ἀμφοτέρων τῶν φύλων, τή νεότητα καὶ τό γῆρας, τη γέννησι καὶ τό θάνατο, καὶ ἔχον ὑπό τήν ἡγεσία του πεῖρα ἑνός ἤ δύο ἑκατομμυρίων ἐτῶν, ἐπομένως ἀθάνατον. Ἐάν ἕνα τέτοιο ὄν ὑπῆρχε...θά μποροῦσε νά εἶχε ζήσει ἀναρίθμητες φορές τήν ζωη τοῦ ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας, τῆς φυλῆς καὶ τοῦ λαοῦ, θά κατεῖχε τήν ζωϊκή αἴσθησι τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως, ἀκμῆς καὶ φθορᾶς... Τό συλλογικό ἀσυνείδητον δέν φαίνεται νά εἶναι ἕνα πρόσωπον, ἀλλά κάτι σάν ἀδιάκοπος χείμαρρος ἤ ἴσως ἕνας ὠκεανός εἰκόνων καὶ μορφῶν πού πέφτουν στή συνειδητότητα στά ὄνειρά μας ἤ σέ ἀνώμαλες καταστάσεις τοῦ νοῦ».

Ἐδῶ, βλέπομε, ἐμφανίζονται ἐντελῶς νέα μυστήρια στόν ὁρίζοντα τῆς δυτικῆς ψυχολογικῆς ἐπιστήμης. Ἀκόμη καὶ στή Θεοσοφία αὐτά τά μυστήρια μᾶλλον ἔχουν διαπιστωθῆ, παρά ἀποσαφηνισθῆ. Γι' αὐτό θά ἤθελα νά σχολιάσω ἕνα ἀπό αὐτά. Τά ἀστρικά καὶ νοητικά σώματά μας, κατασκευασμένα ἀπό τήν στοιχειώδη οὐσία, δέν εἶναι μόνον τά ἀτομικά μας ὀχήματα, ἀλλά ταυτοχρόνως εἶναι πιθανῶς τά ὀχήματα

πολύ μεγαλυτέρων όντων, πελωρίων Κάμα—Ντέβας καί Μανάσα—Ντέβας. Ἡ Κάμα στήν Ρίγκ—Βέδα, ὅπως λέγει ἡ Μπλαβάτσκυ, εἶναι ἡ προσωποποίησις ἐκείνου τοῦ αἰσθήματος πού ἄγει καί ὠθεῖ πρός τή δημιουργία. Ἡ Ψυχολογία τό λέγει Ἔρως ἤ Λιβιδώ ἤ Ζωτική Ὁρμή, ἤ Δημιουργική Ὁρμή. Τά ἀστρικά μας σώματα διαπερῶνται ἀπό αὐτήν τήν Κάμα, καθώς τό ἐργοστάσιο τῶν νοητικῶν μας σωμάτων διαπερᾶται ἀπό τό Μαχάτ, τήν δημιουργική δύναμι ἰδεῶν. Τό ἀθάνατον Ἐγώ μας εἶναι μέρος ὑψηλοτέρων ὄντων, κοσμικῶν ὀντοτήτων.

Ὁ Φρόϋδ εἰσέρχεται ἀπό καιροῦ εἰς καιρόν ἐν γνώσει του στό πεδίον τοῦ ἀποκρυφισμοῦ. Καλεῖ τήν καταγωγή τῆς σεξουαλικῆς πολικότητος, ἕνα σκοτάδι ὅπου δέν ἔλαμψε ἀκόμη τό φῶς καί ὕστερα διατυπώνει μιά ὑπόθεσι μᾶλλον σάν μῦθο, παρά σάν ἐπιστημονική ἐξήγησι. «Ἡ σεξουαλική ἐπιθυμία, λέγει, εἶναι μιά ὁρμή πρός ἀποκατάστασιν προτέρας καταστάσεως». Ἀναφέρει ἀπό τό «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος γιά τό ἀνδρόγυνον, μιά προγενέστερη φυλή ὅπου ἀμφότερα τά φῦλα ἦσαν παρόντα σέ κάθε ἀνθρώπινο ὄν. Ὁ χωρισμός τῶν φύλων, κατά τήν Θεοσοφία, ἔγινε στήν τελευταία Λεμουριανή φυλή.

Προτοῦ καταλήξω, ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νά ὑπογραμμίσω ἕνα βαθειά κρυμμένο μυστήριο, πού ἡ ἀναλυτική ψυχολογία ἀναφέρει συνεχῶς. Ὅταν οἱ ψυχολόγοι μιλοῦν γιά τήν συλλογική μνήμη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἤ γιά ἕναν ὠκεανό εἰκόνων καί μορφῶν συνδεομένων μέ προηγούμενες φυλές, θίγουν ἕνα ἀπό τά πιό ἀκατάληπτα θέματα τῆς Θεοσοφικῆς, Γνωστικῆς καί Καβαλιστικῆς φιλολογίας: Ἀκάσα, Κοσμική Ψυχή, Ἀστρικό Φῶς. Δέν μπορῶ νά ἐπεκταθῶ, ἀλλά θά ἤθελα ν' ἀναφέρω μιά ὑποσημείωσι στήν «Ἶσιδα ἀποκεκαλυμμένην» «Τό Ἀστρικό Φῶς ἤ Κοσμική Ψυχή εἶναι δυαδική ἤ δίφυλος», ἐνῶ ὁ Γιούγκ λέγει ὅτι τό ἀσυνείδητον συνδυάζει τά χαρακτηριστικά καί τῶν δύο φύλων. «Ἡ Ἀκάσα, λέγει ἡ Μπλαβάτσκυ, καθορίζει τήν ἄθικτη ζωική ἀρχή, τά ἀστρικά καί οὐράνια φῶτα συνδυασμένα μαζί, τά ὁποῖα σχηματίζουν τήν Κοσμική Ψυχή καί ἀπαρτίζουν τήν ψυχή καί τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Τό οὐράνιο φῶς σχηματίζει τό πνεῦμα ἤ θείαν πνοήν καί τό ἄλλο, τήν ψυχή ἤ ἀστρικήν πνοήν.» Ἡ ἴδια λέγει στή «Μυστική Διδασκαλία»: «Οἱ διάφορες κοσμογονίες δείχνουν ὅτι ἡ Οἰκουμενική Ψυχή ἐθεωρήθη ἀπό κάθε ἀρχαικό ἔθνος ὡς ὁ Νοῦς τοῦ Δημιουργικοῦ Πλάστου». Ἡ Οἰκουμενική Ψυχή τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ἀκάσα τῶν Ἰνδῶν καί τό Ἀστρικό Φῶς χρησιμοποιοῦνται ὡς συγγενεῖς ἐκφράσεις. «Ἡ Οἰκουμενική Ψυχή ἤ Κοσμική Ψυχή εἶναι ἡ ὑλική ἀντανάκλασις τῆς Ἀὔλου Ἰδέας, τῆς Πηγῆς Ζωῆς ὅλων τῶν ὄντων».

Φρονῶ, λοιπόν, ὅτι ὁ Γιούγκ καί ἄλλοι θίγουν συνεχῶς τά κρυμμένα μυστήρια τοῦ ἐσωτερικοῦ ὄντος τοῦ ἀνθρώπου. Καί ὅτι ἡ τελευταία σχολή τῆς ψυχολογίας προσεγγίζει ὁλοταχῶς πρός τίς πύλες τῆς Ἀποκρύφου Ἐπιστήμης.

Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Οἱ δειλοὶ πεθαίνουν πολλὲς φορὲς πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό τους.
Ὁ θαρρετὸς δὲν πεθαίνει, παρὰ μονάχα μιὰ φορά.
Ἀπ' ὅλα τὰ περίεργα ποὺ ὥς τώρα ἄκουσα,
Τὸ περιεργότερο μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος φοβᾶται
Γιατὶ βλέπει πὼς ὁ θάνατος, ἕνα ἀναγκαῖο τέλος,
Θὰ ἔλθῃ ὅταν θὰ ἔλθῃ.

ΣΑΙΞΠΗΡ

ΚΑΤΑΣΤΗΘΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΒΟΥΝΟ

(Τοῦ Νταίηβιντ Γκόου)

Τὸ δρόμο θαμποβλέπουμε, μὰ προχωροῦμε.
Εἶναι σκοτάδι, καταχνιὰ καὶ δυστυχία.
Δὲ μᾶς ἀφίνει ὁ ἀέρας νὰ σταθοῦμε,
φυσομανάει μ' ἀδάμαστη μανία.

Σὰν τὰ ξερόφυλλα πετοῦνε στὸν ἀέρα
παλιὲς μας θύμησες καὶ πόθοι νύχτα—μέρα.
'Αργανεβαίνουμε κι ὁ δρόμος δὲν τελειώνει
κι ἄσπλαχνα μᾶς βαροῦν βροχὴ καὶ χιόνι!

Κρώζει ὁ κόρακας, λὲς καὶ μᾶς φοβερίζει,
κι ἡ κουκουβάγια ρημάδια μᾶς θυμίζει,
μὰ φόβος στὴν ψυχή μας δὲ φωλιάζει
ξαφνιάζετ' ἀπ' τὸ θάρρος μας καὶ σβύνει
καὶ τίποτα τ' ἀνέβασμά μας δὲν ταράζει!

'Η ἄφοβη κι ἀτρόμητη ψυχὴ μας
τραγουδάει κ' ἐμπρὸς πάντα μᾶς σπρώχνει
καὶ τραγουδώντας ἡ ἴδια ἡ φωνή μας
καὶ φόβους καὶ φαντάσματα τὰ διώχνει.

Εἴτ' ἀεράκι κι ἂν φυσᾶ ἢ ξεροβόρι
ἀκούραστοι ἐμεῖς μπροστὰ τραβοῦμε,
πάντα μπροστά, κατάστηθα πρὸς τ' ἀνηφόρι!

Τὸ σύνθημά μας εἶν' «'Εμπρός, προχώρει».
'Αψηφοῦμε τὰ ἐμπόδια ποὺ θὰ βροῦμε
στὴ διάβα μας καὶ πάντα προχωροῦμε
γιατὶ στὸ τέλος μυστικὰ μᾶς περιμένει
ἡ δόξα τοῦ ἀγῶνα μας στεφανωμένη.

(Διασκευὴ ΤΙΜΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ)

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΙΕΡΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ

Καταδικάζουνε τὸν πόλεμο καὶ δοξολογοῦνε τὴν εἰρήνη ὅλα τὰ ἱερὰ βιβλία τῶν μεγάλων θρησκειῶν.

Ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Βουδδισμοῦ δὲν προκύπτει μόνον ἡ εἰρήνη σὰν ὕψιστο ἰδανικό, πρὸς τὸ ὁποῖο ἔχουν χρέος ν᾽ ἀποβλέπουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ καταδικάζεται γενικὰ ὁ ἐκ προθέσεως φόνος κάθε ζωντανοῦ ὄντος.

Ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνη, ὄχι τὸν πόλεμο, λένε τὰ βιβλία τοῦ Κομφουκίου. Καὶ ἡ εἰρήνη πρέπει νὰ βασιλεύῃ πάντα ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Ἰνδουϊσμὸς ἀπαγορεύει τὴν ἐπέκτασι τῆς ἐξουσίας μέσον πολέμου καὶ γενικεύει τὴν εἰρήνη σὲ ὅλα τὰ ὄντα. Εἶναι κακὸ ἡ προσβολὴ σὲ κάθε πλάσμα.

Ὁ Ζαϊνισμὸς διδάσκει ὅτι ποτέ, τίποτα, γιὰ κανένα λόγο, δὲν πρέπει νὰ σκοτώνῃ κανείς.

Μόνον οἱ τρελλοὶ δίνουν διέξοδο στὸν πόλεμο, κατὰ τὸν Ἰουδαϊσμό. Οἱ φρόνιμοι ἐπιζητοῦν εἰρήνη.

Καὶ τὸ Κοράνιο συνιστᾶ τὴν εἰρήνη. Ὅταν ὑπάρχῃ πόλεμος, ὁ εὐλαβὴς θὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸν τερματίσῃ.

Ὁ Ταοϊσμὸς διδάσκει ὅτι τὰ ὅπλα δὲν εἶναι εὐλογημένα καὶ φέρνουν θλῖψι.

Ὁ Χριστιανισμὸς κηρύττει τὴν εἰρήνη περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη θρησκεία. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Πρίγκηψ τῆς εἰρήνης, ποὺ μακαρίζει τοὺς εἰρηνοποιοὺς σὰν ἀληθινὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ.

* * *

Συνεχίζοντας τὴν ἀνθολογία, ποὺ ἀρχίσαμε στὸ πρῶτο τεῦχος μὲ θέμα τὴν Ἀδελφότητα, θὰ ἀναφέρουμε τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ χωρία τῶν ἁγίων Γραφῶν τῶν κυριωτέρων θρησκειῶν σχετικὰ μὲ τὸν πόλεμο καὶ τὴν εἰρήνη.

Ὁ Βουδδισμὸς

Ἀπὸ τὸ «Βινάγια Πιτάκα» (Κάνιστρο τῆς Πειθαρχίας):

«Τότε πολυάριθμοι δρομεῖς ἔτρεχαν στὴ Βεζάλι, ἀπὸ δρόμο σὲ δρόμο κι᾽ ἀπὸ σταυροδρόμι σὲ σταυροδρόμι, κρατῶντας γυμνωμένα τὰ σπαθιά τους καὶ φωνάζοντας: «Σήμερα, ὁ Σίχα, ὁ

στρατηγός, ἐσκότωσε ἕνα μεγάλο βῶδι καὶ τὸ μαγείρεψε γιὰ τὸν Γκωτάμα. Ὁ Γκωτάμα ξέροντας πὼς τὸ ζωντανὸ σκοτώθηκε γι' αὐτὸ τὸ σκοπό, ἔφαγε κι' ἔτσι ἔγινε οὐσιαστικὰ αὐτὸς ὁ δράστης τοῦ φόνου τοῦ ζώου!»

Τότε ἔφθασε στὸ μέρος ὅπου ἦταν ὁ Σίχα, ὁ στρατηγός, ἕνας ἄνθρωπος. Τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε στὸ αὐτί: Κύριε, ἔμαθες πὼς οἱ Νιγκάνθας τρέχουνε στοὺς δρόμους τῆς Βεζάλι καί...

«Μὴν ἀνησυχεῖς, καλέ μου ἄνθρωπε. Αὐτοὶ οἱ σεβαστοὶ ἀδελφοί μας εἶναι πολὺς καιρὸς ποὺ πασχίζουν νὰ δυσφημήσουν τὸ Βούδδα. Δὲν κουράζονται νὰ διαδίδουν ταπεινά, ἀλλὰ καὶ μάταια ψέματα γιὰ τὸν Ἕνα Εὐλογημένο. Ἐμεῖς ὅσο ζοῦμε, ποτὲ δὲν θὰ σκοτώσουμε σκόπιμα κανένα ζωντανο ὄν.»

Ὁ Ζαϊνισμὸς

Ἀπὸ τὴν «Σούτρα—Κριτάνγκα»: Ὁ μοναχός, ποὺ θέλει νὰ ζῇ ἐνάρετα, ὑπὸ τὴν σκέπη τῶν ἀγγέλων, θὰ ἀπέχῃ ἀπὸ λόγια ἀναληθῆ καὶ δὲν θα παίρνει ὅ,τι δὲν του δίδεται ἐλεύθερα. Δὲν πρέπει πλέον νὰ βλάπτῃ ζωντανὰ ὄντα, εἴτε κινοῦνται εἴτε ὄχι στὰ ψηλά, στὰ χαμηλὰ καὶ πάνω στη γῆ. Γιατὶ αὐτὸ ἔχει ἀποκληθεῖ Νιρβάνα, αὐτὸ ποὺ συνίσταται σὲ Εἰρήνη...

Ὁ Ἰνδουϊσμὸς

Ἡ «Μπαγκαβάντ — Γκιτὰ» (Τὸ Θεῖο Ἆσμα) γράφει: Μάθημα πρῶτο, 31—38: Καὶ εἶπε ὁ Ἀρζούνα: Ἄσχημοι φαίνονται οἱ οἰωνοὶ καὶ καμμιὰ εὐλογία δὲ βλέπω γιὰ τὴ σφαγὴ τῶν συγγενῶν στὴ μάχη. Δὲν ποθῶ νίκη, ὦ Κρίσνα, οὔτε βασίλειο, οὔτε χαρές. Τί κέρδος θὰ μοῦ φέρῃ τὸ βασίλειο, ὦ Κύριε τῶν ποιμνίων, ἢ οἱ χαρές, ἢ ἡ ζωή; Ἐκεῖνοι, ποὺ γιὰ χάρι τους ἐπιθυμοῦσα τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα, τὶς χαρὲς καὶ τὶς ἀπολαύσεις, ἔχουν παραταχθῆ σὲ μάχη, ἕτοιμοι τὴ ζωή τους νὰ θυσιάσουν.

Καὶ εἶναι διδάσκαλοι, γονεῖς, τέκνα, ἐπίσης θεῖοι, πεθεροί, πάπποι, ἐγγόνια, κουνιάδοι, συγγενεῖς ὅλοι. Αὐτοὶ μὲ χτυποῦν, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν θὰ ἤθελα νὰ τοὺς χτυπήσω γιὰ τὴν Κυριαρχία τῆς γῆς, μὰ οὔτε καὶ γιὰ τὴν Κυριαρχία τῶν τριῶν Κόσμων. Τί ἡδονὴ μπορεῖ νὰ νιώσουμε, ὦ ταραξία τῶν λαῶν, σφάζοντας τὸ λαὸ τοῦ Δριταράστρα; Ἂν προχωρήσουμε μὲ ὡπλισμένο χέρι πρὸς τὸ θάνατο, τὸ ἄδικο θὰ φωλιάσῃ μέσα μας. Τὴ γενιά μας ἂν θανατώσουμε, πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ βαδίζουμε μὲ χαρά; Ἂν ἐκεῖνοι, ποὺ τὰ λογικά τους ἐσάλεψεν ἡ ἀπληστία, δὲ βλέπουν τὸ ἄδικο νὰ καταστρέφουν τὴν γενιὰ καὶ τὴν ἁμαρτία νὰ προδίνουν φίλους, ὅμως, ἐμεῖς, ἔχοντας καθαρὸ τὸ νοῦ μας ὥστε νὰ βλέπουμε τὴν ἁμαρτία δὲν πρέπει ἀπὸ τὴν ἐνοχὴ νὰ κρατηθοῦμε μακρια;

Ὁ Ἰουδαϊσμὸς

ΨΑΛΜΟΙ ΛΣΤ' 11: Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης.

ΜΕ' 9—10: Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς· ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς τόξον συντρίψει καὶ συνθλά-

σει ὅπλον καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν πυρί.

ΡΙΗ΄ 165: Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον.

ΡΚΑ΄ 7—8: Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοβάρεσί σου· ἕνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίον μου ἐλάλουν δὴ εἰρήνην περὶ σοῦ.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ, ΙΒ΄ 20: Δόλος ἐν καρδίᾳ τεκταινομένου κακά, οἱ δὲ βουλόμενοι εἰρήνην εὐφρανθήσονται.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ, Θ΄ 17-18: Λόγοι σοφῶν ἐν ἀναπαύσει ἀκούονται ὑπὲρ κραυγὴν ἐξουσιαζόντων ἐν ἀφροσύναις· ἀγαθὴ σοφία ὑπὲρ σκεύη πολέμου, καὶ ἁμαρτάνων εἷς ἀπολέσει ἀγαθωσύνην πολλήν.

ΗΣΑΪΑΣ, ΚΣΤ΄ 3,12: Ἀντιλαμβανόμενος ἀληθείας καὶ φυλάσσων εἰρήνην. Κύριε, ὁ θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν, πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν.

Ὁ Κομφουκιανισμὸς

Ἀπὸ τὸ «Σοὺ Κίνγκ» (Βίβλος ἱστορίας): Ὁ Βασιλῆας εἶπε: Προσέχετε! Σὲ κάθε πρᾶξι νὰ μὴ βλέπετε μόνο τὴν ἀρχή, ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος. Προσπαθῆτε νὰ ζῆτε ἁρμονικὰ μὲ ὅλους τοὺς γείτονές σας. Περιτειχίζετε μὲ τὸν ἑαυτόν σας τὸ βασιλικὸ παλάτι. Ζῆτε φιλικὰ μὲ τοὺς ἀδελφούς σας. Ἡσυχάζετε καὶ βοηθεῖτε τὸν κατώτερο λαό.

Ὁ Μωαμεθανισμὸς

Τὸ Κοράνιο, στὸ 2ο «Σουρὰ» (κεφάλαιο) γράφει: «Εἰπώθηκε σ' αὐτούς. «Μὴν προκαλεῖτε ταραχὲς στὴ γῆ» καὶ κεῖνοι ἀπήντησαν «ὄχι, θὰ πράττουμε τὸ σωστό». Ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ δρᾶσται τῶν ταραχῶν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀντελαμβάνοντο!»

Ἀπὸ τὸ 5ο Σουρά. «Ἔχετε ἕνα φωτεινὸ βιβλίο ἀπὸ τὸ Θεὸ δοσμένο νὰ σᾶς ὁδηγῆ σὲ δρόμους εἰρήνης καὶ νὰ σᾶς ἐξαγάγη ἀπὸ τὸ σκοτάδι πρὸς τὸ φῶς»...

Ἀπὸ τὸ 49ο Σουρά: «Ἂν δυὸ σώματα βρίσκονται σὲ πόλεμο, εἰρήνευσέ τα μεταξύ τους. Κι' ἂν τὸ ἕνα ἀδικῇ τὸ ἄλλο, πολέμησε κατὰ τῆς ἀδικίας ἕως ὅτου νὰ ἐπιστρέψουν στὸ νόμο τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἐπιστρέψουν, κάμε εἰρήνη μεταξύ τους μὲ τιμιότητα καὶ ἀμεροληψία. Ὁ Θεὸς ἀγαπᾶ τοὺς ἀμερόληπτους.»

Ὁ Σιντοϊσμὸς

Δέησι πρὸς τὴν θεὰ τοῦ ἡλίου: «Εὐδόκησε γιὰ τὴν Κάτω—Οὐράνια χώρα νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ συναγερμοὺς καὶ μὲ τὴν προστασία σου ν' ἀπολαύση τὴν εἰρήνη...»

Ὁ Ταοϊσμὸς

Γιὰ τὸν Ταοϊσμὸ δὲν μιλήσαμε στὶς περιληπτικὲς εἰσαγωγὲς τοῦ πρώτου τεύχους. Εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς θρησκεῖες τῆς Κίνας, ἡ ἀρχαιότερη. Κατὰ τὴν παράδοσι, ἱδρύθηκε ἀπὸ ἕνα ταπεινὸ Κινέζο, τὸν Λάο—Τσέ, ποὺ ἔζησε μεταξὺ 604 καὶ 517 π.Χ. Ἦταν δηλ. σύγχρονος τοῦ Ζωροάστρη, Μαχαβίρα, Βούδδα, Ἱερεμία καὶ Ἰεζεκιήλ. Ταοϊσμὸς σημαίνει ν' ἀκολουθῆ κανεὶς τὸ Τ α ό, τὸ θεῖο Δρόμο. Ὁ Λάο Τσὲ ὑπεστήριζε ὅτι ἡ φιλοσοφία του, ποὺ ἦταν, σὲ πολλά, ἀπάνθισμα καὶ ἀποκρυστάλλωμα πα-

ληᾶς σοφίας, θεωροῦσε ἀχώριστα δεμένες τὴν πίστι καὶ τὴν πράξι. Ὁ Λάο—Τσὲ δὲν παρουσίασε τὴ φιλοσοφία του σὰν θρησκεία· αὐτὸ τὸ ἔκαμαν οἱ μεταγενέστεροι, οἱ ὁποῖοι ἐλάτρευσαν τὸ πρόσωπό του καὶ πίστεψαν πολλὲς ἱστορίες θαυμάτων, ὅπως ὅτι προῆλθε ἀπὸ ἄσπορον σύλληψιν, ὅτι εἶχε γεννηθεῖ γέρος μὲ ἄσπρα μαλλιὰ καὶ μεγάλη σοφία, ἔχοντας μεινει στὴν κοιλιὰ τῆς μητέρας του ἑβδομήντα χρόνια.

Στὸ ἱερὸ βιβλίο τοῦ Ταοϊσμοῦ «Ταὸ Τὲχ Κὶγκ» ἀναφέρονται καὶ τὰ ἀκόλουθα :

«Ὅσοι χρησιμοποιοῦνε τὸ Ταὸ γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς ἡγεμονίας τους δὲν χρησιμοποιοῦν στρατιῶτες γιὰ νὰ ἐπιβληθοῦν. Ὅπου εἶναι στρατεύματα κατασκηνωμένα, φυτρώνουν ἀγκάθια. Ὀλέθρια χρόνια ἀκολουθοῦν μοιραία τὴν ἐπιφυλακὴ μεγάλων στρατῶν».

Ὁ Χριστιανισμὸς

ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ, Ε΄ 9 : Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, Γ΄ 15 : Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά ! ΙΒ΄ 18 : Εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. ΙΔ΄ 17 : Οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

Β΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ, ΙΓ΄ 11 : Λοιπόν, ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ᾿ ὑμῶν.

Β΄ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Γ΄ 15—16 : Μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος τῆς εἰρήνης δῴη ἡμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ.

ΙΑΚΩΒΟΥ Γ΄ 18 : Καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

Α΄ ΠΕΤΡΟΥ, Γ΄ 10—11 : Ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον, ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιησάτω ἀγαθόν, ζητησάτω εἰρήνην καὶ διωξάτω αὐτήν.

Ο ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ
ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ἀπὸ τὶς συνομιλίες του στὶς Ἰνδίες καὶ τὴν Ἀμερική

Ἐρώτησις: Οἱ ἐπιστημονικὲς ἐφευρέσεις ἀντὶ γιὰ εὐλογία ἔγιναν κατάρα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Δὲν μπορεῖτε νὰ βοηθήσετε τὸ ἀνθρώπινο γένος νὰ γλυτώση ἀπὸ τὴν ἐγκληματικὴ τρέλλα τῶν σοφῶν καὶ τῶν δυνατῶν;

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ: Κύριε, ἔχετε καὶ σεῖς εὐθύνη, ἢ ὄχι; Ὁ κόσμος, ἂν ἐμεῖς δὲν φερθοῦμε σωστά, θὰ αὐτοκαταστραφῆ. Ὑπάρχει ἡ ὑπερ—ὑδρογονικὴ βόμβα, ποὺ ἐξερράγη τελευταίως καὶ προεκάλεσε ἐξαέρωσι· θὰ διαβάσατε ἴσως γι' αὐτὴν τὴν τρομερὴ ἐφεύρεσι. Ὁ πόλεμος φαίνεται νὰ εἶναι ἡ διαρκὴς ἀπασχόλησις τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου. Νὰ δοῦμε, τώρα, πῶς θὰ λύσουμε τὸ πρόβλημά μας. Οἱ ἐφευρέσεις εἶναι ἀπαραίτητες. Ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ γιὰ τὴν παραγωγὴ φθηνοῦ ρεύματος καὶ νὰ ἱκανοποιήση πολλὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ ἐμεῖς πρέπει νὰ βροῦμε γιατὶ οἱ ἄνθρωποι θέλουν νὰ καταστρέψουν οἱ μὲν τοὺς δέ, γιατὶ θέλουμε νὰ σκοτώσουμε κάποιον· αὐτὸ τὸ πρόβλημα καὶ ὄχι οἱ ἐπιστημονικὲς ἐφευρέσεις. Διότι, ὅσες περισσότερες ἀνακαλύψεις κάνωμε γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐκμετάλλευσι τῆς φύσεως, τόσο περισσότερο θὰ εἴμαστε ἐλεύθεροι ν' ἀπολαμβάνουμε, νὰ κυττάζουμε τὰ δέντρα, τὸν οὐρανό, τὰ πουλιά, τὰ γάργαρα νερά, τὸ ἡλιοβασίλεμμα.

Ὥστε, δὲν εἶναι τὸ φταίξιμο τῆς ἐπιστήμης. Πρέπει νὰ ἰδοῦμε γιατὶ σεῖς καὶ ἐγὼ ζητοῦμε νὰ σκοτώσουμε τὸν γείτονά μας τῆς διπλανῆς πόρτας—τὸν Ρῶσσο, τὸν Ἀμερικάνο, τὸν Ἄγγλο ἢ τὸν Μουσουλμάνο. Γιατί; Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόβλημά μας. Γιατὶ μισοῦμε, γιατὶ δημιουργοῦμε ἐχθρότητα, γιατὶ δὲν ἔχουμε ἀγάπη; Ἐὰν μπορέσουμε ἀληθινὰ νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε, ἐὰν ἀνακαλύψουμε τὶ σημαίνει ν' ἀγαπᾶ κανεὶς κάποιον, τότε πιθανὸν νὰ μπορέσουμε νὰ ἀποτρέψουμε τοὺς πολέμους. Ἕνα ἀπὸ τὰ θεμελιώδη αἴτια τοῦ πολέμου, καθὼς λένε, εἶναι τὸ οἰκονομικό, ἀλλά, περισσότερο ἀπὸ αὐτό, ἡ θεμελιώδης αἰτία εἶναι ἡ «πίστις σὲ κάτι». Ὅταν πιστεύω σὲ κάτι, ἐπιζητῶ νὰ σᾶς προσηλυτίσω στὶς ἰδέες μου καὶ

ἂν σεῖς δὲν συμφωνῆτε μαζί μου, τότε ἐπιχειρῶ νὰ σᾶς διαλύσω. Ἔχετε μιὰ πανάκεια, ἔχετε ἕνα σύστημα, ἔχετε τὴν Βίβλο ἤ ἕνα τόμο τοῦ Μάρξ μὲ ἀλήθειες, ὑψηλὰ δόγματα, πειθαρχίες· καὶ ἂν ἐγὼ δέν συμφωνῶ μὲ τὸν δικό σας τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι, ἄν ἐγὼ δὲν πιστεύω σὲ Θεὸ καθὼς πιστεύετε σεῖς, τότε μὲ καταστρέφετε. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρᾶγμα ποὺ πρέπει νὰ ἐννοήσουμε, τὸ γιατὶ δημιουργοῦμε ἐχθρότητα μεταξὺ ἀλλήλων.

Μιὰ αἰτία τῆς ἐχθρότητος δὲν εἶναι ἡ λεγομένη θρησκεία; Παρακαλῶ σκεφθῆτε. Μὴ τὸ παραμερίζετε. Σεῖς πιστεύετε ὅτι εἶσθε Ἰνδός, ἐνῶ ἐμένα μοῦ εἶπαν ἀπὸ τὰ παιδικά μου χρόνια πὼς εἶμαι Μουσουλμᾶνος. Ἐγὼ ἐκτελῶ ὡρισμένην τυπολατρεῖαν καὶ σεῖς δὲν ἐκτελεῖτε ὡρισμένην τυπολατρεῖαν. Ὥστε, ἡ πίστις, τὰ λειτουργικά, μᾶς διαιροῦν ἤ ὄχι; Σεῖς εἶσθε Βραχμᾶνος καὶ ἐγὼ ὄχι. Σεῖς πιστεύετε εἰς ἕνα μόνον σωτῆρα—τὸν Μάρξ ἤ τὸν Ἰησοῦ ἤ τὸν Βούδδα. Ἐὰν ἐγὼ διαφωνῶ μαζί σας, πᾶτε νὰ μὲ ἐξουδετερώσετε.

Βλέπετε, λοιπόν, ὅτι, θεμελιωδῶς, μιὰ ἀπὸ τὶς αἰτίες τῆς ἐχθρότητος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ «πίστις» καὶ ἡ προβολὴ τῆς πίστεως. Ἔχω στὴ ζωὴ ἀνάγκη ἑνὸς εἴδους ἀσφαλείας· ἔχω χρήματα· ἔχω θέσι· ἀλλὰ χρειάζομαι βαθύτερη ἀσφάλεια. Τότε προβάλλω ἔξω ἀπὸ τὸ νοῦ μου τὴν ἐπιθυμία, τὴν παρόρμησι ποὺ μὲ ἀναγκάζει νὰ βρίσκω τὴν ἀσφάλεια σὲ κάποια ὑπερ—ἰδέα, σὲ κάποιον ὑπερ—ἄνθρωπο, σὲ κάποιες ὑπερ—πεποιθήσεις ἢ ὑπερ—συμπεράσματα. Δηλαδή, ἀπὸ τὴν δική μου ἐπιθυμία, δημιουργῶ πίστι, τὴν ἰδέα τῆς ἀσφαλείας, τὴν ἰδέα περὶ ὑπάρξεως ἢ μὴ ὑπάρξεως Θεοῦ· καὶ σ' αὐτὴν προσκολλᾶται τὸ πνεῦμα μου. Ὥστε εἶναι ἡ πίστις μου ποὺ μοῦ παρέχει ἕνα αἴσθημα ἀσφαλείας, βεβαιότητος, καὶ λέγω ὅτι εἶναι ἡ «δική μου» παρόρμησις, ὅτι εἶναι «δική μου», ἐπειδὴ σεῖς εἶσθε ἀπομονωμένος ἀπὸ μένα μὲ τὴν πίστι σας. Βαθμηδόν, ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἀνακύπτει ἡ διαίρεσις ἤ ἀνταγωνισμός· σεῖς εἶσθε Ἄγγλος καὶ ἐγὼ Νέγρος, σεῖς εἶσθε Καπιταλιστὴς καὶ ἐγὼ Κομμουνιστής. Ὥστε, ἡ πίστις, ἡ ἐπιθυμία τοῦ πνεύματός μου νὰ νιώθη ἀσφαλὲς σὲ κάποιο πόρισμα, σὲ κάποια πεποίθησι, εἶναι μία ἀπὸ τὶς αἰτίες τῆς ἐχθρότητος.

Ἡ ἀγάπη δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ νοῦ. Ἀμφισβητῶ ἂν ἀγαπᾶτε τὰ παιδιά σας! Ἀμφιβάλλω πάρα πολύ, διότι ἂν τὰ ἀγαπούσατε, δὲν θὰ ἐγίνοντο πόλεμοι. Διότι ἐὰν ἀγαπᾶτε, δὲν θὰ δημιουργούσατε στὸ πνεῦμα τὴν διαίρεσι Ἰνδοῦ καὶ Μουσουλμάνου, δὲν θὰ δημιουργούσατε τὴν διαίρεσι ὑπαλλήλων καὶ προϊσταμένων καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἐὰν ἀγαπούσατε τὸ παιδί, θὰ τὸ βοηθούσατε ν' ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ γίνη ἕνα εὐφυὲς ἀνθρώπινο ὂν χωρὶς καμμιὰ ὑποτέλεια, ὥστε ἡ εὐφυία του νὰ μπορέση νὰ διαπεράση ὅλες τὶς ὑποτέλειες τῆς ζωῆς.

Γι' αὐτὸ ἡ αἰτία τοῦ πολέμου δὲν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ μέσα μας. Κηρύττουμε τὴν μή—βία, ἔχομε ἰδεώδη ἀδελφωσύνης, χρησιμοποιοῦμε τόσες λέξεις δίχως σημασία. Ὁ ἰδεαλιστὴς εἶναι ὁ χειρότερος πολεμοκάπηλος, (Γέλια). Παρακαλῶ, Κύριοι, μὴ γελᾶτε. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ κηρύττει τὴν ἀδελφωσύνη δὲν εἶναι ἀδελφικὸς καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς κηρύττει· ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι ἀδελφικὸς δὲν μιλᾶ γι' ἀδελφωσύνη. Ὅταν ἕνας ἄνθρωπος ἔχη τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀδελφότητος, σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι ἀδελφικὸς καὶ ὅτι βαδίζει γιὰ νὰ γίνη, μιὰ ἡμέρα, ἀδελφικός. Ἔχομε ἀναπτύξει μιὰ φιλοσοφία ἀναβολῆς καὶ ἕνα ἰδεῶδες· καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ κηρύττει ἕνα ἰδεῶδες εἶναι φανερό πὼς δὲν εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σκέπτεται ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι. Καὶ μόνον ὅταν ἐννοήσουμε τὶ εἴμαστε πραγματικά, ὄχι θεωρητικὰ ἀλλὰ ἤ δ η, τότε ὑπάρχει δυνατότης νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα.

Ὀφείλομε νὰ δοῦμε τὴν ἀλήθεια, πῶς τὸ ἀνθρώπινο γένος αὐτοδιαιρεῖται μὲ ποικίλες θεωρίες, δόγματα, ἀρχές, φιλοσοφίες, πίστεις· πῶς ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ ἐκπληρώση, προσπαθεῖ ν' ἀποβῆ κάτι στὸν κόσμο· καὶ πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ αἰτία τοῦ πολέμου, τῆς καταστροφῆς, τοῦ ἐκφυλισμοῦ. Ἀλλὰ ἐμεῖς δὲν θέλουμε νὰ τὰ ἀντιμετωπίσουμε αὐτά. Ἐμεῖ γυρεύουμε οἰκονομικὴ ἀσφάλεια, γυρεύουμε ν' ἀλλάξουν οἱ ἐξωτερικὲς συνθῆκες χωρὶς ν' ἀποβλέπουμε σὲ ριζικὴ καὶ ἐκ θεμελίων μεταβολὴ τοῦ τρόπου μας τοῦ σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι. Μόνον ὅταν δοῦμε αὐτὴν τὴν ἀλήθεια, τότε ὑπάρχει δυνατότης σταματήματος τῶν πολέμων, διαφορετικὰ οἱ ἐφευρέσεις θὰ φέρνουν μεγαλύτερη συμφορὰ καὶ ἀφανισμὸ στὸ ἀνθρώπινο γένος.

Ἐ ρ ώ τ η σ ι ς : Πῶς μπορῶ νὰ ἔχω γαλήνη πνεύματος σ' αὐτὸν τὸν ταραγμένο κόσμο ;

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ : Ἐὰν ἐννοεῖτε τὴν γαλήνη ὡς πλήρη φυγὴ ἀπὸ τὸν κόσμο, εἶναι κάτι ποὺ πολλοὶ τὸ ἐπιτυγχάνουν. Ἐπιτυγχάνομε τὴν φυγὴ διὰ τοῦ ραδιοφώνου, διὰ τοῦ δόγματος, διὰ τῆς πίστεως, διὰ τῆς δράσεως. Ὅταν ἀπορροφηθοῦμε τελείως σὲ κάποια μορφὴ δραστηριότητος, ἀπολαμβάνουμε αὐτὸ ποὺ θεωροῦμε εἰρήνη. Ἀλλ' ἀσφαλῶς, αὐτὸ δὲν εἶναι εἰρήνη. Προσέξατε, ἡ εἰρήνη δὲν εἶναι τὸ ἀντίθετο τῆς διαταράξεως. Ἀλλὰ ἐὰν ἐννοήσω τὶ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ προκαλεῖ τὴ διατάραξι, ἀντὶ νὰ ζητῶ τὴν Εἰρήνη, ἐὰν μπορέσω νὰ ἐννοήσω ποιὰ εἶναι ἡ διαδικασία ποὺ φέρνει τὴ διατάραξι σὲ μένα, στὶς σχέσεις μου, στὶς ἀξίες μου, ἑπομένως στὴν κοινωνία—ἐὰν ἐννοήσω τὴν ὅλη διαδικασία τῆς διαταράξεως, τότε, ἐλευθερώνοντας τὸν ἑαυτό μου ἀπὸ τὴ διατάραξι, ἔχω εἰρήνη. Νὰ γιατὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ καταφεύγουν στὴν αὐτοσυγκέντρωσι, τὸ διάβασμα, τὰ φάρμακα ἢ ἄλλες μεθόδους γιὰ νὰ εἶναι γαλήνιοι, πραγματικὰ ζητοῦν τὸν ὕπνο.

Ἐκεῖνο ποὺ φέρνει τὴν εἰρή-

νη, τὴν ἀληθινὴ γαλήνη καὶ ἠρεμία πνεύματος, εἶναι ἡ κατανόησις τῆς συνολικῆς ἐπεξεργασίας ἑνός. Ὄχι τὸ νὰ ζητάη κανεὶς τὴν εἰρήνη, ἀλλὰ νὰ κατανοήση τὸ «ἐγὼ» ποὺ προκαλεῖ τὴ διατάραξι. Ἡ κατανόησις τῆς ταυτότητος τοῦ «ἐγὼ», μὲ ὅλες του τίς φιλοδοξίες, φθόνους, ἀπληστίες, τάσεις ἐπικτήσεως, βία—τὸ νὰ κατανοήση κανεὶς ὅλ' αὐτά, νὰ ὁ δρόμος τῆς αὐτοσυγκεντρώσεως. Ἤ ὄχι ; Εἶναι μιὰ αὐτοσυγκέντρωσις, ὅπου δὲν ὑπάρχει καταδίκη, δὲν ὑπάρχει ἐκλογή, ἀλλὰ ἐξυψωμένη ἐνημερότης, παρατήρησις δίχως καμμιὰ αἴσθησι κατατάξεως.

Βλέπετε ὅτι, γιὰ πολλοὺς ἀπὸ μᾶς, εἰρήνη εἶναι ἀποχώρησις, σημαίνει εἴσοδο σ' ἕνα σπήλαιο σκοτεινιᾶς, ἢ ὀχύρωσι σὲ κάποια πίστι, κάποιο δόγμα, ὅπου βρίσκουμε ἀσφάλεια, ἀλλὰ δὲν εἶναι εἰρήνη αὐτό. Ἡ εἰρήνη ἔρχεται μόνον μαζὶ μὲ τὴν καθολικὴ κατανόησι τοῦ ἑαυτοῦ, μὲ τὴν αὐτογνωσία, καὶ αὐτὴ ἡ αὐτογνωσία δὲν μπορεῖ ν' ἀγοραστῆ.

Ἔχετε ἀνάγκη ὄχι βιβλίου, ὄχι ἐκκλησίας, ὄχι ἱερέως, ὄχι ἀναλυτοῦ. Μπορεῖτε νὰ παρατηρήσετε τὴν ἐπεξεργασία τοῦ ἑαυτοῦ σας στὸν καθρέφτη τῶν σχέσεών σας μὲ τὸν προϊστάμενό σας, μὲ τὴν οἰκογένειά σας, μὲ τὴν κοινωνία σας. Ἐὰν ὁ νοῦς εἶναι ξύπνιος, παρατηρητικός, δίχως ἐκλογή, τότε ὑπάρχει ἐλευθερία ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τοῦ ἑαυτοῦ, καί ἑπομένως ὑπάρχει γαλήνη, ποὺ φέρνει τὴν δική της ἀσφάλεια.

Ἐρώτησις: Πῶς μποροῦμε νὰ ἐπιδιώξωμε βιώσιμη εἰρήνη χωρὶς τοὺς ἑαυτούς μας ;

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ : Νομίζετε ὅτι ἡ εἰρήνη εἶναι ἕνα πρᾶγμα ποὺ κατορθώνεται, ποὺ ἀποκτᾶται σὰν ἀποτέλεσμα, σὰν ἀνταμοιβή ; Ἤ ἡ εἰρήνη ἔρχεται σὲ ὑπόστασι ὅταν ἐννοήσουμε τοὺς διάφορους παράγοντας τοὺ προκαλοῦν τὴ διατάραξι ; Εἶναι σὰν ἕναν ἄνθρωπο γεμᾶτον μῖσος ποὺ χρειάζεται ἀγάπη. Μπορεῖ νὰ ἐφαρμόζη τὴν ἀγάπη, αὐτὸ ὅμως δὲν ἔχει σημασία. Ἐνῷ ἐὰν ἐννοήσουμε τὴν ὅλη πορεία τοῦ μίσους καὶ τοῦ φόβου, τότε ἴσως ἔρχεται αὐτὸ ποὺ εἶναι ἡ ἀγάπη.

Ἀλλά, ἡ δυσκολία μας, βλέπετε, εἶναι ὅτι γυρεύουμε νὰ βροῦμε γαλήνη, ἂν καὶ εἴμαστε βίαιοι. Γυρεύουμε νὰ βροῦμε ἀγάπη ὅταν ἐμεῖς δημιουργοῦμε ἀνταγωνισμό, μῖσος. Ἐνῶ ὑπάρχει μέσα στὶς καρδιές μας μῖσος, ἐμεῖς, χωρὶς νὰ ἐννοοῦμε τὸ φόβο, χωρὶς νὰ ἐννοοῦμε τί σημαίνει αὐτὴ ἡ διατάραξις, τρέχουμε μακρυὰ γιὰ νὰ βροῦμε γαλήνη, καὶ ἔτσι ὑπάρχει μέσα μας ἕνας δυϊσμός.

Τὸ πρόβλημα, λοιπὸν, δὲν συνίσταται στὸ πῶς νὰ ἐπιτύχουμε τὴν εἰρήνη, ἀλλὰ τὶ μᾶς ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν κατανόησι τῶν αἰτίων ποὺ φέρνουν διατάραξι, χάος, ἀθλιότητα, πάλη, πόνο, τόσο μέσα μας, ὅσο καὶ ἔξω ἀπὸ μᾶς. Ἀσφαλῶς, ἂν μποροῦμε ν' ἀντιληφθοῦμε αὐτό, θὰ ὑπάρξη εἰρήνη, δὲν θά τὴν γυρεύουμε. Ὅταν γυρεύουμε τὴν εἰρήνη, ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τό «τὶ εἶναι». Στὴν κατανόησι τοῦ «τὶ εἶναι»,

στὸ τωρινό, ἔγκειται ἡ εἰρήνη.

Παρακαλῶ, δὲν πρόκειται περὶ θεωρίας. Ἐὰν ἀληθινὰ εἰσχωρήσουμε στὸ πρόβλημα τοῦ πῶς τὸ πνεῦμα διαταράσσεται καὶ τὸ ἀντιλαμβάνεται αὐτό, τότε, χωρὶς νὰ πλάθουμε μιὰ σχιζοφρενικὴ δρᾶσι, μιὰ δυϊστικὴ ἐπεξεργασία, μιὰ σύρραξι στούς ἑαυτούς μας, θὰ βροῦμε τὴν εἰρήνη. Ἡ εἰρήνη δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα πειθαρχίας· ἡ εἰρήνη τοῦ πνεύματος δὲν ἀποδίδεται διὰ μέσου κάποιας μορφῆς καταναγκασμοῦ, διὰ μέσου κάποιας πρακτικῆς ποὺ μόνον θέτει ἕναν περιορισμὸ στὸ πνεῦμα. Ἕνα εὐτελὲς πνεῦμα, ἂς ἐφαρμόζῃ ὅσες θέλει μορφὲς πειθαρχίας, ψάχνοντας γιὰ τὴν εἰρήνη, δὲν θὰ τὴν βρῇ ποτέ. Μπορεῖ νὰ βρῇ μόνον κάποιο εἶδος παρηγοριᾶς, ἱκανοποιήσεως, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι εἰρήνη.

Ὥστε, τὸ οὐσιῶδες εἶναι νὰ ἐννοήσουμε γιατὶ τὸ πνεῦμα διαταρασσεται. Τὶ εἶναι αὐτὴ ἡ διατάραξις ; Βασικά, θεμελιακά, μήπως ἀνακύπτει ὅταν ἐκδηλώνεται αὐτὴ ἡ διαρκὴς παρόρμησις νὰ γίνουμε κάτι, ἡ ἐπιθυμία γιὰ ἕνα ἀποτέλεσμα, ἡ ἐπιθυμία γιὰ αὐτοτελειοποίησι, ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐπιτελέσωμε κάποια εὐγενικιὰ πρᾶξι ; Ἐνόσῳ ἕνας θὰ εἶναι συναγωνιστικός, φιλόδοξος, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ σύγκρουσις. Ἐμεῖς, ὅμως, χωρὶς ν' ἀρχίζουμε ἀπὸ κοντά, γυρεύουμε νὰ πᾶμε μακριά, ἀλλὰ μποροῦμε νὰ πᾶμε μακριὰ ὅταν ἀρχίζουμε ἀπὸ πολὺ κοντά. Ἀρχίνισμα ἀπὸ κοντὰ σημαίνει ἐλευθερία ἀπὸ τὴν φιλοδοξία, ἀπό τὴν ἐπιδίωξι νὰ γίνωμε κάτι, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ σημειώνουμε ἐπιτυχία, νὰ ἀναγνωρισθοῦμε, νὰ γίνουμε διάσημοι—καὶ μιὰ δωδεκάδα ἄλλα πράγματα ποὺ εἶναι ἐνδείξεις τοῦ ἑαυτοῦ, τοῦ ἐ γ ώ .

Ἐνόσῳ θὰ ὑπάρχῃ τὸ ἐγώ, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ διατάραξις. Καὶ ἂν τὸ ἐγὼ ἀναζητεῖ τὴν εἰρήνη, ἡ εἰρήνη του εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ἀντίθετο τῆς ταραχῆς, ἑπομένως δὲν εἶναι διόλου εἰρήνη. Ὅταν ἕνας τὸ συνειδητοποιήσῃ αὐτό, ὅταν δὲν τὸ ἀκροᾶται ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ πειραματίζεται, τότε ἔρχεται ἡ εἰρήνη. Ἀπαιτεῖται ὅμως γι' αὐτὸ μεγάλος βαθμὸς ἐνημερώσεως, μιᾶς ἐνημερώσεως στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει ἐπιλογή· διότι ἂν ἐπιλέγετε, τότε γυρίζετε πίσω στὴν ἐπεξεργασία τῆς ἐπικτήσεως, τῆς ἐπιτεύξεως. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία, ἀσφαλῶς, δὲν εἶναι νὰ ψάχνουμε γιὰ εἰρήνη, οὔτε νὰ κυνηγᾶμε Σουάμι, Γιόγκι, διδασκάλους μέ Ἀνατολικὲς ἐνδυμασίες, ἀλλὰ νὰ βροῦμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας πῶς τὰ πνεύματά μας ἐργάζονται, πῶς φιλοδοξοῦμε. Μπορεῖτε νὰ μὴν εἶσθε σεῖς προσωπικὰ φιλόδοξος, ἀλλὰ μπορεῖτε νὰ εἶσθε φιλόδοξος γιὰ μιὰ ὁμάδα, ἕνα ἔθνος, γιὰ τὸ κόμμα ὅπου ἀνήκετε, ἢ γιὰ μιὰ ἰδέα. Ἀκόμη μπορεῖτε νὰ λατρεύετε ἕνα Θεό, ὅπως λέτε ἔχοντας ἀποτύχει σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, ἔχετε ἀνάγκη νὰ ἐπιτύχετε σ' ἕναν ἄλλο κόσμο. Λοιπόν, ἐνόσῳ ὑφίσταται αὐτὴ ἡ κίνησις τοῦ ἐγώ, θὰ ὑπάρχῃ ταραχή, δὲν μπορεῖ νά ὑπάρχῃ εἰρήνη.

ΚΑΤΑΡΓΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ;

ΝΕΣΤΟΡΟΣ ΛΑΣΚΑΡΙ

Πολλάκις καὶ ἰδίως τὴν ἐπομένην πολυνέκρων συγκρούσεων, ἀκούομεν νὰ λέγεται ὅτι πρέπει νὰ καταργηθοῦν οἱ πόλεμοι. Κύριος σκοπὸς ἄλλως τε καὶ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἦτο καὶ εἶναι ἡ κατάργησις τῶν πολέμων καὶ ἡ δι' εἰρηνικῶν διαπραγματεύσεων διαθέτησις τῶν μεταξὺ τῶν λαῶν διαφορῶν.

Τὴν στιγμὴν ὅμως κατὰ τὴν ὁποίαν ἀρχίζει νὰ γίνεται πιστευτὴ ἡ ἐπίτευξις τοῦ σκοποῦ τούτου, μιὰ νέα σύγκρουσις μεταξὺ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων λαῶν ἔρχεται νὰ διαλύσῃ τὴν αὐταπάτην. Οἱ πόλεμοι ὑφίστανται πάντοτε. Καὶ τοῦτο διότι ὁ πόλεμος εἶναι νόμος φυσικός. Ὁλόκληρος ἡ φύσις πολεμᾶ διαρκῶς, εὑρισκομένη εἰς μίαν συνεχῆ σύγκρουσιν ἀντιθέσεων.

Δὲν θὰ ἀναφέρω τὸ ἐπιχείρημα ὅτι μὲ τὴν ἐξαφάνισιν ὅλων τῶν μεγάλων ἐπιδημιῶν καὶ τὴν θεραπείαν τῶν κυριωτέρων νοσημάτων, ὁ πόλεμος ἀρχίζει νὰ μένῃ τὸ μόνον μέσον «κλαδεύματος» τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τὴν πρόληψιν τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ τῆς γῆς. Εἶναι τόσον ἀπομεμακρυσμένον τὸ ἐνδεχόμενον αὐτὸ ὥστε νὰ μὴ προκαλῇ ἀκόμη ἀνησυχίας.

Ἀλλ' ὅπως εἶπον ὁ πόλεμος εἶναι νόμος φυσικός. Σὺν τῷ χρόνῳ καταργοῦνται μὲν τὰ αἴτια ποὺ τὸν προκαλοῦν ἀλλ' εἰς τὴν θέσίν των ἐμφανίζονται ἄλλα. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἐμάχετο διὰ τὴν κατάκτησιν μιᾶς γυναικὸς ἢ μιᾶς καλύβης. Βραδύτερον τὰ αἴτια αὐτὰ ἐξέλιπον ἀλλ' ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ ἄλλα πάλιν, γεωγραφικά, ἐθνικά, οἰκονομικά, πολιτικὰ καὶ ἄλλα ἐλατήρια.

Προσπάθειαι ἐμπνευσμένων ἀνθρωπιστῶν διὰ τὴν κατάργησιν τῶν πολέμων ἐναυάγησαν πάντοτε. Αἱ Ἀμφικτυονίαι τῶν Δελφῶν ὀλίγον χρόνον διήρκεσαν. Ὁ ἐμπνευσμένος Τέκτων Πρόεδρος Οὐΐλσων ἵδρυσε τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν διὰ τὸν ἴδιον σκοπόν. Καὶ ἡ Κ.Τ.Ε. διελύθη. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Ο.Η.Ε. Ἡ ἀπληστία, ἡ πλεονεξία, τὰ φυλετικὰ μίση, ἐξακολουθοῦν ν' ἀποτελοῦν τὰ λανθάνοντα αἴτια

τὰ ὁποῖα μὲ μίαν ἀληθοφανῆ πρόφασιν ὁδηγοῦν εἰς πολυαίμακτον σύγκουσιν.

Πᾶν ὅ,τι μία δρὰξ ἀνθρωπιστῶν ἀποπειρᾶται ἑκάστοτε νὰ πράξῃ διὰ τὴν κατάργησιν τῶν ἐνόπλων συγκρούσεων ναυαγῆ εὐθὺς μόλις παραδώσῃ τὸ ἔργον της εἰς χεῖρας τῶν πολλῶν. Πᾶν ὅ,τι ἱδρυταὶ θρησκειῶν διεκήρυξαν διὰ τὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀγάπην καὶ τὸ καθιέρωσαν μάλιστα ὡς δόγμα πίστεως, παρέμεινε νεκρὸν γράμμα.

Πρέπει λοιπὸν ὁριστικῶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ κατάργησις τῶν πολέμων εἶναι ἀδύνατος; Ὄχι ἴσως. Καὶ περὶ φυσικοῦ ἀκόμη νόμου προκειμένου, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν ἂν ὄχι νὰ τὸν καταργήσῃ—αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ βεβαίως—νὰ τὸν ἐξαφανίσῃ τοὐλάχιστον εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις.

Ἀλλὰ τοῦτο προϋποθέτει ἀνάλογον διαπαιδαγώγησιν τῶν ἀνθρώπων, ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἐδῶ ἔγκειται ἡ δυσχέρεια. Ὀργανώσεις ὅπως ὁ Ἐλευθεροτεκτονισμός, ἡ Θεοσοφία καὶ ἄλλα παρεμφερῆ σωματεῖα, ἐπαγγελλόμενα ὄχι μὲ λόγους μόνον τὴν συναδέλφωσιν, ἀπὸ μακροῦ ἀγωνίζονται χωρὶς νὰ τὸ κατορθώσουν. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπεριλάβουν εἰς τοὺς κόλπους των ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα.. Καὶ ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι δυνατὸν οἱ φιλόσοφοι νὰ κυβερνοῦν τὸν κόσμον, ἡ ἐπιδίωξις τῆς καταργήσεως τῶν πολέμων θὰ εἶναι ἀπραγματοποίητος.

Καὶ ἀπομένει μόνον ἡ προσπάθεια ὅπως ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, ἐπιτευχθῇ ὁ ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρύτερος περιορισμὸς τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ τὸν ὁποῖον ὑφίσταται ἡ ἀνθρωπότης.

ΝΕΣΤΩΡ ΛΑΣΚΑΡΙΣ

Ἀλάνθαστη συνταγὴ γιὰ συντήρησι παιδιῶν

Πάρτε ἕνα μεγάλο χορταριασμένο λειβάδι
Μισὴ ντουζίνα παιδιὰ
Δύο ἢ τρία μικρὰ σκυλιὰ
Ἕνα μικρὸ ποταμάκι
Καὶ μερικὰ χαλίκια.

Ἀνακατέψετε καλὰ τὰ παιδιὰ καὶ τὰ σκυλιὰ μαζὶ καὶ βάλτε τα στὸ λειβάδι, ἀνακινώντας διαρκῶς. Χύνετε τὸ ποταμάκι πάνω στὰ χαλίκια. Σκορπίστε στὸ λειβάδι λουλούδια. Ξαπλῶστε πάνω ἀπ' ὅλα ἕνα βαθυγάλανο οὐρανὸ καὶ ψῆστε στὸ ζεστὸ ἥλιο.

Ὅταν ψηθοῦν καὶ ροδίσουν βγάλτε τα καὶ φέρτε τα σὲ ψυχρὸ λουτρὸ νὰ δροσισθοῦν.

(Ἀπὸ τὸ Δελτίον Ὑγείας τῆς Πολιτείας τοῦ Μιτσιγκαν τῶν Η. Π. Ἀμερικῆς)

Η ΝΕΟΤΗΣ

Ἡ νεότης δὲν εἶναι μία ἐποχὴ τῆς ζωῆς. Εἶναι μία κατάστασις τῆς ψυχῆς.

Δὲν εἶναι τὰ ἁπαλὰ μάγουλα, τὰ κόκκινα χείλη, τὰ εὐλύγιστα γόνατα.

Εἶναι ἡ ζωντάνια τῆς φαντασίας, ἡ δύναμις τῶν συναισθημάτων, ἡ δροσερότης τοῦ πνεύματος.

Εἶναι ἡ ἐπικράτησις τοῦ θάρρους ἐπάνω στὸ φόβο, τοῦ πνεύματος ποὺ εἶναι πρόθυμο γιὰ περιπέτειες ἐπάνω στὴ ράθυμη ἐπιθυμία γιὰ ἄνεσι.

Αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ συναντοῦμε κάποτε πιὸ ἔντονα σὲ ἄνδρες 50 χρονῶν, παρὰ σὲ ἐφήβους 20 χρονῶν

Κανένας δὲν γερνάει ἀπὸ μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι ἔζησε ἕναν ὡρισμένον ἀριθμὸ ἐτῶν. Γερνοῦν ὅσοι ἐπρόδωσαν τὰ ἰδανικά τους.

Τὰ χρόνια ρυτιδώνουν τὸ δέρμα. Ἀλλὰ ἡ παραίτησις ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸ ρυτιδώνει τὴν ψυχή.

Ἡ ἀμφιβολία, ἡ ἔλλειψις αὐτοπεποιθήσεως, ὁ φόβος, ἡ ἀπελπισία, αὐτὰ εἶναι ποὺ καμπουριάζουν τὸ σῶμα καὶ σκεπάζουν μὲ στάχτη τὴν ἐσωτερικὴ σπίθα.

Κάθε ἀνθρώπινον ὄν, εἴτε εἶναι 70 χρονῶν, εἴτε 16, μπορεῖ νὰ ἔχη μέσα στὴν καρδιά του τὴ λαχτάρα τοῦ θαυμαστοῦ, τὴ γλυκειὰ ἐνατένισι τῶν ἄστρων καὶ τῶν ἰδεῶν ποὺ λάμπουν σὰν ἄστρα, τὴ ζωτικότητα νὰ ἀντιμετωπίζη τὶς ἀντιξοότητες, τὴν αἰώνια παιδικὴ δίψα νὰ ἰδῆ «τί θὰ ἐπακολουθήση» καὶ τὴ χαρὰ τοῦ παιγνιδιοῦ τῆς ζωῆς.

Εἶσθε τόσο νέοι, ὅση εἶναι ἡ αὐτοπεποίθησις ποὺ ἔχετε. Τόσο γέροι, ὅσοι εἶναι οἱ φόβοι σας. Τόσο νέοι ὅσες εἶναι οἱ ἐλπίδες σας. Τόσο γέροι, ὅση εἶναι ἡ ἀπελπισία σας.

Στὸ κεντρικώτερο σημεῖο τῆς καρδιᾶς σας βρίσκεται ἕνας σταθμὸς ἀσυρμάτου. Ὅσον καιρὸ δέχεται μηνύματα ὡραιότητος, ἐλπίδος, θάρρους, μεγαλείου καὶ δυνάμεως, ποὺ στέλνουν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός, οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸ ἄπειρο, εἶσθε νέοι. Ἀλλ᾽ ἂν οἱ σύνδεσμοι τοῦ σταθμοῦ χαλάσουν ἀπὸ τὰ χιόνια τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ ἀπὸ τοὺς πάγους τῆς ἀπελπισίας, τότε πραγματικὰ γεράσατε . . .

(Διασκευὴ ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ)

ΠΕΡΙ ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΕΚΡΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Ο «ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ» τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς ΚΑΙ ΤΟ ΤΑΓΜΑ ΤΩΝ ΕΣΣΑΙΩΝ

Τοῦ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΛΟΥΒΑΡΙ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου

Ἀπὸ τοῦ 1947 ἀρξαμένη, συνεχίζεται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἡ ἀνεύρεσις γραπτῶν μνημείων παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, ἰδίᾳ εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἔκειτο προφανῶς προχριστιανικὸν ἰουδαϊκὸν ἐρημητήριον. Τὰ μνημεῖα ταῦτα περιλαμβάνουν κείμενα τῆς Π. Διαθήκης, ἑβραϊκὰ πρωτότυπα διαφόρων ἀποκρύφων, ὑπομνήματα εἰς προφητικὰ βιβλία, οἷα τοῦ Ἀβακοὺμ καὶ τοῦ Ἡσαΐου, συλλογὰς ὕμνων παραλλήλων πρὸς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ, μοναστικοὺς κανόνας, ἔκθεσιν τῆς ἱστορίας πολέμου τινός, ἐπιστολὰς καὶ ἄλλα.

Τὸ πρῶτον πρόβλημα, ποὺ ἐτέθη ἐνώπιον τῶν εἰδικῶν, ἦτο ἡ χρονολόγησις τῶν κειμένων τούτων, τῆς ὁποίας ἡ δυσχέρεια ἦτο παράλληλος πρὸς τὴν σημασίαν αὐτῆς. Τὸ περιεχόμενον τῶν εἰρημένων γραπτῶν μνημείων ἐπέτρεπε διαφόρους ὑποθέσεις περὶ τοῦ χρόνου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατήγοντο. Οὕτω, οἱ μὲν ἀνῆγον αὐτὰ εἰς τὴν ἐποχὴν Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς (175—164 π.χ.), ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε τὸν ἐξελληνισμὸν τῶν Ἰουδαίων τῆς Παλαιστίνης, ἀναφέροντες τὰ περὶ λαοῦ κατακτητοῦ λεγόμενα εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀνευρίσκοντες ὑπὸ τοὺς ἀσεβεῖς ἱερεῖς τοὺς ἑλληνίζοντας ἀρχιερεῖς Ἰάσωνα, Μενέλαον καὶ Ἄλκιμον καὶ ταυτίζοντες τὸν «Διδάσκαλον τῆς δικαιοσύνης» πρὸς τὸν ἀρχιερέα Ὀνίαν Γ΄., ὁ ὁποῖος ἐδολοφονήθη τῇ ὑποκινήσει τοῦ Ἀλκίμου. Ἄλλοι ὑπέθεσαν ὅτι πρόκειται περὶ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου (83-76 π. χ.), ἐνῶ ἄλλοι ἐφρόνουν ὅτι τὴν ἱστορικὴν προϋπόθεσιν ἀπετέλει ἡ ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου κατάκτησις τῆς Παλαιστίνης, ποὺ ἔλαβε χώραν τὸ 65 π.χ.. Μερικοί, τέλος, μετέθετον τὴν συγγραφὴν τῶν βιβλίων τούτων εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, ἑρμηνεύοντες τὸν «Διδάσκαλον τῆς δικαιοσύνης» ὡς Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν ἢ τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὸν λαὸν κατακτητὴν ὡς τὴν Ἰουδαΐζουσαν αἵρεσιν τῶν Ἑβιωνιτῶν. Ἐν τέλει, ἤρχισε νὰ ἐπικρατῇ ἡ γνώμη ὅτι τὰ εὑρήματα ταῦτα κατάγονται ἐκ τῶν χρόνων τῶν μεταξὺ τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῆς ἀποπείρας πρὸς ἐξελληνισμὸν καὶ τῆς προσεγγίσεως τῶν λεγεώνων τῆς

Ρώμης (175 π.χ. μέχρι 63 π.χ. ἢ κατά τινας μέχρι τοῦ 70 μ.χ., ὅτε κατεστράφησαν τὰ Ἱεροσόλυμα)

Ἐκ τῶν κειμένων αὐτῶν συνάγεται ὅτι πρόκειται περὶ μοναχικοῦ τάγματος, ὅπερ ταυτίζουν πρὸς τὸ τῶν Ἐσσαίων ἢ Ἐσσηνῶν, ὅτι τὸ Τάγμα τοῦτο διέκρινεν αὐστηρὰ ὀργάνωσις καὶ ἀπόλυτος ἱεραρχικὴ τάξις, ὅτι τὰ μέλη αὐτοῦ ἤσκουν ἀπὸ κοινοῦ πάσας τὰς ἀρετάς, ἰδίᾳ τὴν φιλαλήθειαν, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν φιλανθρωπίαν, ὅτι ἔζων ἐν τῇ προσδοκίᾳ ἐσχάτης κρίσεως, ὅτι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς μαχητὰς τοῦ φωτὸς κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ ὅτι ὡς σκοπὸν τοῦ βίου εἶχον τὴν ζήτησιν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὀργάνωσις ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς πεποιθήσεως ὅτι τὸ Τάγμα ἢ ἡ αἵρεσις αὕτη ἀποτελεῖ τὸ πιστὸν κατάλοιπον τοῦ λαοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦν οἱ προφῆται, ὅτι κατ᾽ ἀκολουθίαν ἐκπροσωπεῖ τὸν ἀληθῆ Ἰσραήλ. Διακρίνεται εἰς κληρικοὺς καὶ εἰς λαϊκούς, προσλαμβάνει δὲ καὶ παῖδας, τοὺς ὁποίους ἀνατρέφει ἐν τῷ πνεύματι τῶν δογμάτων τοῦ Τάγματος. Οἱ Ἀδελφοὶ διαιροῦνται εἰς δεκάδας, ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστης τῶν ὁποίων τελεῖ ἱερεύς. Ἱερεὺς ἐπίσης εἶναι ὁ προϊστάμενος τῆς ὁμάδος τῶν ἐν τέλει. Ὑπάρχει δὲ καὶ ὕπατον συμβούλιον ἐκ δώδεκα λαϊκῶν καὶ τριῶν κληρικῶν μελῶν. Ἡ διαβίωσις εἶναι κατὰ πάντα κοινοβιακή. Δόκιμοι καὶ ἀδελφοὶ ἀσκοῦν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἀρετήν, ἔχουν τὰ πάντα κοινὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐνδύματα, οἱ ἀδελφοὶ παρακάθηνται εἰς κοινὴν τράπεζαν. Πρὸ τοῦ φαγητοῦ γίνεται κοινὴ προσευχή, κατ᾽ αὐτὸ εὐλογεῖται ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος. Κοινὴ εἶναι καὶ ἡ προσευχὴ κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ ἀπὸ κοινοῦ μελετᾶται καὶ ἡ ἁγία Γραφὴ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν ἱερέως.

Ἡ μύησις εἰς τὸ Τάγμα λαμβάνει χώραν ἐνώπιον ὅλων τῶν μελῶν αὐτοῦ. Προηγοῦνται ταύτης κατηχήσεις καὶ καθαρμοί, ποὺ διαρκοῦν ὁλόκληρον διετίαν. Κατ᾽ αὐτὴν δὲ παρέχεται ὅρκος ἀνέκκλητος καὶ ἀκατάλυτος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀθέτησις συνεπάγεται βαρυτάτην ποινήν. Πλὴν αὐτῆς θεωροῦνται ἐπίσης θανάσιμα ἁμαρτήματα, καὶ δὴ ἀσυγχώρητα, ἡ προφορὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἡ κατὰ τῶν ἀνωτέρων συκοφαντία, ἡ ἀπειθαρχία καὶ ἡ στάσις.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν «Διδάσκαλον τῆς δικαιοσύνης». Ὡς ἐχθροί του χαρακτηρίζονται οἱ ἀσεβεῖς ἱερεῖς, οἱ ἄνθρωποι τοῦ χλευασμοῦ καὶ τοῦ ψεύδους. Ἄγνωστον ἂν ὑπονοοῦνται οἱ Ἑλληνίζοντες ἐκεῖνοι ἀρχιερεῖς, ὁ Ἰάσων δηλαδή, ὁ Μενέλαος καὶ ὁ Ἄλκιμος, ἢ οἱ Ἑλληνίζοντες καθόλου λευῖται.

Ὁ ἴδιος ὁ «Διδάσκαλος τῆς δικαιοσύνης» ἀνήκει εἰς ἔνδοξον ἱερατικὸν γένος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνέστησαν μεγάλοι θρησκευτικοὶ μεταρρυθμισταὶ ὡς ὁ Ἰεζεκιὴλ καὶ ὁ Σειράχ.

Ζῇ κατὰ τὴν τραγικωτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἱερατείου, κατὰ χρό-

νους κατὰ τοὺς ὁποίους ἀπειλεῖται διὰ τοῦ ἐξελληνισμοῦ ἡ θρησκεία τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ νόμιμος ἀρχιερεὺς ἔχει ἀπομακρυνθῇ καὶ θριαμβεύουν ἀνάξιοι καιροσκόποι. Περὶ τὸν διδάσκαλον ὅμως τῆς δικαιοσύνης συγκεντροῦνται ταχέως ἀφωσιωμένοι μαθηταί.

Τὸ κήρυγμά του συνίσταται εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν προφητικῶν βιβλίων τῆς Γραφῆς. Εἶναι φορεὺς ἀμέσου ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ. Ὑπὸ τὴν ἔμπνευσίν του ἀναλαμβάνεται ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν προδοτῶν τοῦ Ἔθνους, ἡ πάλη τῶν μαχητῶν τοῦ φωτὸς κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ σκότους. Ἀλλ᾽ ὁ Διδάσκαλος οὗτος τῆς δικαιοσύνης ἀποθνήσκει βίαιον θάνατον, ὡς εἰκάζεται, ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Σίμωνος (142—134 π.χ.). Οἱ ὀπαδοί του ἀποσχίζονται ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον καὶ μεῖζον τμῆμα τοῦ λαοῦ, χαρακτηρίζοντες ἑαυτοὺς ὡς τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ.

Ἡ κυριωτέρα ἐνασχόλησις τῶν μελῶν τοῦ Τάγματος συνίσταται εἰς τὴν ζήτησιν τοῦ Θεοῦ. Ὕψιστον καθῆκον εἶναι κατ᾽ ἀκολουθίαν ἡ ἔρευνα τοῦ νόμου καὶ ἡ ἀπόλυτος εἰς αὐτὸν ὑπακοή. Ἡ ἔρευνα αὕτη, ὡς καὶ καθόλου ἡ νομικὴ εὐσέβεια τοῦ Τάγματος, συνδέεται πρὸς τὴν διδασκαλίαν περὶ χάριτος. Συμφώνως πρὸς ταύτην ἐν ἑκάστῃ περιόδῳ τῆς ἱστορίας τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ ἐκλέγει ὁ Θεὸς καὶ διασώζει μικρόν τινα πυρῆνα δικαίων, ὡς λ.χ. τὸν Νῶε, τὸν Ἀβραάμ, τὸν Ἰσαάκ, τὸν Ἰακώβ, τὸν Μωυσῆν καὶ τοὺς περὶ αὐτούς. Τοιοῦτον τι συνέβη καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Ἡ συμμετοχὴ δηλαδὴ αὐτῶν εἰς τὴν μοναδικὴν ἐκείνην κοινότητα ὀφείλεται εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, γίνεται κατὰ προορισμὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ ὄχι ἐπειδὴ εἶναι σπέρμα Ἀβραάμ, ὄχι συνεπείᾳ τῆς καταγωγῆς των. Ὁ Θεὸς καλεῖ ἕκαστον αὐτῶν προσωπικῶς. Ἀποτέλεσμα τῆς κλήσεως ταύτης, τῆς ὁποίας ὅμως προϋπόθεσις εἶναι ἡ ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐλευθέρως λαμβανομένη ἀπόφασις, εἶναι ἡ δικαιοσύνη, ἡ σοφία, ἡ ἁγιότης, ἡ σωφροσύνη. Ὡς ὄργανον τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ ὀνόματός του καὶ πρὸς διάσωσιν τῶν ἐκλεκτῶν του χρησιμεύουν μεσῖται καὶ ἀπεσταλμένοι οὗτοῦ, ὡς λ.χ., ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραάμ, ο Μωυσῆς κ.λ.π., Εἷς τούτων καὶ ὁ «Διδάσκαλος τῆς δικαιοσύνης». Οὗτος θεωρεῖται ὄχι ἐν ἐσχατολογικῇ ἐννοίᾳ, πάντως ὑπὸ τοῦ Τάγματος ὡς Μεσσίας· ἀλλ᾽ ὅρος πρὸς ἐπενέργειαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μαθητῶν του εἶναι ἡ πίστις εἰς αὐτόν καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸ κήρυγμά του. Μακάριοι οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. Εἶναι ὁ ὁδηγὸς τῶν ζητούντων τὸν Θεόν. Ἔσχατος δὲ σκοπὸς τῆς ζητήσεως ταύτης εἶναι ἡ ἕνωσις μετὰ τοῦ Θεοῦ. Αὕτη θὰ λάβῃ χώραν κατὰ τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων, ὡς τέρμα τοῦ ἀγῶνος μεταξὺ φωτὸς καὶ σκότους, πνεύματος τῆς ἀληθείας καὶ πνεύματος τοῦ ψεύδους. Οἱ ἀδελφοὶ ἐλπίζουν ὅτι θὰ σταθοῦν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀγ-

γέλων, ψάλλοντες μετ᾽ αὐτῶν τὸν ὕμνον τοῦ Ὑψίστου εἰς αἰῶνα αἰώνων.

Αὐτό, ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ, εἶναι τὸ κύριον περιεχόμενον τῶν εὑρημάτων τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Τὸ πρῶτον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀνακύπτει ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν, εἶναι ἡ σχέσις τοῦ Τάγματος πρὸς τὴν αἵρεσιν ἢ τὸ κίνημα τῶν Ἐσσαίων. Αἱ ἀναλογίαι πρὸς ὅσα γνωρίζομεν περὶ τῶν τελευταίων τούτων εἶναι πολλαὶ καὶ σημαντικαί. Ὁ Πλίνιος ἱστορεῖ περὶ αὐτῶν ὅτι εἶναι ἄνθρωποι ἐρημικὰ διαβιοῦντες, ὅτι ἀπέχουν ἀπὸ πάσης κοινωνίας πρὸς τὴν γυναῖκα, ὅτι μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων κουρασμένων ἀπὸ τὴν ζωήν.

Διεξοδικώτερον ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν ὁ Ἰώσηπος, συμπληρῶν ὅσα ἀναφέρει ὁ Φίλων. Ἀποτελοῦν ἀδελφότητα ἔχουσαν κοινά τινα πρὸς τοὺς Πυθαγορείους Υἱοθετοῦν παῖδας καὶ ἀνατρέφουν αὐτοὺς συμφώνως πρὸς τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικάς των ἀρχάς. Καταδικάζουν τὸν γάμον, μετέχουν κοινῶν δείπνων καὶ ἔχουν τὰ πάντα κοινὰ πρὸς ἀλλήλους. Ἀσχολοῦνται ἐνδελεχῶς περὶ τὴν μελέτην τῶν Γραφῶν, προσεύχονται ἀδιαλείπτως, φέρουν λινὰ ἐνδύματα, σέβονται ἀμοιβαίως ἀλλήλους καὶ ὁ λόγος των εἶναι ἰσχυρότερος παντὸς ὅρκου. Τέλος πιστεύουν εἰς τὴν ἀθανασίαν, θεωροῦντες ἀνώλεθρον τὴν ψυχήν. Αὕτη κατωλίσθησεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐνεκλείσθη ὡς εἰς εἱρκτὴν εἰς τὸ σῶμα, ἀνιπταμένη ὀπίσω εἰς τὴν οὐρανίαν πατρίδα της, μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγήν. Ἡ σύγκρισις τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰουδαίου ἱστορικοῦ λεγομένων πρὸς ὅσα μανθάνομεν ἐκ τῶν εὑρημάτων ἐκείνων περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ τρόπου τοῦ βίου τῶν ἀδελφῶν καθιστᾷ πιθανωτάτην τὴν συγγένειαν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἐσσαίων. Διὰ τοῦτο δέχονται οἱ ἐρευνηταὶ κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν ὅτι πρόκειται περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Ἐσσαίων ἢ τουλάχιστον περὶ παραφυάδος αὐτῆς, παρορῶντες τὴν διαφοράν, ἡ σημαντικωτάτη τῶν ὁποίων συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι οἱ Ἐσσαῖοι οὐδὲν γνωρίζουν περὶ νέας διαθήκης μεταξὺ Θεοῦ καὶ αὐτῶν ὡς ἐκλεκτῶν ἐν τῷ λαῷ Ἰσραήλ. Πολὺ σπουδαιότερον καὶ δυσχερέστερον εἶναι τὸ δεύτερον πρόβλημα, ἡ σχέσις τοῦ περιεχομένου τῶν εὑρημάτων τούτων πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος τῶν πρώτων ἐντυπώσεων ὑπερετιμήθη μεγάλως ἡ σημασία των ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ κήρυγμα καὶ τὸν βίον τοῦ Χριστοῦ, ὅπως συνέβη πρό τινων δεκαετηρίδων καὶ ὡς πρὸς τὰ εὑρήματα τῆς Νινευΐ, τὰ ὁποῖα ὡδήγησαν εἰς τὴν παράλογον θεωρίαν τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα παμβαβυλωνισμός. Διότι εἶναι φυσικόν, ὡς φαίνεται, νὰ ὑπερτιμᾶται ἡ ἀξία πάσης νέας ἀνακαλύψεως ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ.

Ὁ χρόνος, ὅμως, διορθώνει ὅσα διαπράττει ἡ σπουδή. Οἱ περὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰδικοὶ ἔμειναν κατὰ

τὸ πλεῖστον ἐπιφυλακτικοί. Καὶ ἡ ψυχραιμοτέρα ἐξέτασις τῶν πραγμάτων ἐδικαίωσε τὴν ἐπιφύλαξιν ταύτην. Οὐδείς δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὰς ὑφισταμένας ἀναλογίας, ὡς εἶναι λ.χ. ἡ ἰδέα, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοί, ἡ προτροπὴ πρὸς θησαύρισιν οὐρανίων ἀγαθῶν, ἡ πίστις εἰς ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἡ προσδοκία τῆς κρίσεως, ἡ ἄσκησις τῆς ταπεινοφροσύνης, ἡ κοινοκτημοσύνη, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐκκλησίαν, ἡ σημασία τῆς βουλήσεως καὶ τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν σωτηρίαν, ἡ πίστις ὡς προϋπόθεσις αὐτῆς κ. ἄ. Αἱ ἀναλογίαι ὅμως αὗται παρατηροῦνται καὶ ἐν τῇ σχέσει τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὸν Ἑλληνιστικὸν κόσμον. Ἔπειτα, ἀκριβεστέρα σύγκρισις διαπιστώνει εἰς πλεῖστα σημεῖα βαθείας ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον διαφοράς. Ἄλλο λ.χ. εἶναι τὸ νόημα τοῦ μυστικοῦ δείπνου τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἄλλο τὸ νόημα τῆς εὐλογίας τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου κατὰ τὰ δεῖπνα τῶν Ἐσσαίων τούτων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὸν δι' ὕδατος καθαρμόν. Τέλος, εἶναι ἀπὸ μακροῦ γνωστόν, ὅτι ἀναλογίαι δὲν σημαίνουν ἐξάρτησιν.

Ἐξ ἄλλου οὔτε ὁ «Διδάσκαλος τῆς δικαιοσύνης» ἐμφανίζει οὐσιώδη τινὰ συγγένειαν πρὸς τὸν Χριστόν. Ἡ περὶ αὐτοῦ ὡς μεσσίου ἀντίληψις εἶναι διαφορετική, ὡς ἐν γένει διαπιστοῦνται καὶ ἄλλαι πολλαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῆς αἱρέσεως ταύτης καὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Ἐκεῖνοι διδάσκουν τὸν ὑπερβατικὸν μυστικισμὸν καὶ δίδουν κατ' ἀκολουθίαν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἄσκησιν. Ἀναγνωρίζουν τὸν μωσαϊκὸν νόμον ὡς μόνην καὶ ὑψίστην αὐθεντίαν. Ἡ εὐσέβεια αὐτῶν εἶναι νομικὴ καὶ τελετουργική. Ὁ δι' ὕδατος καθαρμός καὶ τὰ κοινὰ δεῖπνα στεροῦνται μυστηριακοῦ χαρακτῆρος. Ἡ σύγκρισις τῆς θείας προσωπικότητος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ «Διδασκάλου τῆς δικαιοσύνης» καταδεικνύει τὴν τεραστίαν διαφορὰν μεταξύ των. Πέραν τῆς ὑποθέσεως ὅτι πιθανὸν νὰ ἐτέλει εἰς ἐπαφήν τινα πρὸς τοὺς θιασώτας τῆς αἱρέσεως ταύτης ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ὡς καὶ ὅτι πιθανὸν νὰ εἶχε γνῶσίν τινα αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς, εἶναι ἀδύνατον νὰ προχωρήσωμεν. Ἡ ἔρευνα τελεῖ εἰσέτι εἰς τὰ πρῶτα της βήματα. Νέα καὶ παλαιότερα τῶν ἤδη γνωστῶν ἀνευρίσκονται καθ' ἡμέραν. Καὶ ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος ἐπιβάλλει ἐπιφύλαξιν καὶ ἀποφυγὴν συγκροτήσεως ἐσπευσμένων ὑποθέσεων. Ὅ,τι ἦλθεν εἰς φῶς μέχρι τοῦδε πιστοποιεῖ τοὺς λόγους τοῦ Γκαῖτε, ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸ λαμποκοποῦν ὕψος τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. Πάντως ὅμως τὰ εὑρήματα τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πλουτίζουν τὴν ἐκ μέρους τῆς ἐπιστήμης γνῶσιν τοῦ ἱστορικοῦ περιβάλλοντος, τῶν προβλημάτων, τῶν πόθων, τῶν προσδοκιῶν κ.λ.π., τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνεφανίσθη ὁ Χριστιανισμός.

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ δυὸ βιβλία τοῦ 1956 ποὺ ἐδημοσίευσε ὁ δυνατὸς καὶ βαθὺς Στοχαστὴς τῆς ἐποχῆς μας— «Μεταφυσικῆς Προλεγόμενα»—εἶναι μιὰ θαυμάσια χειραγώγησι γιὰ πνευματικὸ ἀνέβασμα. Τὴν σπάνια ἀξία τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ποὺ πλουτίζει σημαντικὰ τὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία, θὰ τὴν νοιώσουν οἱ ἀναγνῶσται τοῦ «Ἰλισοῦ» μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα μερικῶν κεφαλαίων του.

Ἐρωτήματα καὶ Ὑπαινιγμοὶ

Δὲ μπορεῖ νὰ ἦρθε ὁ ἄνθρωπος στὸν κόσμο χωρὶς λόγο. . . .

..."Αν ὁ κόσμος εἶναι τὸ πᾶν, τὸ σύμπαν, πρέπει στὸ πᾶν νὰ περιέχονται τὰ πάντα. Μ' ἄλλα λόγια, στὸν κόσμο, στὸ πᾶν, περιέχονται ὄχι μόνον οἱ πραγματικότητες τοῦ Κόσμου, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄπειρες δυνατότητες, ἀκόμα καὶ ὅσα εἶναι ἀδύνατα. Κόσμος εἶναι ὄχι μόνον ὁ φυσικός, ἀλλὰ καὶ ὁ μεταφυσικὸς κόσμος. Καὶ τὰ σύνορα ποὺ χωρίζουν τὸ φυσικὸ ἀπὸ τὸ μεταφυσικὸ κόσμο δὲ μπορεῖ νἆναι φυσικά, δὲ μπορεῖ νὰ βρίσκονται στὸ τέρμα τοῦ φυσικοῦ κόσμου, γιατὶ ἂν ὁ μεταφυσικὸς κόσμος ἄρχιζε ἀπ' ἐκεῖ ποὺ θἆταν τὸ τέρμα τοῦ φυσικοῦ, ἂν δηλαδὴ τὸ ἄπειρο ἄρχιζε ἀπ' ἐκεῖ ὅπου θὰ τέλειωνε τὸ πεπερασμένο, τότε καὶ τὸ ἄπειρο, ὁ μεταφυσικὸς κόσμος, θὰ εἶχε μίαν ἀρχή. Ὅ,τι ὅμως ἔχει ἀρχή, ἔχει καὶ τέλος· τὸ ἄπειρο, ὁ μεταφυσικὸς κόσμος, δὲ μπορεῖ νἄχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος. Τὰ σύνορα, λοιπόν, ποὺ χωρίζουν τὸ φυσικὸ ἀπὸ τὸ μεταφυσικὸ κόσμο, δὲ μπορεῖ νὰ βρίσκονται παρὰ μέσα στὸν ἑνιαῖο κόσμο, τὸ φυσικὸ καὶ μεταφυσικό. Τὰ σύνορα πρέπει νὰ βρίσκονται παντοῦ. Τὸ πᾶν ὑπάρχει παντοῦ. . . . Εἶναι πολὺ πιὸ βέβαιο ὅτι τὸ πᾶν ὑπάρχει μέσα μας παρὰ ὅτι ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας....

....Στὴ ζωὴ δὲ ζοῦμε μόνο τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου τούτου. Ζοῦμε—σωστότερα, εἴμαστε ταγμένοι νὰ ζήσουμε—καὶ κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ ἐκείνη ποὺ δὲν μᾶς ἔχει δοθεῖ βιολογικά. Ζοῦμε καὶ κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ ἐκείνη ποὺ ὁ θάνατος δὲ μπορεῖ νὰ τὴν ἐγγίσει

ἢ ποὺ τὴν ἐγγίζει μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ καταδειχθεῖ πόσο εἶναι ἀνίσχυρος ἀπέναντί της. Τὸ «κάτι» αὐτὸ ποὺ ζοῦμε μέσα μας ἢ ποὺ εἴμαστε ταγμένοι νὰ ζήσουμε μέσα μας εἶναι κάτι ἀπὸ τὸ πᾶν, κάτι ἀπὸ τὸ ἄπειρο, κάτι ἀπὸ τὸ παγκόσμιο ἢ ὑπερπαγκόσμιο πνεῦμα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πολὺ μικρός, εἶναι σχεδὸν ἕνα τίποτε. Ἡ ἀποστολή του, ὅμως, τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολὺ μεγάλη, ἐγγίζει σχεδὸν τὸ σύμπαν.

Τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου

Τὶς ἀλήθειες δὲ μποροῦμε παρὰ μόνο νὰ τὶς ὑποψιασθοῦμε. Ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι κάτι τὸ πραγματικὸ καὶ φυσικό, δὲν ἀνήκει στὴν πραγματικότητα καὶ στὴ φύση. Ἡ ἀλήθεια εἶναι κάτι τὸ μεταφυσικό. Ἡ ἀκρίβεια ἑνὸς συλλογισμοῦ ἢ ἡ πιστοποίηση ἑνὸς γεγονότος εἶναι κάτι τὸ οὐσιαστικὰ διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια Ἡ ἀλήθεια ἔχει περιεχόμενο δικό της καὶ μορφὴ δική της· δὲν ἔχει περιεχόμενο ποὺ τὸ παίρνει ἀπὸ τὰ πράγματα, οὔτε μορφὴ ποὺ τὴν παίρνει ἀπὸ τὴν ἀνακριτικὴ λειτουργία τοῦ νοῦ μας ἢ ἀπ᾽ τὴν ἀποδεικτικὴ διαδικασία ἑνὸς θεωρήματος. Ἂν ὑπάρχει ἀλήθεια—καὶ χωρὶς ἄλλο ὑπάρχει—, ἀλήθεια εἶναι ὁ Θεὸς ἢ τὸ νόημα τῆς καλωσύνης καὶ ὄχι τὸ ἕνα κ᾽ ἕνα κάνει δύο, πού, ὅπως λέει ὁ Λάϊμπνιτς, εἶναι μονάχα ἕνας ὁρισμός, ὁ ὁρισμὸς τοῦ δύο. Ἔτσι, γιὰ τὶς ἀλήθειες δὲ μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ἀποδείξεις· ὑπάρχουν μόνο μεγάλες ὑποψίες.

Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου

Δὲ μπορῶ νἆμαι βέβαιος ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι, πέρ᾽ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Πλάστη, τὸ μόνο πλάσμα ποὺ μετέχει σ᾽ ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου. Πρὶν ἀπ᾽ ὅλα πρέπει νὰ πῶ ὅτι δὲν ἀποκλείεται διόλου νὰ ὑπάρχουν καὶ σ᾽ ἄλλους πλανῆτες—ἂς ποῦμε στὸν Ἄρη—ὄντα πού, χωρὶς νἆναι ἀνάγκη νἄχουν τὴν ἴδια μορφὴ μὲ μᾶς, ἔχουν τὴν ἴδια ἢ παραπλήσια ἀποστολὴ μέσα στὸ σύμπαν....

....Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνο ἕνα ἀντικείμενο ποὺ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ εἶναι κ᾽ ἕνα ὑποκείμενο—ἴσως, τὸ μοναδικὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πλάστη—ποὺ ζεῖ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ (φυσικά, ὡς ἕνα περιορισμένο μονάχα βαθμό), τὰ ζεῖ καὶ τὰ κινεῖ, δηλαδὴ καὶ τὰ ὑφίσταται ὡς ἀντικείμενο, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀφομοιώνει ὥς ἕνα βαθμὸ ἄμεσα καὶ ὑπεύθυνα ὡς ὑποκείμενο. Μετέχει, τάχα, ἔτσι, στὸ Θεῖο ; Ὄχι, θἆταν πολὺ ἂν ἔλεγα ἕνα τέτοιο πράγμα, ἂν καὶ ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ—ἡ παρουσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ—θὰ μποροῦσε νὰ δικαιολογήσει, ἂν κριθεῖ ἐπιπόλαια καὶ ἐπιφανειακά, μιὰ τέτοια σκέψη. Ὡστόσο, ἡ σκέψη αὐτὴ θἆταν ἄτοπη καί, φυσικά, θἆταν καὶ ἀνίερη. Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ δὲ σημειώθηκε γιὰ νὰ μᾶς δώσει τὸ δικαίωμα νὰ ποῦμε ὅτι, ἀφοῦ κατέβηκε ὁ Θεὸς ὥς τὸν ἄνθρωπο, ἀνέβηκε κι᾽ ὁ ἄνθρωπος ὥς τὸν Θεό. Ὅταν λέω ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πλάστη, τὸ μόνο ἴσως πλάσμα ποὺ μετέχει σ᾽ ὅλα τὰ στοιχεῖα

τοῦ κόσμου, δὲ λέω διόλου ὅτι ὁ Πλάστης, ὁ Θεός, ἀπαρτίζεται μόνο ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου. Ὁ Θεὸς δὲν ἀπαρτίζεται κἂν ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου. Μετέχει σ' αὐτὰ μόνο μὲ τὴ σημασία ὅτι τὰ προσδιορίζει, καὶ μάλιστα ἀπόλυτα. Καὶ ἂν ακόμα ὁ ἄνθρωπος κινεῖ καὶ τὰ προσδιορίζει ὥς ἕνα βαθμὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, αὐτὸ σημαίνει κάτι τὸ πολὺ σχετικό, καὶ τὸ σχετικὸ δὲ βρίσκεται σὲ βαθμολογικὴ σχέση μὲ τὸ ἀπόλυτο. Τὸ σχετικὸ δὲν εἶναι ποσοστὸ τοῦ ἀπόλυτου. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ προφυλάξει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τοὺς Προμηθεϊσμούς, ἀπὸ τὸν πειρασμὸ τῶν Τιτάνων ἢ καὶ ἀπὸ τὴν αὐταπάτη ὅτι χτίζει τὸν πύργο τῆς Βαβέλ.

Τὸ πνεῦμα καὶ τὸ μηδὲν

Ἂν πάρουμε τὸ σῶμα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ συνείδηση ποὺ τὸ θεωρεῖ δικό της, τότε τὸ σῶμα ὡς σκέτη ὕλη δὲν πεθαίνει. Ἁπλούστατα μεταμορφώνεται. Ἂν τὸ πάρουμε συνυφασμένο μὲ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶναι καὶ βιολογικὸς (σωματικὸς) ὀργανισμός, τότε σημειώνεται βέβαια τὸ ἐπίγειο βιολογικὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει συνείδηση τοῦ σώματός του, ἀλλὰ γεννιέται ἀμέσως τὸ ἐρώτημα: Μποροῦμε, τάχα, νὰ ποῦμε ὅτι πεθαίνει καὶ γίνεται μηδὲν ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ὑπόσταση ἐκείνου ποὺ ἔπαψε νἆναι, μὲ τὸ σταμάτημα τῆς λειτουργίας ὁρισμένων ὑλικῶν ὀργάνων τοῦ σώματός του, ἕνας βιολογικὸς ὀργανισμός;

Ἡ ἀπόλυτη ἀνυπαρξία δὲν εἶναι νοητὴ σὲ σχέση μὲ κάτι τὸ συγκεκριμένο, χωρὶς νὰ τὴν ἐπεκτείνω στὸ πᾶν· καὶ ἀφοῦ δὲν εἶναι νοητὴ οὔτε σὲ σχέση μὲ κάτι τὸ συγκεκριμένο οὔτε φυσικὰ σὲ σχέση μὲ τὸ πᾶν, πρέπει καὶ τὸ θάνατο ὡς τὸ ἐπίγειο βιολογικὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ ὡς τὸ τέλος τῆς παρουσίας του ἐκείνης ποὺ συνδυάζει τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ προσωπικότητά του μὲ τὸν ὑλικὸ ὀργανισμό του, νὰ τὸν θεωρήσω σὲ σχέση καὶ μ' αὐτὴ τὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου ἢ σωστότερα τὴν πνευματική του ὑπόσταση, σὰν κάτι ποὺ δὲ σημαίνει σὲ καμμιὰ περίπτωση τὴν ἀπόλυτη ἀνυπαρξία. Ὁ θανατος σημαίνει τὴν ἀναχώρηση ἀπὸ το φυσικὸ κόσμο, μίαν ἀπουσία μονάχα σχετική. Σημαίνει μάλιστα, κάτι πολὺ οὐσιαστικώτερο: τὴν παλιννόστηση τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος μας—ὕστερα ἀπὸ τὴν περιπέτεια ποὺ συνδυάζεται μὲ τὴν ὑλική του ἐνσάρκωση— στὴν ἀληθινή του ἑστία. Ἂν ἡ σκέψη αὐτὴ ἔχει κάποιαν ἀλήθεια μέσα της, τότε ἡ οὐσιαστικὴ ἀπουσία μας σημειώνεται ὅταν ἀκριβῶς εἴμαστε παρόντες στὸν κόσμο τοῦτον. Ἐνῶ νομίζουμε ὅτι εἴμαστε παρόντες καὶ ἐγγίζουμε μὲ τὰ ἴδια μας τὰ δάχτυλα τὸν ἑαυτό μας, ἀπουσιάζουμε ἀπὸ τὴν ἀληθινή μας ἑστία, ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ ἑαυτό μας.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει ἰδιαίτερα ἐπισημάνει τὸ μεγάλο νόημα τῆς ἀπουσίας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ στὴ θεωρία τοῦ Πλάτωνος γιὰ τὴν ψυχὴ ὑπάρχει ἕνα σημεῖο ὅπου προβάλλει τὸ νόημα τῆς ἀπουσίας αὐτῆς, μ' ἕναν τρόπο

συγκλονιστικὰ ὑποβλητικό. Τὸ σημεῖο αὐτὸ ξεχωρίζει ἰδιαίτερα σὲ δύο ἀπὸ τοὺς ὡραιότερους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος, στὸν «Φαίδωνα» καὶ στὸν «Φαῖδρο».

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει καὶ πρὶν μπεῖ στὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Αὐτὴ εἶναι μιὰ βασικὴ θέση τοῦ Πλάτωνος, μιὰ ἀπὸ τὶς βαθύτερες φιλοσοφικὲς ὑποψίες του. Ὁ Σωκράτης λέει στὸν «Φαίδωνα»:

«Ἦσαν ἄρα, ὦ Σιμμία, αἱ ψυχαί, καὶ πρότερον πρὶν εἶναι ἐν ἀνθρώπου εἴδει, χωρὶς σωμάτων, καὶ φρόνησιν εἶχον».

Τὸ σῶμα εἶναι ἡ ξενητιὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν κόσμο της, ἀπὸ τὰ αἰώνια, ἀπὸ τὰ θεῖα, ἀπὸ τὸ ὄντως ὄν. «Πότε οὖν, ἦ δ᾽ ὅς, ἡ ψυχὴ τῆς ἀληθείας ἅπτεται; ὅταν μὲν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος ἐπιχειρῇ τι σκοπεῖν, δῆλον ὅτι τότε ἐξαπατᾶται ὑπ᾽ αὐτοῦ... Λογίζεται δὲ γέ που τότε κάλλιστα, ὅταν αὐτὴν τούτων μηδὲν παραλυπῇ, μήτε ἀκοὴ μήτε ὄψις μήτε ἀλγηδὼν μηδέ τις ἡδονή, ἀλλ᾽ ὅτι μάλιστα αὐτὴ καθ᾽ αὑτὴν γίγνηται, ἐῶσα χαίρειν τὸ σῶμα καί, καθ᾽ ὅσον δύναται μὴ κοινωνοῦσα αὐτῷ μηδ᾽ ἁπτομένη ὀρέγηται τοῦ ὄντος». Ὅλα, λοιπόν, ὅσα συνδέονται μὲ τὸ σῶμα, μὲ τὸ φυσικὸ κόσμο, ἀποτελοῦν γιὰ τὴν ψυχὴ (γιὰ τὸ πνεῦμα) μιὰ δραματικὴ περιπέτεια. Ἔχει, βέβαια, κ᾽ ἡ περιπέτεια αὐτὴ τὸ σκοπό της, ἕνα μεγάλο σκοπό. Μόνο ἀφοῦ ξενητευθῆ ἡ ψυχὴ καὶ μπεῖ στὸ σῶμα, ξυπνάει ἡ μεταφυσικὴ «ἀνάμνηση» καὶ γεννιέται ὁ «Ἔρως»...

Ὁ Θεὸς

Ὁ Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε λέει:

«Γείτονα Θεέ μου, ἂν μέσ᾽ στὴ νύχτα τὴν ἀτέλειωτη σ᾽ ἐνοχλῶ καμμιὰ φορὰ μὲ τοὺς σκληρούς μου χτύπους, τὸ κάνω γιατὶ σπάνια σὲ ἀκούω ν᾽ ἀνασαίνεις, καὶ ξέρω πὼς εἶσαι μεσ᾽ στὴν αἴθουσα ὁλομόναχος. Κι᾽ ἂν χρειάζεσαι κάτι, δὲν ὑπάρχει κανένας γιὰ νὰ προσφέρει στὰ χέρια σου ἕνα πιοτό. Ἐγὼ ἀφουγκράζομαι ἀδιάκοπα. Δός μου ἕνα μικρὸ σημεῖο. Εἶμαι τόσο κοντά σου... Ἕνας λεπτὸς μονάχα τοῖχος μᾶς χωρίζει, κι᾽ αὐτὸς ἀπό μιὰ σύμπτωση. Και θάφτανε ἕνα κάλεσμα ἀπ᾽ τὸ δικό σου ἢ τὸ δικό μου στόμα, γιὰ νὰ πέσει ὁ τοῖχος δίχως τὸν παραμικρὸ κρότο ἢ ἦχο».

Ναί, ὁ Θεὸς ποὺ ὑπάρχει πέρα κι᾽ ἀπὸ τὸ ἄπειρο ἀκόμα, εἶναι ταυτόχρονα πλάϊ μας, εἶν᾽ ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ καθενός μας, ὅπως λέει ὁ Ἰωάννης, εἶναι ὁ γείτονας τοῦ καθενός μας, ὅπως λέει ὁ Ρίλκε, κατοικεῖ μάλιστα στὸ ἴδιο σπίτι μαζί μας, βρίσκεται στὴν πλαϊνὴ αἴθουσα ὁλομόναχος, καὶ μόνον ἕνας λεπτὸς τοῖχος ποὺ μὲ τὸν ἦχο τῆς φωνῆς μας μπορεῖ νὰ γκρεμιστεῖ τὸν χωρίζει ἀπὸ μᾶς.

. . . .

Ὁ Θεὸς ἔρχεται κοντά σου καὶ φανερώνεται στὰ μάτια τῆς ψυχῆς σου, ὅταν δὲν περιμένεις τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεό.

Ἂν περιμένεις κάτι ἄλλο, κάτι λιγώτερο ἀπὸ τὸν Θεό, τί λόγο ἔχει ὁ Θεὸς νὰ ρθεῖ κοντά σου; Πῶς μπορεῖς ν᾽ ἀκούσεις τὸν Θεὸ νὰ χτυπάει τὴν πόρτα σου,

ὅταν περιμένεις τὸν ἀδελφό σου ἤ ἕναν πιθανὸ ξένο ἤ ἔχεις ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐπιθυμία καὶ προσδοκία; Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ἀπόλυτος Ξένος. Γιὰ νὰ μπεῖ στὸ δωμάτιό σου ὁ ἀπόλυτος Ξένος, πρέπει κάθετί ποὺ γνωρίζεις καὶ ποὺ ἐπιθυμεῖς νὰ τόχεις ξεχάσεις. Πρέπει νἄχεις παραιτηθεῖ ἀπὸ καθετί ἄλλο, ἀκόμα κι' ἀπὸ τὸ τελευταῖο ὑπόλειμμα τῆς ὁποιασδήποτε γνωριμιᾶς ἤ ἐπιθυμίας σου, γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ ἀπόλυτος Ξένος ν' ἀρχίσει νὰ γίνεται ὁρατὸς καὶ ἁπτός. Καὶ τότε, ὅταν ἀρχίσει νὰ γίνεται προσιτὸς στὴν ὅραση, στὴν ἀκοὴ καὶ στὴν ἀφὴ τῆς ψυχῆς σου, τότε ὁ Θεός, ὁ ἀπόλυτος Ξένος, παίρνει ἀπὸ σένα τὴν ἄδεια καὶ τὸ δικαίωμα νὰ μπεῖ στὸν κόσμο ποὺ ἔχει πλάσει. Ἔτσι σημειώνεται τὸ μεγάλο μυστήριο τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν ἀνθρώπινη ψυχή.. «Ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω», λέει ὁ Θεός. Δὲ μπαίνει μέσα, ἄν δὲν τοῦ ἀνοίξεις νὰ μπεῖ. Καὶ δὲ μπορεῖς νὰ τοῦ ἀνοίξεις τὴν πόρτα, ὅσο δική σου κι'ἄν εἶναι ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ σου (τῆς ψυχῆς σου), ἄν δὲ φθάσεις στὸ σημεῖο νὰ μὴν περιμένεις τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεό...

Πρὸς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος εἶναι ἀγαθός, εἶμαι ἀγαθός. Πρὸς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἀγαθός, εἶμαι ἐπίσης ἀγαθός.

ΛΑΟ—ΤΣΕ

Ὅ,τι μᾶς δίνει τὴ μεγαλύτερη ἀταραξία γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τοῦ θανάτου, εἶναι ἡ ἀνάμνησις μιᾶς ὡραίας ζωῆς.

ΚΙΚΕΡΩΝ

Κατὰ τὸν Νόμο τοῦ Θεοῦ, τὸν δοσμένο ἀπὸ Αὐτὸν στὴν ἀνθρωπότητα, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι, εἶναι ἀδελφοί, εἶναι ἴσοι.

ΓΚΙΟΥΖΕΠΕ ΜΑΝΤΣΙΝΙ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΘΕΟ

Ἀπὸ τὸν «Τελευταῖο Πειρασμὸ»
τοῦ Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Η δυαδικὴ ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ στάθηκε γιὰ μένα πάντα βαθὺ ἀνεξερεύνητο μυστήριο· ἡ λαχτάρα, ἡ τόσο ἀνθρώπινη, ἡ τόσο ὑπεράνθρωπη, νὰ φτάσει ὁ ἄνθρωπος ὡς τὸ Θεὸ — ἢ πιὸ σωστά: νὰ ἐπιστρέψει ὁ ἄνθρωπος στὸ Θεὸ καὶ νὰ ταυτιστεῖ μαζί του. Ἡ νοσταλγία αὐτή, ἡ τόσο μυστικὴ καὶ συνάμα τόσο πραγματική, ἄνοιγε μέσα μου πληγὲς καὶ πληγὲς μεγάλες.

Ἀπὸ τὴ νεότητά μου ἡ πρωταρχικὴ ἀγωνία μου, ἀπὸ ὅπου πήγαζαν ὅλες μου οἱ χαρὲς κι ὅλες μου οἱ πίκρες, εἴταν τούτη: ἡ ἀκατάπαυτη, ἀνήλεη πάλη ἀνάμεσα στὸ πνέμα καὶ στὴ σάρκα.

Μέσα μου παμπάλαιες ἀνθρώπινες καὶ προανθρώπινες σκοτεινὲς δυνάμεις τοῦ Πονηροῦ· μέσα μου παμπάλαιες ἀνθρώπινες καὶ προανθρώπινες φωτερὲς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ. κι ἡ ψυχή μου εἴταν παλαίστρα ὅπου οἱ δυὸ τοῦτοι στρατοὶ χτυπιούνταν κι ἔσμιγαν.

Ἀγωνία μεγάλη· ἀγαποῦσα τὸ σῶμα μου, καὶ δὲν ἤθελα νὰ χαθεῖ· ἀγαποῦσα τὴν ψυχή μου, καὶ δὲν ἤθελα νὰ ξεπέσει· μαχόμουν νὰ φιλιώσω τὶς δύο αὐτὲς ἀντίδρομες κοσμογονικὲς δυνάμεις, νὰ νοιώσουν πὼς δὲν εἶναι ὀχτροί, εἶναι συνεργάτες, καὶ νὰ χαροῦν, νὰ χαρῶ κι ἐγὼ μαζί τους, τὴν ἁρμονία.

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι θεάνθρωπος, σάρκα καὶ πνέμα· νὰ γιατὶ τὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι μονάχα μυστήριο μιᾶς ὡρισμένης θρησκείας· εἶναι πανανθρώπινο· σὲ κάθε ἄνθρωπο ξεσπάει ἡ πάλη Θεοῦ κι ἀνθρώπου καὶ συνάμα ἡ λαχτάρα τῆς φιλιωσης. Τὶς περισσότερες φορὲς ἡ πάλη αὐτὴ εἶναι ἀσύνειδη, βαστάει λίγο, δὲν ἀντέχει μιὰ ἀδύνατη ψυχὴ ν' ἀντιστέκεται καιρὸ πολὺ στὴ σάρκα· βαραίνει, γίνεται κι' αὐτὴ σάρκα κι ὁ ἀγώνας παίρνει τέλος. Μὰ στοὺς ὑπεύθυνους ἀνθρώπους, ποὺ ἔχουν μερόνυχτα καρφωμένα τὰ μάτια τους στὸ ἀνώτατο χρέος, ἡ πάλη ἀνάμεσα στὴ σάρκα καὶ στὸ πνέμα ξεσπάει χωρὶς ἔλεος καὶ μπορεῖ νὰ βαστάξει ὡς τὸ θάνατα.

Ὅσο πιὸ δυνατὴ ἡ ψυχὴ κι ἡ σάρκα τόσο κι ἡ πάλη πιὸ γόνιμη κι ἡ τελικὴ ἁρμονία πιὸ πλούσια. Δὲν ἀγαπάει ὁ Θεὸς τὶς ἀδύνατες ψυχὲς καὶ τὶς πλαδαρὲς σάρκες. Τὸ Πνέμα θέλει νά' χει νὰ παλέψει μὲ δυνατή, γεμάτη ἀντίσταση σάρκα· εἶναι πουλὶ σαρκοβόρο, ποὺ ἀκατάπαυτα πεινάει, τρώει σάρκα καὶ τὴν ἐξαφανίζει ἀφομοιώνοντάς τη.

Πάλη ἀνάμεσα στὴ σάρκα καὶ στὸ πνέμα, ἀνταρσία κι ἀντίσταση, φίλιωση κι ὑποταγή, καὶ τέλος, ἀνώτατος σκοπὸς τῆς πάλης, ἡ ἕνωση μὲ τὸ Θεὸ — νὰ ὁ ἀνήφορος ποὺ πῆρε ὁ Χριστὸς καὶ μᾶς καλεῖ νὰ πάρουμε κι ἐμεῖς ἀκολουθῶντας τὰ αἱματωμένα του ἀχνάρια.

Πῶς νὰ κινήσουμε κι' ἐμεῖς γιὰ τὴν ἀνώτατη αὐτὴ κορφή, ὅπου, πρωτότοκος υἱὸς τῆς σωτηρίας, ἔφτασε ὁ Χριστός; — νὰ τὸ ἀνώτατο Χρέος τοῦ ἀγωνιζόμενου ἀνθρώπου.

Ἀνάγκη λοιπόν, γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ τὸν ἀκολουθήσομε, βαθιὰ νὰ ξέρουμε τὸν ἀγώνα του, νὰ ζήσουμε τὴν ἀγωνία του, πῶς

νίκησε τὶς ἀνθισμένες παγίδες τῆς γῆς, πῶς θυσίασε τὶς μεγάλες καὶ τὶς μικρὲς χαρὲς τοῦ ἀνθρώπου κι ἀνέβηκε, ἀπὸ θυσία σὲ θυσία, ἀπὸ ἄθλο, σὲ ἄθλο, στὴν κορφὴ τῆς ἄθλησης, στὸ Σταυρό.

Ὁ Χριστός, γιὰ ν᾽ ἀνέβει στὴ κορυφὴ τῆς Θυσίας, στὸ Σταυρό, στὴν κορυφὴ τῆς ἐξαΰλωσης, στὸ Θεό, πέρασε ὅλα τὰ στάδια τοῦ ἀγωνιζόμενου ἀνθρώπου. Ὅλα, καὶ γι᾽ αὐτὸ κι ὁ πόνος του μᾶς εἶναι τόσο γνώριμος καὶ τὸν πονοῦμε, κι ἡ τελικὴ νίκη του μᾶς φαίνεται τόσο καὶ δικιά μας μελλούμενη νίκη. Ὅ,τι εἶχε βαθιὰ ἀνθρώπινο ὁ Χριστὸς μᾶς βοηθάει νὰ τὸν καταλάβουμε καὶ νὰ τὸν ἀγαπήσουμε καὶ νὰ παρακολουθοῦμε τὰ Πάθη του σὰ νά᾽ ταν δικά μας πάθη. Ἂν δὲν εἶχε μέσα του τὸ ζεστὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ μὲ τόση σιγουράδα καὶ τρυφερότητα νὰ ἀγγίξει τὴν καρδιά μας· καὶ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ γίνει πρότυπο στὴ ζωή μας. Ἀγωνιζόμαστε κι ἐμεῖς, τὸν βλέπουμε κι αὐτὸν νὰ ἀγωνίζεται καὶ παίρνουμε κουράγιο· βλέπουμε, δὲν εἴμαστε ὁλομόναχοι στὸν κόσμο, ἀγωνίζεται κι αὐτὸς μαζί μας.

Ἡ κάθε στιγμὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀγώνας καὶ νίκη. Νίκησε τὴν ἀκαταμάχητη γοητεία τῆς ἁπλῆς ἀνθρώπινης χαρᾶς, νίκησε τοὺς πειρασμούς, μετουσίωνε ὁλοένα τὴ σάρκα σὲ πνέμα κι ἀνηφόριζε· ἔφτασε στὴν κορυφὴ τοῦ Γολγοθᾶ, ἀνέβηκε στὸ Σταυρό.

Μὰ κι ἐκεῖ ὁ ἀγώνας του δὲν τελείωσε· ἀπάνω στὸ Σταυρὸ τὸν περίμενε ὁ Πειρασμός, ὁ Τελευταῖος Πειρασμός· σὲ μιὰ βίαιη ἀστραπὴ ἅπλωσε τὸ πνέμα τοῦ Πονηροῦ μπροστὰ ἀπὸ τὰ λιποθυμισμένα μάτια τοῦ Σταυρωμένου τὸ πλανερὸ ὅραμα μιᾶς γαλήνιας εὐτυχισμένης ζωῆς: εἶχε πάρει, λέει, ἔτσι τοῦ φάνηκε, τὸν εὔκολο στρωτὸ δρόμο τοῦ ἀνθρώπου, εἶχε παντρευτεῖ, εἶχε κάμει παιδιά, τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν τιμοῦσαν οἱ ἄνθρωποι· καὶ τώρα, γέρος πιά, κάθουνταν στο κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ του, θυμόταν τὶς λαχτάρες τῆς νιότης του καὶ χαμογελοῦσε εὐχαριστημένος· τί καλά, τί φρόνιμα ποὺ ἔκαμε καὶ πῆρε τὸ δρόμο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τί παραφροσύνη εἴταν ἐκείνη νὰ θέλει, λέει νὰ σώσει τὸν κόσμο. Τί χαρὰ ποὺ γλύτωσε ἀπὸ τὶς κακουχίες, τὸ μαρτύριο καὶ τὸ Σταυρό!

Νὰ ποιὸς εἴταν ὁ Τελευταῖος Πειρασμὸς ποὺ ἦρθε, σὲ μιὰν ἀστραπή, νὰ ταράξει τὶς στερνὲς στιγμὲς τοῦ Σωτῆρα.

Μὰ ὁλομεμιᾶς τίναξε ὁ Χριστὸς τὸ κεφάλι, ἄνοιξε τὰ μάτια, εἶδε· ὄχι, ὄχι, δὲν πρόδωκε, δόξα σοι ὁ Θεός, δὲ λιποτάχτησε, ἐξετέλεσε τὴν ἀποστολὴ ποὺ τοῦ μπιστεύτηκε ὁ Θεός, δὲν παντρεύτηκε, δὲν ἔζησε εὐτυχισμένος, ἔφτασε στὴν κορυφὴ τῆς θυσίας, βρίσκεται καρφωμένος ἀπάνω στὸ Σταυρό.

Ἔκλεισε τὰ μάτια εὐτυχισμένος· καὶ τότε ἀκούστηκε θριαμβευτικὰ ἡ κραυγὴ Τετέλεσται.

Δηλαδὴ τέλεψα τὸ χρέος μου, σταυρώθηκα, δὲν ἔπεσα στὸν πειρασμό.

Γιὰ νὰ δώσω ἕνα ἀνώτατο πρότυπο στὸν ἀγωνιζόμενον ἄνθρωπο, γιὰ νὰ δείξω πὼς δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται τὸν πόνο, τὸν πειρασμὸ καὶ τὸ θάνατο, γιατὶ ὅλα αὐτὰ μπορεῖ νὰ νικηθοῦν, νικήθηκαν κιόλα, γράφτηκε τὸ βιβλίο ἐτοῦτο. Ὁ Χριστὸς πόνεσε, κι ἀπὸ τότε ὁ πόνος ἅγιασε· πολέμησε, ὣς τὴν τελευταία στιγμή, ὁ Πειρασμὸς νὰ τὸν πλανέψει, κι ὁ Πειρασμὸς νικήθηκε· σταυρώθηκε ὁ Χριστὸς κι ἀπὸ τότε νικήθηκε ὁ θάνατος.

Κάθε ἐμπόδιο στὴν πορεία του γίνουνταν ἀφορμὴ κι ὀρόσημο νίκης· ἔχουμε πιὰ ἕνα πρότυπο μπροστά μας ποὺ μᾶς ἀνοίγει τὸ δρόμο καὶ μᾶς δίνει κουράγιο.

ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΕΣ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ
ΣΤΟΝ
ΖΑΧΑΡΙΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ πιὸ τρανὸς καημός μου...
θὰ εἶναι πὼς δὲ δυνήθηκα μ'
[ἐσὲ νὰ ζήσω, ὦ Πλάση,
πράσινη ἀπάνω στὰ βουνά, στὰ
[πέλαγα, στὰ δάση·
θὰ εἶναι πὼς δὲ σὲ χάρηκα, σκυ-
[φτὸς μέσ' στὰ βιβλία,
ὦ Φύση, ὁλάκαιρη ζωὴ κι ὁλά-
[καιρη σοφία !

Αὐτὸν τὸν τρανὸ καημό, ποὺ προλέγει ὁ Παλαμᾶς γιὰ τὴν ἐπίσημη στερνή του ὥρα, τὸν ἐτραγούδησε καὶ ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου μ' ἐκείνη τὴ χαριτωμένη «Σερενάδα στὸ παράθυρο τοῦ σοφοῦ»:

Σοφέ μου, τὸ τετράσοφο
ποὺ σὲ φωτάει λυχνάρι
νά' τανε, λέει, φεγγάρι
καὶ σὺ εἴκοσι χρονῶ !

Θὰ εἶχες ξεκινήσει ἀλλοιώτικα τὴ ζωή. Φυσιολατρεία: «Γιὰ δασωμένη ράχη ξεκίνημα πρωϊνό». Θηλυκολατρεία : «Συρτοῦ χοροῦ τραγούδια, μιὰν ἀγκαλιὰ λουλούδια, μιὰν ἱστορία τρελλή». Μιὰ ζωὴ διονυσιακή, «μὲ δάσκαλο τὰ πάθη», ἄπληστη κοινωνία τῶν ὑλικῶν χυμῶν. Τὴν καταφρόνεσες, ὅμως, τότε ποὺ μποροῦσες νὰ τὴν κατακτήσῃς τὴ ζωὴ καὶ δὲν ὠφελεῖ πιὰ ἡ μετάνοια μὲ τὴ μορφὴ τῆς νοσταλγίας:

Χειλάκια ἀνθοῦν στὴ γειτονιὰ
γαρούφαλα στὴ γλάστρα
καὶ σὺ διαβάζεις τ' ἄστρα
καὶ τὸν βαθὺ οὐρανό.

Ὅλοι δέχονται πὼς ἔγραψε τὴ «Σερενάδα» γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ Παπαντωνίου, πὼς ἐκφρά-

ζει δική του μετάνοια γιὰ μιὰ ζωὴ χαμένη· Ὡστόσο παραδέχονται ὅλοι πὼς ἦταν καὶ ἀπὸ τὴν ὥριμη του ἡλικὶα σφραγισμένος μὲ τὸν πόνο, τὴν ἀπαισιοδοξία, τὴ φιλερημία. Κατὰ τὸν Νικολούδη, τὸν διέκρινε «κοινωνικὴ δειλία, ἀέρας μᾶλλον ἀσκητικός». Ὁ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος ὀρθώνει μιὰ διαχωριστικὴ γραμμὴ ἀνάμεσα σὲ δύο διαφορετικοὺς ἀνθρώπους: Μιὰ εὐτράπελη παιδικὴ καρδιά, μὲ τὸ δῶρο τοῦ γέλιου, μὲ τὴν ἱκανότητα ν' ἀγαπήση καὶ ν' ἀγαπηθῆ, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος· ἕνας σκυθρωπὸς γέρος, ἀπὸ τὸ ἄλλο, κλεισμένος στὸν ἑαυτό του, μὲ μάτι περίφοβο, μὲ νωθρὸ βῆμα στηριγμένο στὸ λιγνὸ ραβδί του, ἀπομονωμένος ἀπὸ τοὺς παληοὺς φίλους. Μιλοῦν γιὰ ἐπαγγελματικές του ἀτυχίες, γιὰ νεανικὲς ἀπογοητεύσεις, γιὰ χτυπήματα τῆς μοίρας, ἰδιαιτέρως μὲ τὸν θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ του, ποὺ ἔφεραν τὴν ἀλλαγὴ στὴν ψυχοσύνθεσι τοῦ Παπαντωνίου. Ἂν, ὅμως, παρακολουθήσουμε τὸ ἔργο του, βῆμα πρὸς βῆμα, θα δοῦμε πὼς ἔφερνε μαζί του ἀπὸ τὸ Καρπενήσι, ποὺ τὸν εἶχε νανουρίσει, στὴν Ἀθήνα ποὺ τὸν ἀνάστησε, τὴ μυστικοπάθεια. Στὰ σοκάκια τῆς «πλανεύτρας» Ἀθήνας ἐγύριζε ξενύχτης, καθὼς τραγουδάει στὰ «Θεῖα δῶρα», γυρεύοντας «ρίμες, ὀνείρατα κι ἄστρα».

Πῶς ἔγιναν ὅλα δὲν ξέρει κανείς.
Παράξενο ποὖναι ἡ ζωὴ παραμύ-
[θι...

Αὐτὸ τὸ μεγάλο ἐρωτηματικὸ οὔτε σὰν ἄνθρωπο τὸν κυριεύει, οὔτε στὸ ἔργο του δεσπόζει, ἀλλὰ δὲν ἀπουσιάζει. Τὴ ζωή, τὴ βρίσκει ὡραία, δένοντας μὲ μικρὰ ἀσήμαντα πράγματα τὴν ἀνθοδέσμη τῆς εὐτυχίας. Στὰ θαυμάσια χρονογραφήματά του τῆς περιόδου 1911—12 — γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ Σπ. Μελᾶς ἔγραψε πὼς εἶχαν «τὴ γεύση, τὸ σπίθισμα καὶ τὸν ἀφρὸ τῆς σαμπάνιας» — ἐκήρυττε ὅτι εἶναι πλάνη φοβερὴ ν' ἀναζητᾶ κανεὶς τὴν μ ί α εὐτυχία, γιατὶ τέτοια εὐτυχία εἶναι ἀνύπαρκτη. Ὑπάρχει μόνον «ἕνα δ ι σ ε κ α τ ο μ μ ύ ρ ι ο ν καλῶν στιγμῶν» ποὺ θὰ ὤφειλε ὁ ἄνθρωπος νὰ τὸ τοκίζη «ἀντὶ νὰ μασᾶ μίαν παλαιὰν μελαγχολίαν καὶ νὰ ξεδοντιάζεται μὲ αὐτήν». Ἡ ζωή, ἔλεγε, ἔχει ἄπειρες εὐτυχίες, μικρές, διαρκείας ἴσως ἑνὸς δευτερολέπτου, πάντως ἄπειρες. Καὶ εἶναι ἀχάριστος ὁ ἄνθρωπος νὰ τὶς λησμονῆ καὶ νὰ τὶς παραμερίζη. Ἡ ζωὴ εἶναι ὡραία γιὰ τὸ τραγούδι ἑνὸς κοτσυφιοῦ, γιὰ τὸ σφύριγμα ἑνὸς τσοπανόπουλου, γιὰ ἕνα ἐκκλησάκι τοῦ βουνοῦ, γιὰ τὸ πέταγμα ταπεινῶν ἀνώνυμων πουλιῶν, γιὰ μιὰ σύνθεσι συννέφων στὸν οὐρανό, γιὰ τὸν ἴσκιο ἑνὸς πεύκου, γιὰ μιὰ παπαρούνα ὁλομέταξη ποὺ ἀποκοιμήθηκε στὴν καρδιά της μιὰ μέλισσα, γιὰ ἕνα ἡλιοβασίλεμμα, ἀκόμη καὶ γιὰ λίγες μαρίδες τοῦ Φαλήρου! Ὡστόσο, στοὺς δαντελένιους «Πεζοὺς Ρυθμούς», μαζὶ μὲ τὸν ὕμνο τῆς ἁπλῆς ζωῆς ψιθυρίζει καὶ τὸ μεγάλο, τὸ βασανιστικὸ ἐρωτηματικό:

«...Τὴν ὥρα τοῦ δειλινοῦ —

δὲν ξέρω τὶ θέλει τὸ φῶς τοῦ ἄ λ λ ο υ κ ό σ μ ο υ καὶ χύνεται στὰ πεῦκα, τὶ θέλει τὸ φῶς τοῦ ἄλλου κόσμου.

Κι' ὅμως τώρα ποὺ βράδυασε δὲν ξέρω γιατὶ ὅλα στὸν κόσμο συλλογίζονται τὴν αἰτία των — γιατὶ τὸ σκοτάδι ἁπλώνεται σὰν ἕνα μεγάλο νόημα...

Κι' ὅμως τώρα ποὺ σκοτείνιασε, τὰ πλάσματα συλλογίζονται τὸ νόημα τοῦτο, ποὺ τὸ εἴχανε ξεχάσει τὸ πρωὶ σήμερα μὲ τὸν ἥλιο, σήμερα μὲ τὶς χαρὲς καὶ πάλι θὰ τὸ ξεχάσουν αὔριο μὲ τὸν ἥλιο, αὔριο μὲ τίς χαρές...»

Ὅπως περνάει ἀπὸ τὸ λογισμὸ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι περνάει καὶ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Παπαντωνίου ὁ «ἄλλος κόσμος» μὲ τὸ ἐρωτηματικό του. Ὅσο καὶ νὰ ἐπικρατοῦν γιὰ τὸν Παπαντωνίου χαρακτηρισμοὶ ὅπως «δάσκαλος τοῦ ὕφους», «ἀριστοκράτης τῆς τεχνικῆς», «πρῶτος κομψογράφος», ποὺ σταματοῦν στὴ μορφὴ καὶ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἔργου του, ὑπάρχει στόν πυρῆνα του ὁ ἄνθρωπος ποὺ συλλογίζεται τὸ δειλινό, ὑπάρχει ὁ μυστικιστής, ὑπάρχει ἀκόμη ὁ ἐραστὴς τοῦ ἀποκρυφισμοῦ.

Βέβαια, δὲν εἶναι «ἀλαφροΐσκιωτος», ἀλλά, καθὼς λέει καὶ ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Σπῦρος Μελᾶς, δὲν εἶναι ξένος πρὸς τὸ μυστικὸ στοιχεῖο. «Δὲν ἀνεζήτησε τὸ Θεὸ μὲ τὴ θέρμη ἑνὸς ποὺ πάει νὰ ταυτιστεῖ μαζί του. Ἡ μυστικοπάθειά του σὰν νἄρχεται ἀπὸ τὴ νόηση, ποὺ μαντεύει κἄτι πίσω ἀπὸ τὰ φαινόμενα— ἕνα κἄτι ποὺ δὲν ξεσκεπάζεται ποτέ». Πραγματικά, στὸ πεζὸ ποίημά του γιὰ τὴν «Εἱμαρμένη», ὅλα τὰ ἐρωτήματα γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς χειρονομίας της ὅταν ἔθετε «τάξιν εἰς τὸ χάος», ὅταν ἐγκρέμιζε κάποιο ἄστρο στὸ διάστημα καὶ ὅταν ἐρρύθμιζε τὰ πεπρωμένα τῶν ψυχῶν, ὅλα τὰ «Γιατὶ» ἐπιστρέφουν αὐτούσια ἀπὸ τὴν ἠχώ. Καὶ στὴ συλλογὴ «Θεῖα Δῶρα», τὸ ποίημα «Ἡ μεγάλη προσδοκία» πού ἐκφράζει τὴ μεγάλη ἀγάπη γιὰ τὸν ἀδελφό του καὶ τρέφει τὴν ἐλπίδα πὼς ἂν γύριζε πίσω θὰ μάθαινε τὸ νόημα τοῦ κόσμου, δὲν ἀφήνει τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ παράπονο τῶν ἁπλῶν ἀνθρώπων γιὰ τὸ «ταξίδι δίχως ἐπιστροφή».

Ἀφοῦ, ὅμως, δὲν ὑπάρχουν ἀπαντήσεις, τὶ εἶναι ἐκεῖνο πού ὁ ποιητὴς ὑποπτεύεται πίσω ἀπὸ τὰ φαινόμενα; Εἶναι ἐκφραστικὸ καὶ σὰν τίτλος καὶ σὰν περιεχόμενο τὸ ἀκόλουθο ποίημά του:

ΠΑΝΘΕΪΣΤΙΚΟ ΑΝΑΚΡΟΥΣΜΑ

Ὦ πνοὴ σὰν ἤχων ποτάμι στὰ πεῦκα
Σ' ἀκούω καὶ σὲ βλέπω νὰ τρέμης στὴ λεύκα,
Σαλέματα ἀνήσυχα κι ἀνατριχίλα,
Χαιρέτισμα θεῖο ἀπὸ φύλλα σὲ φύλλα,
Ὦ νόημα, σταλμένο ἀπ' τοῦ κόσμου τὰ βάθη !
Ποιὰ σκέψη ποιὰ γνώση ποτὲ θὰ σὲ μάθη ;
Ἐνῶ σὲ θαρροῦσα κριτή μου στὰ οὐράνια
Ἀνάμεσα σὲ ἄστρων καὶ σὲ ἥλιων στεφάνια

Θεῖο πνεῦμα ποὺ χύνεσαι ἀκράτητο ἐμπρός μου,
Σ' ἀκούω ν' ἀνασαίνεις μὲς στὸ εἶναι τοῦ κόσμου!
Τὰ χιόνια ποὺ στρώνεις, οἱ λιόφωτοι κάμποι,
Τὸ κῦμα ποὺ σβύνεις, τό μάτι ποὺ λάμπει,
Ἡ σαΐτα φιδιοῦ σ' ἀνθισμένο λειβάδι.
Στὸν ἄγριο κατήφορο μαῦρο κοπάδι,
Τοῦ ἀλόγου ἡ φυγή, τῆς ἀγάπης τὸ πάθος,
Τοῦ πόντου ἡ λαχτάρα, τῆς σκέψης τὸ βάθος,
Τοῦ ζώου ἡ ματιὰ ποὺ ρωτάει τὴν καρδιά μου
Κι ἡ φλόγα τῶν δένδρων ποὺ ἀνάβεις τὸ δεῖλι
— Ὦ Θεέ! πῶς κατέβηκες τόσο κοντά μου,
Ὦ πνεῦμα! πῶς δέρνεσαι μέσα στὴν ὕλη!
Σ' ἀνθρώπινη μάταια μορφὴ σ' ἔχουν κλείσει.
Στὴν ἀπειροσύνη σου σπάει κάθε φράχτης.
Ἀγάπης καὶ μάνητας χύνεσαι βρύση
Καὶ πόθου κι ἐνέργειας πηδᾶς καταρράχτης.
Στὴν ἄνεργη πέτρα στοχάζεται ὁ νοῦς σου.
Οἱ βάλτοι ἀγκαλιάζουνε τοὺς οὐρανούς σου.
Τὴν ὕλην ὁρίζεις καὶ μέσα της εἶσαι.
Τὸν κόσμο κινεῖς μὰ κι ὁ κόσμος κινεῖ σε.
Ἀσκήμια ὤμμορφιὰ μέρα νύχτα θὰ πλάθης,
Φριχτοὶ χαλασμοὶ θὰ τελειώνουν σὲ τάξη,
Θὰ σβύνης, θὰ φέγγης, ὢ δύναμη! ὢ πράξη!
Καί, Θεός, τὸ σκοπό σου ποτὲ δὲ θὰ μάθης.

Τὸν ἴδιο πανθεϊσμὸ ἐκδηλώνει καὶ στὸ μόνο του θεατρικὸ ἔργο, τὸν «Ὅρκο τοῦ πεθαμένου», ποὺ εἶναι μεταφορὰ στὴ σκηνὴ τοῦ δημοτικοῦ θρύλου γιὰ τὴ μάννα μέ τὰ ἐννιὰ ἀγόρια καὶ μιὰ μοναχοκόρη, τὴν Ἀρετή, ποὺ παντρεύεται στὰ ξένα καὶ ὁ πιὸ ἐπίμονος γι' αὐτὸ τὸ συνοικέσιο ἀδελφός ὁρκίζεται ὅτι ἂν ἔρθη ἀρρώστεια ἢ θάνατος, αὐτὸς θὰ τὴν φέρη ἀπὸ τὰ ξένα κοντὰ στὸ κρεβάτι τῆς μητέρας. Σ' αὐτὸ τὸ δρᾶμα, ὅπου συνταιριάζονται τὸ φυσικὸ μέ τὸ ὑπερφυσικό, οἱ Νεράϊδες οἰκτείρουν τοὺς ἀνθρώπους ἐπειδὴ θρηνοῦν γιὰ τὸν θάνατο τῶν ὑλικῶν μορφῶν καὶ ἀγνοοῦν ὅτι «πεθαίνουν μόνο στὸν κόσμο τῶν στεναγμῶν καί τῆς ἀσκήμιας». Καὶ γιὰ τὴν Ἀρετή, τὴ μοναχοκόρη ποὺ ἄγγιξεν ὁ μαῦρος ἄγγελος μὲ τὰ φτερά του, λένε, μέσα σὲ μιὰ ἐξαιρετική φαντασμαγορία, πὼς «θὰ γίνη πράσινο κλαρὶ κι' ὕστερα ἀγερικὸ κι' ὕστερα θὰ εἶναι παντοῦ καὶ πάντα».

Πιὸ διαυγεῖς ἰδέες γιὰ τὴν ἀλλαγὴ μορφῶν διατυπώνει ὁ Παγανός, αὐτὸς ὁ ἀρχηγός, ἂς ποῦμε, τῶν ἀγερικῶν, καθὼς ἀπευθύνεται στὸ κουφάρι ἑνὸς κομμένου πεύκου:

Γέρο—πεῦκο, ἔ! ξύπνα. Δὲ βλέπεις τὸ φῶς ι
Σοῦ μιλοῦν οἱ ἀγέρηδες, κι εἶσαι κουφός;
Στὸ λαιμό σου σκοινί! Στὰ νεφρά σου τσεκούρι!
Ζωντανὰ σὲ σκοτῶσαν μὲ ἀνθρώπινη μούρη...
Σὰν τὴ θάλασσα ἐφύσαγες, πεῦκο, παπποῦ!
Ἡ φλογέρα σου ποὔειναι; ὁ ἴσκιος σου ποῦ;
Τὸ κουφάρι σου θἄχῃ, θαρρῶ μιὰ ἱστορία...
Λέω πῶς ξέρει γιὰ ζέστες, γιὰ κρύα...

Γιὰ διηγήσου μας λίγο... Σοῦ κόπηκε ἡ γλῶσσα ;
Εἶδες σύννεφα ; Πότε καὶ πόσα ;
Τὰ πουλιὰ ποὺ σ' ἀγγίξανε νἄχουνε φτάσει ;
Τί ζητοῦσες σὲ τούτη τὴν πλάση
Κι' εἶσαι τώρα γιὰ ποῦ ;
Χτὲς τὸ βράδυ πῶς σάλευες γέρο παπποῦ !
Θὰ ξανάρθεις ; Καὶ τί ; Μὴ βροχὴ ; Μὴν ἀγέρας ;
Μὴ λευκὸ συννεφάκι ἀνοιξιάτικης μέρας ;
Γουστερίτσα μὴν τρέξεις ; Μὴν τρυπώσεις σκαθάρι ;
Ποιὸς τὸ ξέρει ! Ὁ τρελλὸς χορὸς σ' ἔχει πάρει !
Δὲν ξανάχεις σταμάτημα, γέρο μου, ἀλήθεια...
Ἄκου ! Ἄκου ! Πῶς βουΐζει ἡ φωτιὰ ποὺ σὲ χάφτει !
Πῶς γελάει ! Πῶς σκαρώνει μακρυὰ παραμύθια
στὶς γρηὲς ποὺ πυρώνονται γύρω ἀπὸ δαύτη !
Τὰ κοπάδια ποὺ κοίμιζες ποῦναι τα ; ποῦ ;
Καλὴ ἀντάμωση γέρο παπποῦ !

Ἡ ἀπάντησι ποὺ παίρνει καὶ ποὺ μεταδίδει ὁ ποιητής, στὰ ἐρωτήματά του γιὰ τὸ μεγάλο μυστικὸ τῆς ζωῆς, δὲν εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν πίστι τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων : Ἓν τὸ πᾶν. Ὑπάρχει ἕνα μεγάλο, πελώριο κῦμα ζωῆς, ποὺ ἁπλώνεται παντοῦ καὶ ἐκδηλώνεται μὲ χίλιες μορφὲς καί ξαναγυρίζει. Ὑπάρχει μία ζωὴ που συγκοινωνεῖ μέσα σὲ ὅλα τὰ βασίλεια τῶν ὀρυκτῶν, τῶν φυτῶν, τῶν ζώων... Μέσα στὴν ὕλη, ὅπου εἶναι φυλακισμένο τοῦ ἀνθρώπου τὸ πνεῦμα, μέσα στὸ φοβερὸ δαρμὸ τῆς ζωῆς, ὑπάρχει κάποιο σχέδιο μυστικό, γιὰ τὴν «τελείωσι» σὲ κάποια τάξι...

Πάνω σ' αὐτὴ τὴ βιοθεωρία ὁ ποιητὴς θεμελιώνει τὴ φιλοσοφία του, ποὺ εἶναι : Ὁ δρόμος πρὸς τὸ θεῖον διὰ τῆς Καλωσύνης.

«Λοιπὸν — ρωτάει ὁ Κωνσταντὴς στὸν «Ὅρκο τοῦ πεθαμένου» — τὶ ἀξίζει ἡ ζωή, ἂν δέν κοιτάξουμε τὸν πιὸ ἀδύνατο ; Γιὰ τὸν ἀδύνατο ζοῦμε σ' αὐτὸ τὸν κόσμο !» Στὸ ἴδιο ἔργο, ὁ Δημήτρης λέει : «Μιὰ καλὴ καρδιά, ὅταν ἔχει κανείς, βλέπει κι' ἀκούει τὸ Θεό, ὅπου κι ἂν εἶναι».

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ σκορπάει τὴν καλωσύνη καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμος νὰ δρέψῃ τὴ σκληρότητα καὶ τὴν ἀχαριστία. Σὲ κάθε ὀμορφιὰ τῆς φύσεως—δυὸ κατσίκια πηδοῦν στὴ χλόη, ἕνα γαλάζιο πουλὶ σεῖ τὴν οὐρά του, ἕνα νεογέννητο ἀρνάκι, ἕνα χαριτωμένο δέντρο, ἕνα κόκκινο βραδυνὸ σύννεφο — πρέπει νὰ εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀναπέμψη εὐχαριστίες στὸν Δημιουργό. Καὶ ὅταν πλακώνουν μαῦρες μπόρες — γιὰ χαμόγελα ποὺ ἔχει σκορπίσει, γιὰ τὴ συνδρομὴ σὲ κατατρεγμένους, βοήθεια σὲ πεσμένες ψυχὲς καὶ γιὰ κάθε ὀμορφιά ποὺ κοινώνησε — νὰ εἶναι ἕτοιμος νὰ κατανοήση τὴν ἐκπαιδευτικὴ ἀξία τοῦ πόνου.

Ἡ ψυχὴ προχωρεῖ ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς Καλωσύνης καὶ μαθαίνει ἀπὸ τὴν ἀτραπὸ τοῦ Πόνου.

Ὑπάρχουν στοὺς «Πεζοὺς Ρυθμοὺς» ὑπέροχες μουσικὲς συγχορδίες γιὰ τὸν Πόνο.

Στοὺς «Ψαλμούς», δοξάζει

τὸν Κύριο, γιατὶ εὐδόκησε νὰ τοῦ ρίξη τὸν κεραυνό Του καὶ νὰ τοῦ χαρίση τὴ μυστικὴ λάμψι:

«Στὸν πόνο ποῦ μὲ βύθισες εἶναι ἀδύνατο πλέον ν' ἀκούσω τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὴς ἅρπες τῶν λογισμῶν ποὺ σὲ δοξάζουν κι' ἀπ' τὸ ποτάμι τῆς αἰωνιότητας ποῦ τρέχει στὰ πόδια σου . . .»

Στὴν «Προσευχή» του ἐπικαλεῖται τὴ λήθη γιὰ τὸν πεθαμένο του ἀδελφό:

«Ἄστραψε, Κύριε, μὲ φοβέρα στὴν ἀδυναμία μου ποῦ κυττάζει τοὺς βραδυνοὺς ὁρίζοντες μήπως τὸν ἰδῆ. Μὴν ἀφήσης τοὺς στεναγμούς μου νὰ κινοῦν τὰ φυλλώματα τοῦ Παραδείσου. Μὴν ἀφήνεις τὴν ἀμφιβολία μου νὰ σβύνη τὴ φλόγα τῶν ἄστρων σου. Κεραύνωσε τὸν πόνο μου ποῦ ρωτᾶ τὸν οὐρανὸ κι' ἀσχημίζει τὴν αἰωνιότητα . . .»

Τέτοια κατανυκτικὴ λειτουργικὴ πνοὴ φυσάει σ' ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου. Ἂν ἦταν συνθέτης — ἔγραψε κάποτε — τὰ 9)10 τῶν ἔργων του, ἂν ὄχι ὅλα, θὰ ἦσαν ὁρατόρια καὶ λειτουργίες . . . Ὄχι, βέβαια,ἀπὸ θρησκοπάθεια, μὰ ἀπὸ διάθεσι αἰσθητικὴ νὰ προσευχηθῆ πρὸς τὸν Θεό. Καὶ πρὸς ποιὸν Θεό ; «Πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ὑπάρχει ἐντός μας».

Θρησκοπαθὴς δὲν ἦταν· καὶ πολὺ λιγώτερο μισσαλόδοξος. Παρ' ὅλη τὴν εὐλάβειά του, χτύπησε πάντοτε τὶς ὑπερβολὲς σὲ κάθε τομέα. Στὸ διήγημα «Ὁ μετανάστης», ποὺ εἶναι φιλολογικὴ διατύπωσις ἑνὸς χρονογραφήματος τοῦ 1911, δίνει μιὰ φευγαλέα ἐντύπωσι γιὰ τὴν λαϊκὴ ψυχολογία τῆς ἐποχῆς, ὅταν μιὰ γρηὰ ἱκέτευε τοὺς χωροφύλακες νὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὸ ἐγγονάκι της ποὺ τὸ «ἅρπαξαν οἱ Μασόνοι». Στὸ διήγημα «Πέτρα σὲ λίμνη», ὁ ἥρωας μιλάει γιὰ τὸν φίλο του τὸν ἀρχιμανδρίτη, τὸ μόνο ἄνθρωπο «μὲ τὸν ὁποῖον κρυφόλεγαν τὶς πλέον σκανταλιάρικες ἱστορίες». Σ' ἕνα χρονογράφημα τοῦ 1912, τονίζει ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ γίνωνται ἔρανοι «γιὰ νὰ τρώγουν οἱ νηστικοὶ τῶν συνοικιῶν ὀλίγην σοῦπαν», ἀντὶ νὰ διατίθενται στὸν συναγωνισμὸ τῆς ἀνεγέρσεως καὶ διακοσμήσεως ἐκκλησιῶν μὲ τὸ σύνθημα «Νενίκηκά σε, γειτονικὴ ἐνορία!» Ὅταν ἔγιναν γιὰ πρώτη φορὰ γυμναστικὲς ἐπιδείξεις τῶν Ἀρσακειάδων στὸ Στάδιο τῶν Ἀθηνῶν καὶ προσπάθησε νὰ ξεσηκώση τὸν κόσμο ἕνας καλόγηρος, ὁ Παπαντωνίου τὸν ἐμαστίγωσε σὰν «καρδινάλιο τῆς ἀκαθαρσίας καὶ τῆς φυματιώσεως» καὶ ζήτησε τὴν ἐπέμβασι τοῦ Μητροπολίτου.

Ὅταν ξέσπασαν τὰ γνωστὰ «Ἀθεϊκὰ» τοῦ Βόλου, ὁ Παπαντωνίου ἐπενέβη μὲ τὸν σαρκασμό του—«οἱ δικασταὶ ἀνέλαβον νὰ στερεώσουν τὸν οὐρανὸν»—καὶ μὲ τὴ φρόνησί του, τονίζοντας ὅτι «ὁσάκις διάφορα κράτη ἀνέλαβον διὰ τῆς δικαιοσύνης των ἢ τῆς ἀστυνομίας των νὰ τὸν στερεώσουν, τότε ἐπῆλθον τὰ ρήγματα».

Λίγο ἀργότερα, ὅταν στὴν Ἄνδρο ἔγινε τὸ ἐπεισόδιο τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Καΐρη, ἔδειξε πάλι τὸ ἐλεύθερο πνεῦμα του καὶ τὴν καταδίκη τῆς μισαλλοδοξίας: «Οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι

εἶναι ἐχθρὸς τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τὴν στιγμὴν ὅπου ἡ Ἐκκλησία θὰ τὸν φαντασθῆ. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον δὲν πρέπει νὰ βλέπωμεν φαντάσματα... Ἐὰν ὁ Καΐρης εἶχε μίαν αἵρεσιν—λίαν χλιαράν, ἄλλως τε— τοῦτο ἦτο δικαίωμά του. Δι' αὐτὸ ἐσπούδασε, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην του. Καὶ δι' αὐτὸ ὑπῆρχε, διὰ νὰ τὴν διαδώσῃ, ἄλλως θὰ ἦτο νεκρός. Δὲν εἶναι κανεὶς εἰς τὸν κόσμον ὑποχρεωμένος νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην τῶν κοινωνιῶν ἢ τῶν ἐξουσιῶν, ὅταν λέγεται ἐπιστήμων καὶ φιλόσοφος».

Γιὰ μιὰ ἀκόμη φρά, ὁ Παπαντωνίου ὑπογράμμισε πὼς ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία εἶναι ἡ συμπεριφορὰ ἀπέναντι στοὺς συνανθρώπους καὶ ὄχι τὸ ὁποιοδήποτε φρόνημα, ὅταν, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1912, ἡ Τεκτονικὴ Στοὰ Ἀθηνῶν ἀνήγγειλε ὅτι θ' ἀπένεμε βραβεῖα γιὰ πράξεις ἀρετῆς. Τότε, ὁ Παπαντωνίου βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ σατυρίσῃ τὶς ἐπικρατοῦσες ἀντιλήψεις περὶ ἀρετῆς, δημοσιεύοντας ἕνα χρονογράφημα μὲ φανταστικὲς αἰτήσεις πρὸς ἀπονομὴν βραβείου. Ἀνάμεσα στὶς «αἰτήσεις» ὑπῆρχαν ἑνὸς ἑκατομμυριούχου ἐργοστασιάρχου, ὁ ὁποῖος προσέφερε στοὺς ἐργάτες του, ἐπὶ πλέον τοῦ μισθοῦ, ζαχαρωτά, φάρμακα καὶ μειδιάματα (ἀλλὰ ἐκαρποῦτο τὰ 2)3 τῆς ἐργασίας των), τῆς χωροφυλακῆς γιὰ τὴν σύλληψι τοῦ ληστοῦ Λαφαζάνη, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἰδίου Λαφαζάνη γιὰ τὴν αἰχμαλωσία τοῦ ἑκατομμυριούχου Χρυσοπούλου, ἑνὸς συζύγου ποὺ διατηροῦσε τὶς συνήθειες τῶν Σταυροφόρων γιὰ τὴν περιφρούρησι τῆς ἁγνότητος...

Παρόμοια σαρκαστικὴ διάθεσι βρίσκεται καὶ σὲ διηγήματα τοῦ Παπαντωνίου, ὅπως στὸ «Ἀνακάλυψε τὴν ψυχή του», ὅπου περιγράφονται ὅσοι δὲν δίνουν στὸν ἄλλον οὔτε μιὰ λέξι συμπόνοιας, οὔτε ἕνα χαμόγελο, γιατὶ τὸ θεωροῦν «φθορὰ τῆς ἀτομικῆς των περιουσίας», ἐπίσης στὸ «Χτυπημένο γεράκι», ὅπου σατυρίζονται οἱ φιλάνθρωπες κυρίες, οἱ ὁποῖες ξοδεύουν (ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ ἀνδρός των) μεγάλα ποσά, μὲ τὴν προσδοκία ἐπιστροφῆς ἐντόκως σὲ κάποιο μεταθανάτιο ἄστρον...

Ὁ ἰδεώδης ἄνθρωπος γιὰ τὸν Παπαντωνίου περιγράφεται στὴν «Προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ» καὶ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἔχει βλάψει ἄλλον ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ποὺ συγκρατεῖ τὴν πίκρα του γιὰ τὶς πληγὲς ποὺ δέχθηκε ἀπὸ πρόσωπα ἀγαπημένα, ποὺ ἔχει νοιώσει τὴν εὐτυχία στὴν γαλήνια θεώρησι τῆς φύσεως, ποὺ ἔζησε ἁπλᾶ καὶ ταπεινά, χαρίζοντας στοργὴ καὶ συμπάθεια σὲ ἀνθρώπους καὶ ζῶα. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι, κατὰ τὸν Παπαντωνίου, ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ἐκεῖνος ποὺ ἐπετέλεσε τὸν ἐκπαιδευτικὸ προορισμὸ τῆς ψυχῆς καὶ δικαιοῦται νὰ παρακαλέσῃ τὸν Κύριο νὰ ἑνωθῇ μὲ τὴ θεία οὐσία, χωρὶς ἀνάγκη ἄλλης ἐνσαρκώσεως. Αὐτὸ τὸ ποίημα, μὲ τὸ κρυφὸ μυστικὸ νόημα, σὰ νὰ στεφανώνει ὅλη τὴ φιλοσοφία τοῦ Παπαντωνίου. Ἄς προσέξουμε κάθε λέξι καὶ μέσα σὲ κάθε λέξι:

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σὰν ἦρθεν ἡ βραδιὰ σοῦ λέω τὴν προσευχή μου.
Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμο ἀπ' τὴ δική μου
Ἐκεῖνοι ποὺ μὲ πλήγωσαν ἦταν ἀγαπημένοι
Τὴν πίκρα μου τὴ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Μ' ἀπαρνηθῆκαν οἱ χαρές. Δὲν τὶς γυρεύω πίσω.
Προσμένω τὰ χειρότερα. Εἶν' ἁμαρτία νὰ ἐλπίσω.
Σὰν εὐτυχία τὴν ἀγαπῶ τῆς νύχτας τὴ φοβέρα.
Στὴν πόρτα μου ἄλλος δὲ χτυπᾶ κανεὶς ἀπ' τὸν ἀγέρα.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἥσυχα τὰ ἔργα ποὺ ἔχω πράξει.
Ἄκουσα τὴ γλυκειὰ βροχή. Τὴ δύση ἔχω κυττάξει.
Ἔδωκα στὰ παιδιὰ χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρισα ποὺ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολὺ 'ναι τέτοια ἐλπίδα.
Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω...
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποὺ εἶδα.

Θυμᾶται κανεὶς τὸν «Τίμαιο» τοῦ Πλάτωνος, ὅπου περιγράφεται ἡ γήϊνη περιπέτεια τῆς ψυχῆς, ποὺ ἔχει προηγηθεῖ στὴ δημιουργία — «προτέραν καὶ πρεσβυτέραν ψυχὴν σώματος ὡς δεσπότιν καὶ ἄρξουσαν ἀρξομένου ξυνεστήσατο» — γιὰ νὰ ζῆ μέσα στὸ σῶμα «τὸν προσήκοντα χρόνον» καὶ πάλι νὰ ξαναγυρίζῃ, ἕως ὅτου ἐξαγνισθῆ καὶ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν ἁλυσίδα τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων. «Οὐ πρότερον πόνον λήξοι»...

ΧΡ. Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

N. SRI RAM

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΚΑΤΑΓΩΓΗ - ΦΥΣΗ - ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ

Ὁλόκληρο τὸ κείμενο τῆς διαλέξεως στὸν «Παρνασσὸ»

Εἶμαι ἐνθουσιασμένος πού ἐπικοινωνῶ μὲ τὸ κοινὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ σᾶς μιλῶ αὐτὸ τὸ ἀπόγευμα.

Σκοπεύω νὰ μιλήσω γιὰ τὸν ἄνθρωπο, γιὰ τὸ πεπρωμένο του, γιὰ τὴ φύση του.

Ἐλέχθη ὅτι διατρέχομε τὸν αἰῶνα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος παίζει τόσο σημαντικὸ ρόλο στὴ ζωὴ τοῦ κόσμου. Τὰ παλαιότερα χρόνια ὁ κόσμος ἐνδιαφερόταν περισσότερο γιὰ τὴ φύση, τὴν τέχνη καὶ τὸ Θεό. Ἀλλὰ σήμερα ὁ ἄνθρωπος ἐνδιαφέρεται πάνω ἀπ' ὅλα γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὸ τί μπορεῖ νὰ κάνει.

Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ δικό του τὸ μέλλον. Ἐνδιαφερόμαστε βέβαια, ἐλπίζω, καὶ γιὰ τὸ παρόν. Τὸ πεπρωμένο τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ τί πραγματικὰ αὐτός εἶναι.

Ἄς σκεφθοῦμε, μὲ τρόπο λογικό, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Πῶς ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ ἄλλα ζωντανὰ ὄντα. Ποιά εἶναι ἡ κατεύθυνση τῆς προόδου του, σὰν ἄτομο καὶ σὰν σύνολο.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιὰ μονάδα ζωῆς. Ἔχει ὅμως λογικό, πού δὲν ὑπάρχει στὸν ἴδιο βαθμὸ στὰ φυτὰ καὶ στὰ ζῶα. Καὶ αὐτὰ ἐπίσης εἶναι συνειδητὰ ὄντα. Ἀκόμη καὶ στὰ φυτὰ ὑπάρχει μιὰ κάποια συνειδητότης. Κάτι πού μοιάζει μὲ χαρὰ καὶ μὲ πόνο. Χωρὶς αὐτὴ τὴ συνειδητότητα καὶ τὴν ἀνταπόκριση στὰ ἐρεθίσματα τοῦ περιβάλλοντος δὲν ὑπάρχει ζωή. Ἀκόμη καὶ τὰ μέταλλα δείχνουν κάποια εὐαισθησία.

Εἶναι, λοιπόν, ἀπόλυτα δικαιολογημένη ἡ ἄποψη ὅτι ἡ ζωὴ ὑπάρχει παντοῦ, ἀλλὰ σὲ διαφορετικοὺς βαθμούς, σὲ διαφορετικὴ ποσότητα καὶ ἔνταση.

Προβάλλει τὸ ἐρώτημα τί εἶναι ἡ ζωὴ καὶ πῶς ἀνέκυψε. Κανένας ἐπιστήμονας δὲν μπόρεσε μέχρι τώρα ν' ἀπαντήση ἀναντίρρητα σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Παρατηρεῖ μόνον τὶς δυνάμεις που ἡ ζωὴ θέτει σὲ κίνηση. Μπορεῖ ν' ἀναλύσει

τή μορφή, νά μελετήσει τή συμπεριφορά τῶν ζωντανῶν μορφῶν.

Ἡ ζωή εἶναι μιά ἐνέργεια πού θέτει σέ κίνηση ὁρισμένες δυνάμεις. Ἀλλά εἶναι ἐντελῶς διαφορετική ἀπό ὅλες τίς μηχανικές δυνάμεις. Μιλάω ἀπό τήν ἄποψη τῆς Θεοσοφίας.

Θεοσοφία εἶναι ἕνα ἄλλο ὄνομα γιά τή Σοφία. Δέν εἶναι ἡ πίστη μιᾶς ὁρισμένης ὁμάδας ἤ τμήματος. Ἀπό αὐτή τήν ἄποψη ἡ ζωή δέν εἶναι προϊόν ὑλικῶν συνθηκῶν, ἀλλά μία ἐνέργεια, μία κίνηση πού χρησιμοποιεῖ ὑλικά στοιχεῖα.

Μποροῦμε πολύ καλά νά ἐννοήσουμε αὐτή τήν ἄποψη ἀπό τίς γνώσεις πού μᾶς ἔχει δώσει ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη. Γιατί, ὅταν μελετᾶμε ἕνα ἄτομο, τί ἄλλο βρίσκουμε, ἐκτός ἀπό δυνάμεις;

Ἄν, λοιπόν, ἡ ζωή εἶναι μία ἐνέργεια, θά πρέπει νά ἔχει μιά πηγή, μιά κάποια ἀρχή. Σᾶς ὑποβάλλω τήν ἄποψη ὅτι τό κέντρο τῆς ζωῆς δέν ἐντοπίζεται σ' ἕνα σημεῖο τοῦ διαστήματος, ἀλλά ὑπάρχει παντοῦ. Μέ ἄλλα λόγια, εἶναι πέρα ἀπό τίς τρεῖς διαστάσεις τοῦ χώρου.

Θά μπορούσαμε νά ὀνομάσουμε αὐτή την πηγή, αὐτή τήν ἀρχή, μέ τή λέξη «πνευματική». Ἀλλά τί ἐννοοῦμε ὅταν λέμε «πνευματική»;

Συνήθως χρησιμοποιοῦμε αὐτή τή λέξη μέ πολλές διαφορετικές ἔννοιες. Τό πνεῦμα, αὐτό καθ' ἑαυτό, εἶναι ἀόρατο. Ἀλλά μποροῦμε νά κατανοήσουμε τή φύση του ἀπό τά ἀποτελέσματά του. Ἐκδηλώνεται μέ διάφορους τρόπους. Μποροῦμε νά μελετήσουμε αὐτές τίς ἐκδηλώσεις.

Ἄν ὑπάρχει πραγματικά μιά τέτοια ἀρχή, ἡ ὕπαρξη της δεν μπορεῖ νά εἶναι, παρά μονάχα μιά ὑπόθεση. Ὅταν λέμε «ὑπόθεση», δέν σημαίνει ὅτι δέν εἶναι πραγματικότης. Ὑπάρχουν πολλές ὑποθέσεις στη σύγχρονη ἐπιστήμη. Ἡ ὑπόθεση τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου στη σύγχρονη ἐπιστήμη εἶναι καθαρά ἀφηρημένη. Ἀλλά παρ' ὅλο πού εἶναι ἀφηρημένη, ἔχει χρησιμοποιηθῆ γιά φυσικά δεδομένα. Ἡ ἐπιστημονική ὑπόθεση ἀπορρέει ἀπό τήν πεῖρα. Ἀλλά καί ἡ θεοσοφική ὑπόθεση εἶναι συνδεδεμένη μέ τήν πεῖρα ἀπό τή ζωή.

Ἀπό τή θέση τῆς Θεοσοφίας, ἡ ζωή ἔχει τήν ἀρχή της σ' ἕνα καθαρά πνευματικό κέντρον. Ἀλλά τά ἀποτελέσματά της ἐμφανίζονται στό δάπεδο τῆς ὕλης. Ἡ ἐνέργεια πού ὀνομάζουμε «ζωή» συνδέει τό πνεῦμα μέ τήν ὕλη. Εἶναι μιά κίνηση ἀνάμεσα στά δύο. Ὅπου ὑπάρχει ζωή, ὑπάρχει συνείδηση σέ κάποια μορφή.

Γεννᾶται τό ἐρώτημα ἄν ἡ ζωή εἶναι ξεχωριστή ἀπό τή συνείδηση. Στήν πραγματικότητα ἡ ζωή φαίνεται νά εἶναι μιά ροή συνειδήσης. Λοιπόν, καί ἡ συνείδηση ἐπίσης συνδέει τό πνεῦμα μέ τήν ὕλη.

Δέν μποροῦμε νά ξέρουμε τίποτα γιά τό πνεῦμα, παρά μονάχα μέσα στήν ἴδια μας τή συνείδηση. Ἡ συνείδησή μας μπορεῖ νά κατανοήσει τή φύση καί τοῦ πνεύματος καί τῆς ὕλης. Ἀλλά ἡ συνείδηση πρέπει ν' ἀναπτυχθῆ ἀρκετά, καί πρίν ἀναπτυχθῆ δέν μπορεῖ νά κατανοήσει τή φύση τοῦ πνεύματας.

Ἡ ζωή βλέπουμε ὅτι ἐξελίσσεται. Ἡ σύγχρονη βιολογία εἶναι μιά ἐπιστήμη ἐξελίξεως. Καί ὅταν λέμε ὅτι ἡ ζωή ἐξελίσσεται, δέν ἐννοοῦμε μονάχα ὅτι οἱ μορφές ἐξελίσσονται. Ἡ συνείδηση ἐξελίσσεται μαζί μέ τή ζωή. Καί μονάχα στόν ἄνθρωπο ἔχει ἀρκετά ἀναπτυχθῆ, ὥστε νά μπορεῖ νά καταλαβαίνει αὐτά τά πράγματα. Μονάχα στόν ἄνθρωπο ἡ συνείδηση εἶναι ἐλεύθερη καί μπορεῖ νά μελετήσει τίς συνθῆκες τῆς ὕλης, ἐνῶ τό λογικό ἑνός ζώου δέν μπορεῖ νά τίς μελετήσει. Ὑπάρχει λογικό ἀκόμη καί στό ζῶο, ἀλλά εἶναι ταυτοποιημένο μέ τό σῶμα. Δέν μπορεῖ ν' ἀποχωρισθῆ ἀπό τό σῶμα, νά μελετήσει τίς ἴδιες του κινήσεις. Ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, μπορεῖ νά μελετήσει καί τόν ἐξωτερικό κόσμο, ἀλλά καί τό τί συμβαίνει μέσα στόν ἴδιο τόν ἑαυτό του. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς μπορεῖ νά ξεχωρίσει τόν

ἑαυτό του ἀπό τό σῶμα του καί νά μελετήσει τό σῶμα του σάν νά βρίσκεται ἔξω ἀπ' αὐτό.

Ὅταν λέω «τό σῶμα μου», ἐννοῶ ὅτι εἶμαι διαφορετικός ἀπό τό σῶμα. Ὅλοι μποροῦμε νά κάμουμε αὐτό τό διαχωρισμό ἀνάμεσα στόν ἑαυτό μας —ὅτι δήποτε καί ἄν ἐννοοῦμε λέγοντας «ἑαυτό μας»— καί στό σῶμα μας. Ἀλλά ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀναπτυχθῆ περισσότερο, θά μπορεῖ νά κάνει τό ἴδιο καί σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τά αἰσθήματά του. Μπορεῖ νά μελετήσει τά αἰσθήματά του καί τίς συγκινήσεις του, νά πεῖ αὐτό εἶναι σωστό κι' αὐτό λάθος, αὐτό εἶναι καλό κι' ἐκεῖνο κακό. Μπορεῖ νά μελετήσει τά συναισθήματά του καί τίς αἰτίες τῶν συναισθημάτων. Καί κατανοώντάς τα, μπορεῖ νά τά ἀλλάξει. Τό ἴδιο θά μποροῦσε καθένας ἀπό μᾶς νά κάνει σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τό νοῦ.

Πολλοί θά ποῦν: Πῶς μπορῶ νά τό κάμω αὐτό, ἀφοῦ ἐγώ εἶμαι ὁ νοῦς μου; Ἀλλά, ἐσύ εἶσαι ὁ νοῦς σου; Ἤ μπορεῖς νά παρατηρήσεις καί νά μελετήσεις τό νοῦ σου; Ἄν τό δοκιμάσετε, θά ἀνακαλύψετε ὅτι μπορεῖτε νά διαχωρίσετε τόν ἑαυτό σας ἀπό τό νοῦ σας. Δέν χρειάζεται νά πᾶτε σ' ἕναν ψυχαναλυτή γιά νά σᾶς πεῖ τό τί κάνει ὁ νοῦς σας. Μπορεῖτε νά γνωρίσετε τον ἴδιο σας τό νοῦ καλύτερα, σωστότερα, βαθύτερα.

Συνήθως ὅταν λέμε «νοῦς» περιλαμβάνουμε καί τά συναισθήματα καί τίς συγκινήσεις.

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά γνωρίσει πραγματικά τή φύση τοῦ πνεύματος. Μπορεῖ νά τή γνωρίσει μονάχα ὅταν ξεχωρίσει τόν ἑαυτό του ἀπό τό σῶμα του, ἀπό τό νοῦ του, ἀπό τά συναισθήματά του. Ὑπῆρξαν πολλοί πού τό ἔκαμαν αὐτό. Μπόρεσαν νά μιλήσουν μέ γνώση γι' αὐτό πού μποροῦμε νά ὀνομάσουμε «πνευματική φύση». Ὅταν ὁρισμένες ἰδιότητες ἐκδηλώνονται στή συνείδησή μας καί στή συμπεριφορά μας εἶναι πνευματικές. Ἀλλά μπορεῖ ἄλλες ἰδιότητες νά μήν εἶναι πνευματικές, νά βασίζονται στήν ὕλη. Χρησιμοποιοῦμε τίς λέξεις «πνεῦμα» καί «ὕλη» μονάχα γιά νά συνεννοηθοῦμε καλύτερα. Ἀλλά στήν πραγματικότητα αὐτά τά δύο συνυπάρχουν πάντοτε. Φθάνουμε, λοιπόν, στό συμπέρασμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπό πνεῦμα, νοῦ καί σῶμα. Ἤ μποροῦμε νά ποῦμε: πνεῦμα, ψυχή καί σῶμα.

Ὅταν λέμε νοῦ ἤ διανόηση εἶναι κάτι θετικό. Ἀλλά ἡ ψυχή εἶναι τό ὑπόβαθρο, ἡ ἀρχή τοῦ νοῦ. Αὐτή εἶναι μιά λογική ἄποψη, πού βγαίνει ἀπ' ὅ,τι μποροῦμε νά καταλάβουμε γιά τόν ἑαυτό μας.

Ἀκόμη εἶναι καί μιά ἄποψη πού βρίσκεται σχεδόν σέ κάθε θρησκεία. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μιλάει στίς ἐπιστολές του γιά πνεῦμα, ψυχή καί σῶμα. Ἄν αὐτή ἡ ἄποψη εἶναι σωστή, τότε ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἕνα πλάσμα πρόσκαιρο, ὅπως φαίνεται νά εἶναι. Τό σῶμα του βέβαια φθείρεται, ἀλλά ἡ ζωντανή ὀντότης μέσα σ' αὐτό τό σῶμα ἐπιζεῖ μετά τό θάνατο.

Ἀπό τήν ἄποψη τῆς Θεοσοφίας ἡ ζωή δέν εἶναι ὑλική. Ἀλλά ἐκδηλώνεται πάντοτε διά μέσου τῆς ὕλης. Γι' αὐτό εἶναι δύσκολο νά διαχωρίσουμε τή ζωή ἀπό τήν ὕλη. Κάθε φορά πού βρίσκουμε μιά μορφή φθαρτή, ἡ ζωή ἐπιζεῖ μετά τό θάνατο τῆς μορφῆς.

Αὐτό δέν συμβαίνει μονάχα μέ τή ζωή πού ἐκδηλώνεται στήν ἀνθρώπινη μορφή, ἀλλά γενικά στή ζωή πού βρίσκεται στο κάθε τί, πού ἐπιζεῖ μετά τό θάνατο τῆς μορφῆς. Τώρα προσέξετε πόσο μακριά φτάνει αὐτή ἡ ἄποψη. Μᾶς δίνει μιά διαφορετική ἀντίληψη τῶν πραγμάτων. Ὁ θάνατος δεν εἶναι τό φαινόμενο πού νομίζαμε. Εἶναι μονάχα τό σήκωμα μιᾶς κουρτίνας.

Ἀλλά γιά τόν ἄνθρωπο δέν εἶναι μονάχα ἡ ζωή πού ἐπιζεῖ. Εἶναι καί ἡ συνείδηση. Καί εἶναι μιά ἀνεπτυγμένη συνείδηση. Λοιπόν, ἡ ζωή ἐπιζεῖ ἀπό τή μορφή καί ἡ συνείδηση ἐπιζεῖ ἀπό τή μορφή καί ἡ συνείδηση εἶναι συνδεδεμένη μέ τό πνεῦμα. Μπορεῖ νά μή βρίσκεται σέ μιά δρῶσα

σχέση μέ τό πνεῦμα, μπορεῖ νά μήν ἔχει ἀναπτυχθῆ ἀρκετά ὥστε νά εἶναι ἕνα διάμεσο γιά τήν ἐνέργεια τοῦ πνεύματος, ἀλλά παρ' ὅλα αὐτά εἶναι συνδεδεμένη μέ τό πνεῦμα, γιατί πνεῦμα—ζωή—ὕλη εἶναι ὅλα συνδεδεμένα. Μονάχα γιά νά τά καταλαβαίνουμε καλύτερα ἐμεῖς τά διαχωρίζουμε.

Ἡ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυναμικά πνευματική. Λοιπόν, ὅταν πεθάνει τό σῶμα, τί ποσοστό ἀνθρώπου πεθαίνει; Μπορεῖ νά συμβεῖ καί ὁ θάνατος τοῦ ἰδιαίτερου νοῦ πού ἀνεπτύχθη στή ζωή του. Ὅλοι μας ἔχουμε νοῦ. Ἀλλά ὁ νοῦς τοῦ καθενός εἶναι διαφορετικός ἀπό τό νοῦ τοῦ ἄλλου. Ὁ νοῦς διαμορφώνεται ἀπό τήν πεῖρα. Τοῦ καθενός ἡ πεῖρα εἶναι διαφορετική ἀπό τήν πεῖρα ἑνός ἄλλου. Ὁ καθένας ἀπό μᾶς ἔχει διαμορφωθῆ κατά διαφορετικό τρόπο. Λοιπόν, αὐτός ὁ νοῦς πού ἔχουμε ἔχει ἀναπτυχθῆ κατά τή διάρκεια τῆς ζωῆς του. Ὅταν τό σῶμα πεθαίνει, αὐτός ὁ ἰδιαίτερος νοῦς πού βασίζεται στήν πεῖρα τοῦ σώματος ἀποσυντίθεται. Αὐτός ὁ νοῦς εἶναι ἕνας νοῦς φτιαγμένος, ἕνα σύνθετο εἶδος. Κάποτε πρέπει νά διαλυθῆ. Καί μονάχα αὐτό πού εἶναι πραγματικά ἁπλό, στοιχειῶδες, βασικό, μπορεῖ νά παραμείνει ἀθάνατο.

Αὐτός ὁ κατασκευασμένος νοῦς ἀποσυντίθεται ὅταν πεθάνει τό σῶμα. Ἀλλά τότε, δέν ὑπάρχει πιά καθόλου νοῦς; Σκεφθεῖτε αὐτή τήν ἐρώτηση, ὁ καθένας γιά τόν ἑαυτό του. Ἀλλά παρ' ὅλο πού αὐτός ὁ ἰδιαίτερος ἀτομικός νοῦς διαλύεται, ὑπάρχει μιά βασική συνείδηση πού δέν φθείρεται. Πρέπει νά κάνουμε ἕνα διαχωρισμό ἀνάμεσα σ' αὐτή τή βασική συνείδηση πού ἔχει διαμορφωθῆ σέ μιά ὁρισμένη μορφή.

Ποιά εἶναι αὐτή ἡ βασική συνείδηση; Ἀπό τί ἀποτελεῖται; Ἀποτελεῖται ἀπό ὁρισμένες δυνατότητες, ἔχει μιά ὁρισμένη εὐαισθησία. Μπορεῖ νά καταγράφει ἐντυπώσεις, νά μετακινεῖται ἀπό ἕνα σημεῖο σέ ἄλλο. Καί διά μέσου αὐτῶν τῶν κινήσεων μπορεῖ νά δημιουργήσει ἕνα σύστημα σχέσεων. Αὐτό εἶναι πού ἐννοοῦμε λέγοντας δυνατότητα καί εὐαισθησία. Καί ἡ ἐξέλιξη αὐτῶν εἶναι ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος πεθαίνει σάν μιά ὑλική ὀντότης. Ὅταν λέω ὁ ἄνθρωπος, ἐννοῶ ὁ κάθε ἄνθρωπος σάν ἄτομο. Πεθαίνει σάν μιά ὑλική ὀντότης. Ὅταν λέω ψυχική, ἐννοῶ διανοητική καί συναισθηματική. Ἀλλά ἡ ζωή, αὐτή καθ' ἑαυτήν, καί ἡ βασική συνείδηση, παραμένουν.

Καί ὁ θάνατος ἀκολουθεῖται ἀπό μιά ἀνανέωση. Τό δέντρο τῆς ζωῆς φυτρώνει ξανά ἀπό τίς ρίζες του. Οἱ ρίζες ὑπάρχουν στή φύση τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι καθαρά πνευματική. Καί γι' αὐτό παραμένει. Τό φυτό πεθαίνει καί ξαναφυτρώνει, ὅπως κάνουν ὅλα τά φυτά. Παντοῦ βλέπουμε στή φύση αὐτή τή φθορά καί ἀναγέννηση. Καί ἄν τό σκεφθοῦμε αὐτό χωρίς καμμιά προκατάληψη, θά δοῦμε ὅτι τό ἴδιο πρᾶγμα συμβαίνει κατά πᾶσαν πιθανότητα καί στόν ἄνθρωπο. Αὐτό εἶναι πού ὀνομάζεται Μετενσάρκωση. Δέν εἶναι μιά παράδοξη διδασκαλία πού τήν ἔφεραν ἀπό τήν Ἀνατολή. Κάθε φορά πού ἕνα φυτό ξηραίνεται καί ἕνα ἄλλο φυτρώνει ἀπό τίς ριζές του, βλέπουμε τήν Μετενσάρκωση.

Ἀλλά ὅταν ἡ συνείδηση εἶναι ἀρκετά ἐξελιγμένη, τότε ἀντανακλᾶ τήν πνευματική φύση. Τότε γίνεται ἕνας πνευματικός νοῦς καί δέν εἶναι πιά ὁ ὑλικός νοῦς πού ἦταν μέχρι τώρα. Αὐτή εἶναι ἡ μεγάλη ἀλλαγή πού συμβαίνει, καί τότε δέν ὑπάρχει μετενσάρκωση, δέν ὑπάρχει θάνατος. Τότε αὐτός ὁ νοῦς εἶναι ἕνας διαφορετικός νοῦς ἀπό τούς δικούς μας. Γίνεται μιά καθαρή συνείδηση. Γίνεται ἕνα ὄργανο γιά τό πνεῦμα. Γίνεται ἕνα μέσον γιά τίς δημιουργίες τοῦ πνεύματος. Τότε γνωρίζει ὅτι ὅλη ἡ ζωή εἶναι πραγματικά μία.

Ἡ ἑνότης τῆς ζωῆς βασίζεται στήν ἑνότητα τοῦ πνεύματος. Ἀλλά γιατί ἐμεῖς δέν διαπιστώνουμε πραγματικά ὅτι ἡ ζωή μας εἶναι

μία ; Διότι ὁ ὑλικός νοῦς εἶναι διαχωρισμένος ἀπό κάθε ἄλλον νοῦ. Τό σῶμα εἶναι διαχωρισμένο ἀπό τό σῶμα. Γι' αὐτό ὁ νοῦς πού εἶναι βασισμένος ἐπάνω στήν πέτρα τῆς ὕλης, εἶναι διαχωρισμένος ἀπό τούς ἄλλους πού εἶναι ἐπίσης βασισμένοι στήν ὕλη. Ἀλλά ἄν μπορεῖτε νά φαντασθῆτε αὐτή τή βασική συνείδηση, αὐτή εἶναι ἡ ἴδια σέ ὅλους. Εἶναι τό ἴδιο στοιχεῖο σέ σᾶς, ὅπως εἶναι καί σέ μένα. Ὅταν κατανοήσετε αὐτό, τότε θά ξέρετε οἱ ἴδιοι ὅτι ἡ ζωή εἶναι μία. Δέν εἶναι ζήτημα πίστεως. Εἶναι μονάχα ζήτημα γνώσεως, ὅταν ὁ νοῦς μας εἶναι ἀρκετά καθαρός γιά νά τό γνωρίσει. Τότε αὐτός ὁ νοῦς ἀρχίζει νά δείχνει ὁρισμένες ἐξαιρετικές ἰδιότητες καί ἱκανότητες, πού μέχρι τότε δέν ἐκδηλώνονταν. Τότε ὁ ἄνθρωπος γίνεται Ἅγιος. Αὐτή εἶναι ἡ μεγάλη μεταμόρφωση πού συμβαίνει. Καί εἶναι τό πεπρωμένο κάθε ἀνθρώπου νά φθάσει σ' αὐτή.

Ὅταν λέω ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι θεῖος, δέν ἐννοῶ ὅτι ὑπάρχει κάποιος ἄλλος μακριά πού θά μοῦ πεῖ «Τώρα εἶσαι Ἅγιος». Ὁ ἄνθρωπος εἶναι Ἅγιος στήν καλωσύνη, στήν ὀμορφιά, στήν πραγματοποίηση τῆς ἀλήθειας σέ κάθε της μορφή. Μποροῦμε νά ποῦμε «εἶναι ἕνας καλός ἄνθρωπος, εἶναι πολύ καλός, εἶναι ἐξαιρετικά καλός, εἶναι ἅγια καλός, εἶναι Ἅγιος». Ἔτσι ἐγώ νομίζω ὅτι πρέπει νά μεταφρασθεῖ ἡ λέξη «Ἅγιος».

Αὐτή εἶναι ἡ ἄποψη πού θέτει ἡ Θεοσοφία. Εἶναι μιά ἄποψη ἐξελίξεως. Ἐξελικτικός σημαίνει ἐλπιδοφόρος. Μπορεῖ νά μήν εἴμαστε τόσο καλοί, ἀλλά ἐξελισσόμαστε. Λοιπόν, ὑπάρχει ἐλπίς γιά ὅλους μας. Ἀλλά τί εἴδους εἶναι ἡ ἐξέλιξη ; Δέν εἶναι ἁπλή ἐξέλιξη τοῦ σώματος. Εἶναι ἀκόμη ἐξέλιξη τῆς συνείδησης. Εἶναι ἡ ἐξέλιξη τῆς δυνατότητας πού ὑπάρχει σ' αὐτή τήν καθαρή συνείδηση. Καί εἶναι αὐτή ἡ ἐξέλιξη πού εἰδικά μελετᾶται στή Θεοσοφία.

Φυσικά ὑπάρχει ἀκόμη ἡ ἐξέλιξη τῆς φυλῆς, τοῦ σώματος, κλπ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐξελιχθῆ μέχρι τοῦ σημείου ὅπου ἡ καθαρή του φύση νά μπορεῖ νά λάμψει καί οἱ ἱκανότητες πού ἀνήκουν σ' αὐτή τή φύση νά μποροῦν νά ἐκδηλωθοῦν, τότε οἱ ἀπόψεις τοῦ ἀνθρώπου γιά ὅλο τόν κόσμο εἶναι διαφορετικές καί ἡ συμπεριφορά του καί οἱ πράξεις του εἶναι ἐπίσης διαφορετικές. Τότε ὅλες του οἱ σχέσεις μέ τούς συνανθρώπους του ἔχουν μιά ἰδιαίτερη ὀμορφιά. Δείχνουν μιά ἰδιαίτερη ἀλήθεια. Καί αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ σχέσεις συνδέονται μέ τή βασική ἀλήθεια τῶν πραγμάτων καί οἱ ἀξίες πού δίνει σέ ὅλα τά πράγματα εἶναι ἐπίσης διαφορετικές.

Ὅλοι μας τοποθετοῦμε μιά ὁρισμένη ἀξία σέ κάθε πέτρα. Μιά ὁρισμένη πέτρα ἔχει μικρή ἀξία, μιά ἄλλη πέτρα ἔχει μεγάλη ἀξία, ἀλλά αὐτές οἱ ἀξίες ἀλλάζουν μέ τήν ἐξέλιξή μας. Πράγματα πού φαινόντουσαν πάρα πολύ σπουδαῖα σ' ἕναν ἄνθρωπο μέ ἄγνοια, δέν φαίνονται πιά τόσο σπουδαῖα. Εἶπα ὅτι ὁ ἄνθρωπος σ' αὐτή τήν κατάσταση θά γνωρίζει τήν ἑνότητα γιά τόν ἑαυτό του. Τήν ἑνότητα τῆς ζωῆς καί τήν ἑνότητα τοῦ πνεύματος. Αὐτή ἡ ἑνότης θά ἐκδηλωθεῖ σέ διάφορες μορφές, πού θά εἶναι βασικά ὅλες μορφές ἁρμονίας. Αὐτό σημαίνει ὅτι θά ἐπέλθει ἁρμονία στις κινήσεις τῆς συνείδησης. Καί θά ὑπάρχει ἐπίσης ἁρμονία στίς συνθῆκες πού δημιουργοῦνται ἀπό ἕναν τέτοιον ἄνθρωπο. Στή μουσική μποροῦμε νά ἔχουμε ἀτέλειωτες μορφές ἁρμονίας. Τό ἴδιο μποροῦμε νά ἔχουμε ἀτέλειωτες μορφές ἁρμονίας στόν ἑαυτό μας. Ἁρμονία σημαίνει ὀμορφιά, γιατί ἡ βάση τῆς ὀμορφιᾶς εἶναι ἡ ἁρμονία. Ἁρμονία σημαίνει πλοῦτο καί πεῖρα, σημαίνει συνεργασία καί ἀδελφότητα. Ὅταν βρισκόμαστε στήν κατάσταση τῆς ἁρμονίας, ὅλη μας ἡ φύση εἶναι ἑνωμένη. Εἶναι μιά κατάσταση ἑνότητος, ὁλοκληρώσεως. Θαυμάζοντας ἕνα ὡραῖο ἄγαλμα, εἶσθε ὁλοκληρω-

μένος. Ἀλλά συνήθως ὁ νοῦς μας εἶναι σκορπισμένος. Εἶναι σάν μιά λίμνη νεροῦ πού διαταράσσεται ἀπό τόν ἄνεμο.

Ἡ ἑνότης ὑπάρχει. Εἶναι δυναμική καί δημιουργική. Μπορεῖ νά δημιουργήσει τίς μορφές της καί οἱ μορφές αὐτές δημιουργοῦνται στή συνείδηση ἤ στην καρδιά καί τότε γίνεται η δημιουργία τῶν ἐξωτερικῶν μορφῶν. Ἐκεῖ κατευθύνεται ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου καί βρίσκεται τό πεπρωμένο του. Εἶναι ἕνα ἀναπόφευκτο πεπρωμένο, πού δέν μπορεῖτε νά τό ἀποτρέψετε.

Σήμερα ὁ νοῦς παρασύρεται ἀπό ἕλξεις καί ἀπωθήσεις. Ἀλλά ὅταν κατανοήσετε τίς κινήσεις του, τότε θά μπεῖ σέ μιά τάξη. Τό στραβό θά σταματήσει καί τό καλό καί ὡραῖο θ' ἀναπτυχθοῦν. Αὐτό εἶναι μιά ἀτέλειωτη ἀνάπτυξη τῆς μουσικῆς τῆς ὕπαρξης. Εἶναι μιά φυσική πορεία, κάτι πού πηγάζει ἐσωτερικά καί διαρκῶς ἀναπτύσσεται. Ὅλη ἡ ἐξωτερική μουσική εἶναι μονάχα ἕνα σύμβολο αὐτῆς τῆς μουσικῆς. Θά βρεῖτε τά πιό ὄμορφα πράγματα στή μουσική, ἀλλά ὅλη αὐτή ἡ ὀμορφιά εἶναι ἡ καρδιά καί ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου. Καί ὅλη αὐτή ἡ μουσική θά ἐμφανίζεται στίς στιγμές τῆς συνειδητότητάς του. Ἀλλά πρίν μπορέσει νά πραγματοποιηθῇ αὐτό, πρέπει νά ὑπάρχει ἕνα μέσον. Καί τό μέσον αὐτό εἶναι κατανόηση τοῦ ἀνθρώπου σέ κάθε προσέγγισή του στή ζωή καί στή φύση. Αὐτή εἶναι ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅλοι φθάνουμε στό σημεῖο ὅπου ἡ πραγματική ἐξέλιξη πρέπει ν' ἀρχίση. Ὁ νοῦς πρέπει νά παύσει νά εἶναι ὄργανον ἀγνοίας. Νά παύσει νά περιφέρεται ἐδῶ καί ἐκεῖ. Νά γίνει ἕνα μέσον σοφίας καί ὀμορφιᾶς, πού θ' ἀναπηδησει μονάχη της.

Δέν χρειάζεται νά πεῖτε «Πῶς θά δημιουργήσω αὐτή τήν ὀμορφιά;». Ἔχω ἤδη πεῖ ὅτι αὐτή θ' ἀναπτυχθεῖ ὅταν ὑπάρχει ἕνα μέσον γι' αὐτό. Τό μέσον εἶναι μιά καθαρή συνείδηση, μιά συνείδηση ξεχωρισμένη ἀπό τό σῶμα καί ἀπό τό νοῦ. Ἁρμονία εἶναι ἑνότης στό διαχωρισμό. Ἡ ἑνότης ὑπάρχει. Ὁ διαχωρισμός ὑπάρχει. Ἐκεῖνο πού δέν ὑπάρχει εἶναι ἡ κατανόηση τῆς σχέσεως μεταξύ ἑνότητος καί διαχωρισμοῦ. Ὅταν αὐτή ἡ κατανόηση ἐπέλθει, τότε ὁ ἄνθρωπος ἀποβαίνει πνευματικός. Αὐτή ἡ κατανόηση θά φέρει τόν πλοῦτο πού περιέχεται σ' αὐτήν.

Ζωή εἶναι ὕλη. Ἀλλά ζωή εἶναι καί συνείδηση. Ἡ συνείδηση καί ἡ ὕλη εἶναι τά ὑλικά μέ τά ὁποῖα θά δουλέψει ὁ καλλιτέχνης. Ἀλλά τό καλλιτεχνημα δέν ἐπῆρε ἀκόμη μορφή.

Αὐτή ἡ ἄποψη γιά τό μέλλον τοῦ ἀνθρώπου νομίζω ὅτι εἶναι λογική. Μπορεῖτε νά τήν σκεφθῆτε βῆμα πρός βῆμα. Νομίζω ὅτι δέν θά πεῖτε ὅτι δέν μπορεῖ νά εἶναι ἔτσι. Βέβαια μπορεῖτε νά μήν πεῖτε ὅτι εἶναι ἔτσι. Ἀλλά ἄν αἰσθάνεσθε ὅτι μπορεῖ νά εἶναι ἔτσι, πολύ γρήγορα θά γίνει ἔτσι γιά σᾶς.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντοτε ἑλκυστική. Ὅταν ὁ νοῦς εἶναι ἀπροκατάληπτος καί τοποθετηθεῖ μπροστά της, θά τήν δεχθεῖ. Δυστυχῶς ὑπάρχουν πολλές προκαταλήψεις καί ἰδέες στραβές σέ ὅλους μας καί εἶναι περίεργο ὅτι σέ κάθε ὁμάδα πιστεύουν οτι οἱ δικές τους ἰδέες εἶναι σωστές. Κι' αὐτό, γιατί εἶναι οἱ δικές τους ἰδέες.

Συμπέρασμα: Ἡ Θεοσοφία εἶναι ἄποψη ζωῆς, στηριζόμενη στήν παρατήρηση, στή λογικη καί στήν προσωπική πεῖρα.

Ἐμίλησα ἐπάνω σ' αὐτά, γιατί τό θέμα ἐνδιαφέρει ὅλους, καθέναν γιά τόν ἑαυτό του.

Ὅταν ὑπάρξει καλύτερη κατανόηση στόν κόσμο, τότε οἱ συνθῆκες θά γίνουν διαφορετικές.

Ἐκεῖνο πού ἔχει βασική σημασία εἶναι ἡ ἀτομική κατανόηση. Ὅταν κάθε ἄτομο ἐνεργεῖ σωστά, τότε ὁ κόσμος θά εἶναι σωστός, ἀπό τήν ἄπω Ἀνατολή μέχρι τήν ἔσχατη Δύση.

(Μετάφραση Μ.Μ.)

ΤΟ ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΛΩΤΟΥ

Ὁμιλία ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ ἄνθος τοῦ Λωτοῦ εἶναι ἕνα ὡραιότατο ἐξωτικὸ ἄνθος, μὲ πολλαπλοῦν συμβολισμόν, ποὺ χρησιμοποιήθηκε εὐρύτατα, τόσον ἀπὸ τοὺς Ἰνδοὺς σὲ θρησκευτικὲς παραστάσεις καὶ τελετές, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους.

Ὁ Λωτὸς εἶναι ἕνα φυτὸν ὑδροχαρές. Φύεται ἀφθόνως στὶς ὄχθες τοῦ Γάγγη, ἀπὸ τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι μετεφέρθη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους ἱερεῖς στὶς ὄχθες τοῦ Νείλου. Ἱεροὶ οἱ ποταμοί, ἱερὸν καὶ τὸ φυτόν. Εἰς τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους τὸ ἄνθος τοῦ Λωτοῦ ἀποτελοῦσε σύμβολον τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, σύμβολον τῆς γονιμότητος καὶ τῆς εὐκαρπίας, σύμβολον τῆς αἰωνίας νεότητος, ἀκόμη δὲ καὶ σύμβολον τῆς Μετενσαρκώσεως. Εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ Ὀσίριδος ἐχρησιμοποιεῖτο εὐρύτατα, καθὼς καὶ σὲ ἔργα Αἰγυπτιακῆς τέχνης, σὲ διακοσμήσεις Ναῶν, κιονοκράνων, τοιχογραφιῶν, ἀντικειμένων τέχνης καὶ ἰδίως κοσμημάτων ἐκ χρυσοῦ. Εἰς τὰς Ἰνδίας κοσμεῖ τὰς παγόδας καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν. Οἱ ἰνδικοὶ θεοὶ παρίστανται κατὰ τὴν γέννησίν τους ξαπλωμένοι ἐπάνω σὲ ἄνθος λωτοῦ. Εἶναι, λοιπόν, τὸ ἄνθος τοῦ Λωτοῦ συνυφασμένον μὲ τὴν ζωὴν τῶν θεῶν.

Ἐὰν ἀναζητήσωμεν φιλοσοφικώτερους συμβολισμούς, θὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὰς ἱερὰς Βέδας, τὸ πανάρχαιον ἱερὸν βιβλίον τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν Βραχμάνων, ὅπου ἀναγράφεται :

«Ὅπως τὸ ἄνθος τοῦ Λωτοῦ, τοῦ ὁποίου οἱ ρίζες εἶναι βυθισμένες στὴ λάσπη, ἀνοίγει τὰ πέταλά του στὸν ἥλιο, ἔτσι καὶ ἡ θεία ψυχή, φυλακισμένη στὶς ὑλικὲς μορφές, ὑψώνεται πρὸς τὸ φῶς τῆς ὑπερτάτης Σοφίας».

Ἂς χρησιμοποιήσωμε τὸ συμβολισμὸ τοῦ Λωτοῦ γιὰ νὰ προσγειωθοῦμε. Καὶ εἶναι πάντα καλὸ νὰ πατάῃ κανεὶς στερεὰ πάνω στὴ γῆ.

Μέσα στὴ Θ.Ε. ἀκοῦμε τὰ ὡραιότερα πράγματα γιὰ τὸν κόσμο τοῦ καθαροῦ αἰθέρος, ἐκεῖ ὅπου ὁ ἥλιος λάμπει καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος, καὶ ὅπου τὰ ἄνθη τοῦ Λευκοῦ Λωτοῦ ἀνοίγουν πασίχαρα τὰ πέταλά τους στὶς χρυσαχτίδες του.

Ἂς μὴ λησμονοῦμε ὅμως καὶ ἄς μὴ περιφρονοῦμε τὴ λάσπη, μέσα στὴν ὁποία βυθίζονται οἱ ρίζες μας. Τὸ ἄνθος τοῦ Λωτοῦ μπορεῖ νὰ ἄνθισε ἢ νὰ μὴν ἄνθισε ἀκόμη, ἀλλὰ οἱ ρίζες εἶναι πάντα βυθισμένες στὴ λάσπη. Δὲν πρέπει νὰ περιφρονοῦμε τὴ λάσπη, δὲν πρέπει νὰ περιφρονοῦμε τοὺς σπόρους ποὺ δὲν πέταξαν ἀκόμη βλαστούς, ποὺ δὲν ἄνθισαν ἀκόμη λουλοῦδι.

Στὴ Θ.Ε. δὲν ὑπάρχουν ἅγιοι. Μακάρι νὰ ὑπῆρχαν. Ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτι δὲν ὑπάρχουν, ὅπως δὲν ὑπάρχουν πουθενά. Ὑπάρ-

χουν ὅμως ἄνθρωποι μὲ καλὴ θέληση. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσήμαντο. Δὲν ἀπέβαλαν ἀκόμη τὰ πάθη τους, ὅσοι ἔρχονται στὴ Θ.Ε., ἀλλὰ μερικοὶ τὰ περιώρισαν. Δὲν ἐκυριάρχησαν ἀκόμη ἐπάνω στὸν κατώτερον ἑαυτό τους τὰ μέλη τῆς Θ.Ε., ἀλλὰ μερικὰ τὸν ἐχαλιναγώγησαν κάπως, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ.

Τὰ ἅλματα στὴν ἐξέλιξη δὲν εἶναι εὔκολα, ἴσως οὔτε καὶ δυνατά. Ἂς μὴν εἴμαστε ἀνυπόμονοι. Καὶ πρὸ παντὸς ἂς μὴν εἴμαστε ἀνυπόμονοι γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἂς γίνουμε αὐστηρότεροι γιὰ τοὺς ἑαυτούς μας, ἀλλ' ἐπιεικέστεροι γιὰ τοὺς ἄλλους.

Οἱ ἄνθρωποι δὲν γίνονται ἄγγελοι ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη. Χρειάζεται μακρὰ καὶ συνεχὴς προσπάθεια. Τὸ ἄνθος τοῦ Λωτοῦ δὲν ἀνθίζει ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη. Χρειάζεται νὰ τρέξουν πολλὰ νερὰ στὸν Ἱερὸ Γάγγη, ὥς που νὰ ἀνθίση ὁ Λωτός. Ἀλλὰ θ' ἀνθίση, κι' αὐτὸ εἶναι βέβαιον. Καὶ εἶναι παρηγορητικόν. Καὶ εἶναι μία δυνατὴ ἐλπίδα.

Ἂς μὴ μᾶς ἀπελπίζουν οἱ ἀτέλειες, ἂς μὴ μᾶς ἀπογοητεύουν οἱ γήινες προσκολλήσεις. Οἱ ρίζες τοῦ Λωτοῦ εἶναι βυθισμένες στὴ λάσπη. Ἂς τὸ δοῦμε σὰν ψύχραιμοι παρατηρηταὶ καὶ ἂς τὸ διαπιστώσουμε. Εἶναι μία πραγματικότης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν μποροῦμε νὰ ἀποχωρισθοῦμε. Ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης πραγματικότης ἡ δυνατότης νὰ ἀνθίση μέσα μας ὁ Λωτός. Μία μέρα θὰ ἀνθίση. Καὶ ἡ ἡμέρα αὐτὴ εἶναι στὸ χέρι μας νὰ εἶναι κοντινή.

Δὲν πρόκειται νὰ γίνουμε ἀμέσως τέλειοι. Ἂς ἀρχίσουμε ὅμως ἤρεμα νὰ γινώμαστε διαρκῶς καλύτεροι ἀπὸ ὅ,τι εἴμαστε. Εἶναι καὶ αὐτὸ κάτι, καὶ πρὸ παντὸς μιὰ καλὴ ἀρχή. Δὲν πρόκειται ν' ἀποβάλουμε μὲ μιᾶς κάθε ἐλάττωμα τοῦ παρελθόντος. Ἂς ἀρχίσουμε ὅμως μὲ τὸ νὰ βλέπουμε τὰ ἐλαττώματά μας, καὶ τότε θὰ θελήσουμε νὰ τὰ διορθώσουμε. Δὲν πρόκειται π.χ. νὰ μὴν ὀργισθοῦμε ποτὲ πιά, γιατὶ τὸ ξέρουμε ὅτι κάθε ὀργὴ εἶναι ἀδικαιολόγητη. Ἀλλ' ἂς προσπαθήσωμε νὰ ὀργιζόμαστε ὅσο τὸ δυνατον σπανιώτερα. Καὶ ἂς μὴ κρατᾶμε κακία. Πρὸ παντὸς αὐτό. Νά μὴ κρατᾶμε κακία. Νὰ μὴν εἴμαστε μνησίκακοι, νὰ μὴ ζηλοτυποῦμε τοὺς ἄλλους, νὰ μὴ ζηλοτυποῦμε τὴν εὐτυχία τῶν ἄλλων. Να εἴμαστε πρόθυμοι νὰ μοιραστοῦμε μαζί τους τὶς χαρές μας καὶ τὶς λύπες τους, τὴν κατανόησή μας καὶ τὴν ἄγνοιά τους, τὴ δραστηριότητά μας καὶ τὴ ραθυμία τους, τὴν πίστη μας καὶ τὶς ἀμφιβολίες τους, τὴν ἀγάπη μας καὶ τὴν ἀδιαφορία τους. Καὶ τότε τὸ ἄνθος τοῦ Λωτοῦ θὰ ἀνθίση.

Δὲν πειράζει ἂν οἱ ρίζες μας εἶναι βυθισμένες στὴ λάσπη. Ἕως τὰ χθὲς εἴμαστε ὁλόκληροι βυθισμένοι μέσα σ' αὐτήν. Καὶ τώρα τὸ στέλεχος ὑψώθηκε πάνω ἀπὸ τὴν λάσπη...

Ἂς μὴν περιφρονοῦμε τὴ λάσπη. Ἂς καλλιεργήσουμε ὅμως τοὺς χυμοὺς ποὺ θὰ κάμουν ν' ἀνθίση μέσα στὴν ψυχή μας τὸ ἄνθος τοῦ Λωτοῦ, τὸ ἄνθος τοῦ Λευκοῦ Λωτοῦ, ποὺ θ' ἀνοίξη τὰ πέταλά του στὸν ἥλιο, ἔτσι ὅπως ἡ θεία ψυχὴ ὑψώνεται πρὸς τὸ φῶς τῆς ὑπέρτατης Σοφίας.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΓΙΑΤΙ «ΙΛΙΣΟΣ»

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ τίτλου τοῦ περιοδικοῦ μας ἔβαλε ἀρκετοὺς φίλους μας σὲ σκέψεις. Ἔπρεπε νὰ τοὺς δώσουμε μιὰ ἐξήγησι, ἀλλὰ μᾶς πρόλαβε ὁ ἐκλεκτὸς τεχνοκρίτης κ. Ἀνδρέας Καραντώνης μὲ τὰ σχόλια ποὺ ἔκαμε ἀπὸ τὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Ἀθηνῶν. Τὸ περιοδικό μας—εἶπε ἑρμηνεύοντας μ' ἐπιτυχία τὴν ἀπόφασί μας—τιτλοφορήθηκε «Ἰλισός»,

«Γιατί στίς ὄχθες τοῦ ἀρχαίου Ἰλισοῦ, κάτω ἀπό τά δροσερά πλατάνια, περιδιάβαζαν καί συζητοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι φιλόσοφοι, ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, οἱ μαθηταί τους. Χαρακτηριστικοί μάλιστα εἶναι οἱ ἀκόλουθοι στίχοι τοῦ Παλαμᾶ πού ἀναπλάθουν τήν χαριτωμένη καί τόσο πνευματική ἀτμόσφαιρα τοῦ ἀρχαίου Ἰλισοῦ:

Τῶν ὅλων τά προβλήματα, νυχτόπλεχτα γαϊτάνια,
στήν ξαστεριά, στό ξέφωτο καί κάτω ἀπ' τά πλατάνια,
νά τά ξεπλέξω ἀφῆστε με καί νά τά ψάξω πέρα
στήν ὄμορφη ἀκροποταμιά μέ τόν γαλάζιο ἀέρα.
Εἶμαι Ἀθηναῖος! Τά κάστρα σου, τά σκοτεινά βιβλία,
τἆκλεισα! Ἀπλώσου! Φέρνω σε στό φῶς, φιλοσοφία!
Δός μου ξανά γιά νά τά εἰπῶ σάν φύλλο καί σάν κῦμα
τοῦ γόη τοῦ δαίμονα Ἔρωτα, τόν ἔπαινο, Διοτίμα!»

Θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσουμε ὅτι ὁ τίτλος μας δὲν μαρτυρεῖ μόνον μιὰ ἀναδρομὴ στὸ παρελθόν, μὰ θέλει νὰ ὑπενθυμίση ὅτι καὶ στὴ σημερινή μας ἐποχή, στὴν ἰδεατὴ «Κοιλάδα τοῦ Ἰλισοῦ» λειτουργοῦν ἐργαστήρια φιλοσοφικά.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

Ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως, ποὺ ἀποτελεῖ θεμέλιο τοῦ περιοδικοῦ μας, δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ ἐπεκταθῆ καὶ στὴ γλῶσσα. Δὲν εἶναι σκοπὸς τοῦ «Ἰλισοῦ» ὁ γλωσσικὸς ἀγώνας. Πιστεύει, ἄλλως τε, ὅτι ἀγώνας δὲν γίνεται πιά, ἀφοῦ ἡ δημοτικὴ ἔχει ἐπικρατήσει, χωρίς, βέβαια, τὶς παληὲς ἀκρότητες τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς λεξοπλαστικῆς, ποὺ ἦσαν στὴν πραγματικότητα ἕνας λογιωτατισμὸς τῆς ἄλλης ὄχθης. Προσπαθεῖ, γιὰ τοῦτο, τὸ περιοδικὸ νὰ γράφεται, σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὴ σύνταξι καὶ τοὺς στενώτερους συνεργάτες, σὲ ἁπλῆ καθομιλούμενη δημοτική. Ἀφήνει, ὅμως, τοὺς συνεργάτες του ἐλεύθερους στὶς προτιμήσεις τους, π.χ. στὴν κατάληξι τῶν τριτοκλίτων ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη, ὅπως δὲν ἀποκρούει καὶ κείμενα στὴν καθαρεύουσα. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἕνα πολὺ σπουδαῖο ὄργανο, δὲν εἶναι ὅμως καθόλου σκοπός. Ἐμεῖς, ἐφόσον δὲν ὑπάρχουν ἀκρότητες —ποὺ καταντᾶ νὰ περισποῦν τὴ σκέψι—νομίζουμε ὅτι δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολοῦν γλωσσικὲς

λεπτομέρειες μπροστά στό κύριο πνευματικό ἔργον.

ΤΟ ΑΡΙΣΤΕΙΟ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Στή «Φιλολογική Στέγη» τοῦ Πειραιῶς δόθηκε ἀπό τόν κ. Κ. Φραγκισκᾶτο ἐνδιαφέρουσα διάλεξις γιά τά «Ἀνέκδοτα ποιήματα τοῦ Γεωργίου Στρατήγη». Ὁ ὁμιλητής, ἀναφερόμενος στήν ἱστορία τοῦ Ἀριστείου Γραμμάτων καί Τεχνῶν», ἀπό τό ὁποῖο, κατά λάθος, εἶχεν ἐξαιρεθῆ ὁ Στρατήγης, ἀπεκάλυψεν ὅτι εἰσηγητής τῆς ἀπονομῆς τιμητικῶν διακρίσεων στούς πνευματικούς ἀνθρώπους ἦταν ὁ Γεράσιμος Πεφάνης, ὁ σεμνός ἀλλά καί βαθύς αὐτός στοχαστής, πού προσέφερε σέ πνευματικές κινήσεις τόν ἐνθουσιασμό του—ἐκεῖνα τά ἀξέχαστα ἀστραφτερά μάτια—χωρίς ποτέ του νά θελήση νά ἐπιδείξη ἤ νά προβάλη τόν ἑαυτό του. Παραθέτομε ὅλη τήν σχετική περικοπή τῆς διαλέξεως:

«Ὁ Γιάννης Γρυπάρης, πού εἶχε δεχτεῖ τήν ἐντολή νά καταρτίσει τό σχετικό κατάλογο, γιά νά τόν ὑποβάλει στόν Πλαστήρα, παράλειψε τ' ὄνομα τοῦ Στρατήγη καθώς καί τά ὀνόματα ἀπό μερικούς ἄλλους ἀκόμη λογοτέχνες, ποιητές καί καλλιτέχνες. Γιά τούς τελευταίους αὐτούς, ὁ Πλαστήρας, ὕστερ' ἀπό σχετική εἰσήγηση τοῦ Γραμματέα του Γεράσιμου Πεφάνη, παληοῦ φίλου Πειραιώτη, πού ὑπηρετοῦσε τότε σάν ἔφεδρος Ὑπολοχαγός κοντά του καί πού σ' αὐτόν ὀφείλονταν ἡ ὑποβολή τῆς ἰδέας τῆς ἀπονομῆς, ἀπό τήν Ἐπανάσταση, τοῦ Ἀριστείου, ἐφρόντισε νά συμπληρώση τόν κατάλογο μέ ὅσους ἀκόμη, κατά κοινή συνείδηση, εἶχαν προσφέρει ἀξιόλογες ὑπηρεσίες στά Γράμματα καί τίς Τέχνες, ἔτσι πού νά θεωρηθεῖ ἀκομμάτιστη ἡ ἀπονομή, καθώς ἐνδεικτικά εἴμαστε σέ θέση ν' ἀναφέρουμε καί τό ὄνομα τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη, πού προστέθηκε μαζί μέ ἄλλους, στόν κατάλογο τελευταία.

Ὡστόσο, ὁ Στρατήγης καί πάλι ξεχάστηκε, γιατί, μέ τό θόρυβο πού εἶχε γίνει πρίν λίγα χρόνια, γύρω ἀπ' τ' ὄνομά του, νομίστηκε πώς εἶχε βραβευτεῖ....

Ὁ Πλαστήρας, λοιπόν, ὅταν ὁ Πεφάνης—ὕστερ' ἀπό σχετική συζήτησή μας— τήν ἐπαύριο τῆς ἀπονομῆς τοῦ τό ἀνάφερε, ἀρκέστηκε νά ἐκφράσει τή λύπη του, μά, εἶπε, πώς δέν μποροῦσε νά ξανάρθει στό θέμα, μιά καί τό Διάταγμα εἶχε δημοσιευθεῖ, γιά νά μή δημιουργηθοῦν καινούργιες ἀξιώσεις, προσθέτοντας ἀκόμη, πώς δέν εἶχε περιθώριο γι' ἄλλη ἐπιβάρυνση στόν προϋπολογισμό μέ νέα τρισχιλιόδραχμα (σέ ὅσα δηλαδή λεφτά εἶχε ὁρισθεῖ γιά νά κοπεῖ τό κάθε μετάλλιο) κι' ἄφησε τό πρᾶγμα, ὅπως εἶπε, γιά μιάν ἄλλη εὐκαιρία...

Λίγες μέρες, ὡστόσο, κράτησε ὁ ἐκνευρισμός τοῦ Στρατήγη:

—«Αὐτά εἶναι λιλιά! Δέν τά θέλω τά λιλιά, γώ! μοῦ ἔλεγε κάθε τόσο....»

«ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ»

Ὁ πρόεδρος Ἀϊζενχάουερ ἔλαβε τελευταίως ἕνα φάκελον προερχόμενον ἀπό τό «Βασίλειον τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ». Τό γράμμα εἶχε περάσει ἀπό τίς Φιλιππίνες, συνεπῶς ἐστράφη πρός τά ἐκεῖ ἡ ἔρευνα γιά τήν ἀνακάλυψι αὐτοῦ τοῦ «βασιλείου». Καί προέκυψε ὅτι τό «βασίλειον» εἶναι ἐγκατεστημένο σέ κάποιο μακρινό σύμπλεγμα ἀκατοικήτων νησίδων, στή νότιο Κινεζική θάλασσα. Τό ἐπίσημο ὄνομα τοῦ κράτους εἶναι «Ὁμοσπονδία τῶν κρατῶν τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ», ἡ ἕδρα του εἶναι στό νησάκι «Ἀμιτυ» (Φιλία) καί ὁ πληθυσμός του ἀνέρχεται σέ 3.400 Κινέζους, Μαλαισίους, Γάλλους, Ἀμερικα-

νούς, Ἰνδονησίους, Ἰάπωνας καὶ ἄλλους. Στὴν Μανίλα ἀνεκαλύφθη καὶ ὁ ὑπὸ ἐχεμύθειαν «γενικὸς πρόξενος» τοῦ κράτους, κάποιος κ. Κανέλε Ὀσίας, πλούσιος καὶ κατὰ τὰ ἄλλα εὐϋπόληπτος πολίτης τῆς πρωτευούσης τῶν Φιλιππίνων. Σχετικὰ ἔγραψε μιὰ ἐφημερίδα :

«Ὁ κ. Ὀσίας, ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ἰδιότητός του, ἀπήντησε :

—Μάλιστα, ἀντιπροσωπεύω τὸ Βασίλειον τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ!...... Δὲν ἐπῆγα ποτὲ ἐκεῖ, ἀλλὰ ἀλληλογραφῶ τακτικὰ μετὰ τῆς Κυβερνήσεώς μου, παρὰ τῆς ὁποίας λαμβάνω ἐνίοτε καὶ τηλεγραφήματα.

Παρὰ ταῦτα, ὅμως, ὁ κ. Ὀσίας εἶχε παραμελήσει νὰ κοινοποιήσῃ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Φιλιππίνων τὸν διορισμόν του ὡς γενικοῦ προξένου τοῦ «Βασιλείου τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ». Ἐφ' ᾧ καὶ καθ' ὑπόδειξιν τῆς ἀστυνομίας, μετέβη ἀμέσως εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν, διὰ νὰ ἐπιδώσῃ τὰ διαπιστευτήριά του. Ἐκεῖ, ὅμως, τὸν ἀπέπεμψαν τὸν ἀτυχῆ, διότι «ἡ γεωγραφικὴ καὶ νομικὴ ταυτότης τοῦ κράτους του εἶναι πλήρως ἄγνωστος».

Ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴ φαιδρὴ ὑπόθεσι, ἀξίζει νὰ συγκρατηθῇ τὸ διόλου φαιδρὸ πόρισμα ὅτι «εἶναι πλήρως ἄγνωστη ἡ γεωγραφικὴ ταυτότης τοῦ βασιλείου τοῦ ἀνθρωπισμοῦ». Πράγματι, ποῦ ὑπάρχει τέτοιο βασίλειο ;

ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ

Ὁ πρόεδρος τοῦ κακουργιοδικείου τοῦ Τουρίνου δρ. Γκιουζέππε Μαντρέντι βρέθηκε νεκρὸς στὸ διαμέρισμά του. Προέκυψε ὅτι εἶχε αὐτοκτονήσει ἀνοίγοντες τὴ στρόφιγγα τοῦ φωταερίου καὶ κόβοντας τὶς ἀρτηρίες τοῦ καρποῦ τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ του. Δίπλα του βρέθηκε ἐπιστολή, ὅπου ὁ δικαστὴς ἔλεγε : «Φοβοῦμαι ὅτι κατεδίκασα εἰς θάνατον ἕνα ἀθῶον». Τραγικὸ τὸ δρᾶμα τοῦ εὐαισθήτου αὐτοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ θὰ ἦταν λάθος νὰ νομισθῇ ὅτι ἡ πηγή του βρίσκεται στὴ δικαστικὴ πλάνη. Θὰ ἦταν δηλαδή, ἥσυχος ἕνας δικαστής, ἂν εἶχε καταδικάσει εἰς θάνατον ἕναν ἔνοχο ; Ποιός, ἔξω ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο νόμο, τοῦ ἔδωσε τὸ ἠθικὸ δικαίωμα ν' ἀφαιρῇ ἀνθρώπινες ζωές ; Ἐπειδὴ—καθὼς ἔλεγε παλαιὸς ρήτωρ—«οἱ κ.κ. δολοφόνοι» δὲν ἀρχίζουν πρῶτοι τὴν κατάργησι τῆς θανατικῆς ποινῆς, πρέπει νὰ προστεθοῦν οἱ δικασταὶ στὴν οὐρὰ τῶν «κακοποιῶν μὲ ἥσυχη συνείδησι» ;

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΔΑΜΑΣΚΟΣ. Εἰς ἀπόστασιν 54 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Δαμασκοῦ, ἐν μέσῳ ἀποτόμων γκρίζων βράχων, εὑρίσκεται τὸ χωρίον Μαλοῦλα, οἱ κάτοικοι τοῦ ὁποίου εἶναι οἱ τελευταῖοι ἀπομένοντες εἰς τὸν κόσμον ἄνθρωποι πού ὁμιλοῦν τὴν ἀραμαϊκὴν διάλεκτον, δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ὡμίλει ὁ Ἰησοῦς Χριστός! Δὲν φαίνεται ὅτι θὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρὸν ἡ τελευταία αὐτὴ ἑστία τῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιόν του ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος. Εἰς τὴν προσεχῆ γενεάν, ἡ ἀραμαϊκὴ θὰ ἔχῃ ἐγκαταλειφθῇ.

Τὴν διάλεκτο τοῦ Χριστοῦ τὴν ὁμιλοῦν ἀκόμη μόνον οἱ γεωργοὶ τῆς Μαλούλα. Τὴν γλῶσσα τοῦ Χριστοῦ τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ τὴν ὁμιλοῦν ; Ποῦ ; Πόσοι ;

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Εὐχαριστοῦμε θερμὰ ὅλους ὅσους μᾶς ἔγραψαν τὶς ἐντυπώσεις τους ἀπο τὸ πρῶτο τεῦχος—ἐπαινετικα σχόλια, ὡς ἐπι τὸ πλεῖστον. Καὶ πιὸ πολὺ εὐχαριστοῦμε ὅσους ἔνιωσαν τὸ καθῆκον νὰ στρατευθοῦν στὴ διάδοσι τοῦ «Ἰλισοῦ» με τὴν ἐγγραφὴ συνδρομητῶν. Ἐπίσης εὐχαριστοῦμε ἐκείνους ποὺ μᾶς ἐγνώρισαν τὶς ἀντιρρησε'ς ἢ καὶ ἐπικρίσεις τους. Ὅλα αὐτὰ εἶναι βοήθεια, διαφορετικοῦ βαθμοῦ, πάντως βοήθεια. Τοὺς εὐχαριστοῦμε ὅλους.

κ. Ἀντ. Σιμιγδ. Πειραιᾶ. Σωστα τὸ λέτε ὅτι ἀπὸ την πατρίδα τοῦ Πυθαγόρα, τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Σωκράτους ελειπε ἕνα περιοδικὸ σάν τὸν «Ἰλισο». Μᾶς γράφετε ὅτι «δεν ὑπάρχουν λόγια» να ἐκφράσετε τα συγχαρητήριά σας. Δεν πειράζει. Προτιμῆστε τα ἔργα, τὴ διάδοσι τοῦ περιοδικοῦ, μὲ την ἐγγραφὴ τακτικῶν συνδρομητῶν. Συνεργασία, κατ' ἀρχήν, δὲν ἀποκλείεται, ἀντιθέτως ἐπιζητεῖται. Φυσικά, ὑπόκειται στὴν κρίσι Ἐπιτροπῆς, ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ κάνη αὐστηρὴ ἐπιλογή.

κ. Χρ. Παρασκ. Καλάμας. Ἐδώσατε τον «Ἰλισὸ» να τον μελετήσουν καὶ ἄλλοι, γιὰ νὰ γίνουν καὶ συνδρομηταί. Εὖγε! Τὸ περιοδικὸ δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ διαφημισθῆ ἐκτεταμένα στὶς ἐφημερίδες. Διαφήμισις εἶναι τὸ ἴδιο του τὸ περιεχομενο και ἡ συμβολὴ τῶν φίλων του.

κ. Πολ. Χιωτ. Μυτιλήνην καὶ κ. Κ. Στεφ. Χανιά. Δώσατε ὁ καθένας ἀπο ἕνα παράδειγμα χρήσιμο σὲ ὅλους ὅσους, καθὼς ἐσεῖς, προΐστανται πνευματικῶν ὀργανώσεων. Δέκα συνδρομηταὶ ὁ πρῶτος, δεκατέσσαρες ὁ δεύτερος! Συγχαρητήρια. Μόνον ὅταν ὅλοι ἐργασθοῦν ἔτσι, θὰ μπορέση ὁ «Ἰλισὸς» νὰ μεταδώση πλατύτερα τὸ ἀδελφικὸ μήνυμά του καὶ γρήγορα νὰ γίνη μηνιαῖος.

κ. Γεώργ. Παπαηλ. Ἀθήνας. Μᾶς συγκινοῦν τὰ ἰδιαιτέρως θερμὰ —ἂν καὶ ὑπερβολικὰ κολακευτικὰ— λόγια σας. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν συνδρομή, ἀλλὰ ἡ ἀποδοχή της δὲν εἶναι ζήτημα «ἐπιεικείας» ἐκ μέρους μας. Ἔχομε ἀνάγκη συνδρομητῶν για νὰ φέρουμε σὲ πλατύτερους ὁρίζοντες αὐτὴ τὴ σπιθα, ὅπως λέτε, «τῆς ἐλευθερίας τῆς σκεψεως και καλῆς θελήσεως». Εργασθῆτε γιὰ τὴν διάδοσι τοῦ «Ἰλισοῦ».

κ. Σπ. Σούστ. Χαλάνδρι. Δικαιολογεῖσθε ὅτι ἀργήσατε ν' ἀπαντήσετε στὴν ἐγκύκλιο μας, διότι ἐθεωρήσατε ὑποχρέωσί σας νὰ στείλετε και ἄλλους συνδρομητὰς τοῦ περιοδικοῦ, ὅπως καὶ τὸ ἐπράξατε. Σᾶς εὐχαριστοῦμε. Μακάρι ὅλοι νὰ καθυστεροῦσαν γιὰ τον ἴδιο λόγο.

κ. Γ. Λεμεσόν. Σᾶς στείλαμε γιὰ δεύτερη φορα το Α' τεῦχος. Περιμένομε νεώτερα.

κ. Σπ. Νικολ. Ἀθήνας. Μᾶς γράφετε: «Φιλοσοφικὰ εντυπα ἐκδιδονται κατὰ καιρούς, ὡς μικραὶ φλόγες ἐπιθυμοῦσαι να φωτίσουν τὸ βαθυσκότος, μὲ ἀποτέλεσμα σύνηθες νὰ σβύνουν εἰς τὰ ρεύματα». Αὐτὸ εἶνα., δυστυχῶς, ἀκριβές. Και εὐθυνόμεθα ὅλοι μας. Τον ἐνθουσιασμό σας ἀπο τὸ διάβασμα τοῦ «Ἰλισοῦ» ἐλπίζομε ὅτι θὰ βοηθήσετε νὰ τον συμμερισθοῦν καὶ πολλοι ἄλλοι, κυρίως διὰ τῆς ἐνγραφῆς των ὡς συνδρομητῶν, διότι μόνον ἡ ὕπαρξις συνδρομητῶν ἐπιτρέπει τὴν σταθερὰν ἔκδοσιν γενικῶς τῶν περιοδικῶν. Ὁ «Ἰλισος» παρέχει την ἐγγύησιν κανονικῆς ἐκδόσεως γιὰ ὅλον τὸν χρόνο κάθε εἰσπραττομένης συνδρομῆς.

κ. Δ. Κλ. Ζάκυνθον. Τιμοκατάλογος ἐστάλη. Το γεῦμα πρὸς τιμὴν τοῦ Σρὶ Ρὰμ ἦτο «μὴ σαρκοφαγικόν», διότι ὁ παγκόσμιος πρόεδρος τῆς Θ.Ε. δὲν τρώγει κανενὸς εἴδους κρέας. Φρονεῖ ὅτι ὁ φόνος ζώων δὲν εἶναι μόνον ἐπιζήμιος γιὰ αὐτοὺς τοὺς «κατώτερους ἀδελφούς» μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τους ἀνθρώπους, ἐπειδὴ τους ἐκπαιδεύει στὸ ἔργο τῆς σφαγῆς. Ἐξ ἄλλου πιστεύει—καὶ τὸ ἀποδεικνύει μὲ τὴν ἄριστη ὑγεία του—ὅτι ἡ χωρὶς κρέας δίαιτα εἶναι πλήρης. Φυσικά, ἡ ἀκρεωφαγία δὲν ἀποτελεῖ «δόγμα». Ἡ ἴδια ἡ Μπλαβάτσκυ ἔτρωγε κρέας.

ΣΤΟ 3ο ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ "ΙΛΙΣΟΥ„

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΒΟΥΔΔΑ. Στὰ 2.500 χρόνια τῆς «Παρινιρβάνα»

Ἡ συνταρακτικὴ ὑπόθεσις τῆς **ΜΠΡΑ·Ι·ΝΤΥ ΜΑΡΦΥ.** Εἶναι Μετενσαρκωμένη στὴν Ρούθ Σίμονς ;

Ἕνα εἰκοσιτετράωρο μὲ τοὺς **ΓΙΟΓΚΙ**

Τὸ πρόβλημα τῶν Νέγρων στὴν Ἀμερική

Ο "ΜΕΛΗΣ„ ὁ Ἀναμορφωτικὸς Σύλλογος μὲ τὴν θαυμαστὴ δρᾶσι τῶν νυκτερινῶν σχολῶν

Ο ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ ΠΑΛΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ !

Καὶ ἄλλαι ἐνδιαφέρουσαι ἐπίκαιροι συνεργασίαι

ΕΓΓΡΑΦΗΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ

ΑΔΕΛ
Αὐτὸ ποὺ ζητᾶ
κάθε σπίτι!...
BP
ΣΟΥΠΕΡΓΚΑΖ
ὑγραέριον
BP ΣΟΥΠΕΡΓΚΑΖ
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ :
Σ. & Ε. ΜΑΚΡΥΜΙΧΑΛΟΣ & ΣΙΑ
ΠΛΑΤΕΙΑ ΟΜΟΝΟΙΑΣ 21 - ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 52.705
ΠΡΑΤΗΡΙΑ ΑΘΗΝΩΝ : ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΟΥ 4 - ΤΗΛ. 21.102 • ΠΕΙΡΑΙΩΣ : ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α! & ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ
ΑΝΤ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ : Γ. ΒΑΡΒΟΓΛΗΣ - ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ 34 - ΤΗΛ. 60-30
56/12